

Riksdagens protokoll

1997/98:109

Fredagen den 15 maj

Kl. 09.00 – 14.00

Protokoll
1997/98:109

1 § Remissdebatt

Remissdebatt

Föredrogs

Proposition 1997/98:145 Svenska Miljömål. Miljöpolitik för ett hållbart Sverige

Anf. 1 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Äntligen, kan man säga om den här propositionen, miljöministern. Man kan också ställa sig frågan: Varför skulle det ta så lång tid? När man läser igenom propositionen kan man konstatera att den inte är särskilt revolutionerande. Den är inte heller särskilt genomarbetad när det gäller vissa punkter och förslag. Det är närmast så att det i vissa fall, herr talman, verkar som att ministern har skjutit från höften, men det gäller dessbättre inte generellt.

En av huvudfrågorna är: Hur många miljömål skall vi ha? Här delar jag ministerns uppfattning, att det inte är till något större gagn för miljön om vi har en massa miljömål, som det varit hittills ungefär 170, och som är beslutade utifrån detaljprinciper och i vissa fall utifrån orealistiska underlag. Vi har från vårt håll kritiserat den modellen. Vi har sagt att vi skall begränsa antalet miljömål. De skall vara realistiska och hållbara, liksom utvecklingen. De skall vara möjliga att genomföra. Därför är vi positiva till grundtanken, att vi skall färre övergripande långsiktiga miljömål. De 15 allmänt hållna miljömålen finns det inte mycket att invända mot. Det är sådant som i princip hela Sveriges riksdag och alla partier kan vara överens om. Vem vill inte ha friskt vatten? Vem vill inte andas ren luft? Vem vill inte ha kvar den biologiska mångfalden ute i det svenska landskapet, osv.? Därom torde vi vara ganska överens.

Delmålen måste också vara realistiska. Här ställer vi oss frågan: Hur skall de tas fram och vem skall besluta? Hur skall de utformas? Blir det lika många delmål som vi hittills haft miljömål, grundade på samma princip, har vi inte vunnit någonting. Vem bär ansvaret för delmålen? Här säger vi nej till den modell som regeringen presenterar, nämligen att det är regeringen och de statliga verken som skall både dra upp riktlinjer och även fatta viktiga beslut om delmålen. Vi menar att det är en felaktig princip. Även viktiga delmål måste beslutas av Sveriges riksdag. Den debatten måste föras här i kammaren. Beslut som påverkar verksamheter och enskilda människor kan inte delegeras alldeles för långt ned på verksamnivå.

Jag tolkar det på det sättet – det gäller i viss mån målen men framför allt metoder för att uppnå målen – att ministern delar den uppfattning som vi fört fram från Moderata samlingspartiets sida, att vi skall lägga fast långsiktiga mål och delmål. Hur man sedan skall förverkliga målen är i väldigt stor utsträckning en fråga för de berörda, för producenter, konsumenter och för dem som har ansvaret i samhället i sin helhet. Vi skall inte detaljstyra metoder och metodutveckling, utan vi har till uppgift att dra upp de långsiktiga målen.

Jag vill fråga om det är så miljöministern har tänkt sig. I så fall tycker jag att det är bra. Då har ni lyssnat på våra synpunkter i denna fråga.

En annan del i det här sammanhanget, där jag också uppfattat att ni lyssnat på Moderata samlingspartiet, gäller hanteringen av PVC. Vi tycker att det är bra att man utgår från sakkunskap och att man diskuterar hur en vara kan förbättras i stället för att ensidigt tycka att den skall förbjudas.

Så till en punkt där vi är mycket kritiska. Det gäller växthuseffekten och koldioxidfrågan. Här kan vi konstatera att förvirringen på det politiska området är lika stor som förvirringen när det gäller den juridiska delen i sammanhanget. Det är väl i och för sig inte så underligt utifrån de beslut som fattats. Det här är en av de viktigaste miljöfrågorna enligt vår uppfattning. Internationellt sett är frågan om inte detta är den viktigaste miljöfrågan. När riksdagen fattade det första beslutet om koldioxidmålet på moderat initiativ i slutet på 80-talet gick socialdemokraterna mot beslutet. Nu har inte den socialdemokratiska miljöministern haft styrkan att lägga fram miljömål på detta område. Utan tvekan kommer tanken att socialdemokraterna inte prioriterar växthusfrågan eller koldioxidfrågan. Här blir Anna Lindh svaret skyldig.

En annan viktig faktor är att om man skall lyckas med miljöarbetet måste det bygga på kunskap. Här är vi mycket kritiska till det sätt på vilket regeringen hanterar forskningsanslagen. Vi kräver ökade anslag för forskning. Miljöforskningen är grunden till viktiga miljöbeslut. Här vill jag också ha besked från miljöministern. Är ministern beredd att på nytt satsa resurser på den viktiga miljöforskningen för att vi i Sveriges riksdag skall kunna fatta de riktiga miljöbesluten?

Anf. 2 LENNART DALÉUS (c):

Herr talman! Det är ingen hemlighet att miljöministern inte prioriterar riksdagens arbete med miljöfrågorna. Det är därför vi står här i dag efter en fyraårig mandatperiod och i en remissdebatt diskuterar ett material som de flesta av oss fick i går kväll, som vi inte hunnit motionera på och som sägs vara regeringens politik för ett hållbart Sverige. Det gör att vi får en debatt av det här slaget.

Många av oss har inte hunnit läsa materialet i detalj av förklarliga skäl. Intresset hade nog funnits. Det jag har kunnat skumma under de senaste 24 timmarna visar att det inte bara är hanteringen av miljöfrågorna, sättet att arbeta med dem, som är ett nederlag för regeringen utan också innehållet i propositionen. Maken till luddiga miljömål får man leta efter. Maken till brist på möjligheten att kontrollera hur miljömålen uppfylls får man också leta länge efter.

Propositionen och dess hantering är inte bara ett nederlag för regeringen. Med det menar jag att det alldeles uppriktigt sagt, herr talman,

inte är särskilt meningsfullt att diskutera den i slutet av våren. Vi kommer så småningom att kunna ta ställning till och besluta kring propositionen – någon gång i februari mars nästa år skulle jag tro – så den kommer att kunna ligga till sig, om man säger så.

Men det är inte bara ett nederlag hanteringsmässigt för regeringen utan också för Miljöpartiet och Vänsterpartiet. Dessa två partier har ju gått in i ett samarbete med regeringen där man har utarbetat ett förslag till miljöbalk som är ett instrument att hantera miljöfrågor, inte minst när det gäller att hantera miljömål. Här anges nu miljömålen. Att döma av tidningsresonemang har Vänsterpartiet och Miljöpartiet inte varit delaktiga i att formulera dessa mål. De har alltså varit med om att utarbeta ett regelverk där miljömålen har varit okända. Nu presenteras miljömålen som man från Miljöpartiet och Vänsterpartiet inte kände till i förväg. Detta måste uppfattas som litet konstigt, om jag skall uttrycka det försiktigt.

Göte Jonsson tog upp en punkt i det här materialet. Där har Göte Jonsson gjort en korrekt iakttagelse. Det gäller den speciella frågan om PVC. Det är alldeles riktigt som Göte Jonsson säger, att här har regeringen lämnat de positioner som man tidigare har haft på det här området. Allt tal om en avveckling av PVC, som jag tyckte mig ha fått löfte om tidigare, är nu borta. Det sägs väldigt tydligt i betänkandet att det är viktigt att tillverkare och importörer fortsätter att ”utveckla bättre PVC”. Det är inget tal om avveckling. Snarare är det fråga om den gamla klassiska kombinationen: först utveckla och sedan avveckla.

Det är inte längre Sverige som driver på i denna fråga. En händelse som ser ut som en tanke är att man i Naturvårdsverkets förträffliga tidning Miljöaktuellt, som har kommit ut under de senaste dagarna, har en artikel om hur det går till i PVC-frågan. Man säger: Det blev ett utspel från Spanien som tvingade ut kommissionen på arenan. Spanjorerna krävde handling från unionen. Rubriken på artikeln lyder: *PVC-förbud rycker närmare*. Det är inte längre Sverige som driver den frågan att döma av referaten i Naturvårdsverkets tidning Miljöaktuellt.

Herr talman! Detta är naturligtvis tråkigt. Miljöarbetet borde ha utförts på ett annat sätt. Det borde ha sökts en konstruktiv väg till ett ekologiskt hållbart samhälle där välgrundade miljökrav inte utgör en hämsko för ekonomiska framsteg. Tvärtom skapar sådana krav en stark och hållbar ekonomisk utveckling. Det är vår syn i Centerpartiet, att det är den roll och den koppling som måste finnas i dagens och morgondagens arbete. Näringspolitiken måste vara nära integrerad med miljöpolitiken.

Kretsloppsomställningen av näringslivet är något mycket stort. Företag som väljer en riktig miljöväg kommer att ha stora förutsättningar i en ny internationell industriell revolution. Sverige bör utforma en sådan grön näringspolitik. Sverige borde gå i spetsen för det arbetet. Det gör nu inte regeringen i detta material. Vi andra får ta nya tag.

Anf. 3 MAGGI MIKAELSSON (v):

Herr talman! En miljöproposition är ju efterlängtd. Jag tror att vi alla är överens om de övergripande miljömålen som vi har i Sverige, nämligen skyddet av miljön, en hållbar försörjning och en effektiv användning av energi- och naturresurser. Vi är nog ganska överens också om att det behövs en omstrukturering av de nuvarande miljömålen, eftersom de är många och svåra att mäta och utvärdera.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Vänsterpartiet har fyra krav som vi ställer på en politik som skall ange nya svenska miljömål.

För det första måste målen vara tydliga och mätbara.

För det andra måste målen ange tydliga styrmedel. Hur skall man nå målen? Vilka styrmedel behöver man?

För det tredje behövs det tydliga tidsramar. I vilken takt skall olika delmål infrias?

För det fjärde behövs det en bred folklig förankring. Det behövs en bred diskussion och debatt i Sveriges riksdag om var besluten skall fattas. Vi tycker att de skall fattas i riksdagen.

Klarar då miljöpropositionen att uppfylla dessa krav? Svaret blir tyvärr nej i flera avseenden. Det finns en hel del att önska av både klarhet och förtydliganden.

Till att börja med finns det inga förslag till åtgärder för att nå de mål som vi inte klarar med dagens miljöpolitik. Det tycker jag är en stor brist. Det är inte i första hand fel på målen utan felet är att vi inte når upp till dem.

Det som man har klarat av med den här propositionen är att åstadkomma en bättre struktur. Tanken på miljökvalitetsmål är bra, att man ställer upp krav på miljökvalitetstillstånd som man skall uppnå. Men med generationsperspektivet på 25 år blir det väldigt okontroversiellt med dessa miljökvalitetstillstånd. Jag kan vara överens med Göte Jonsson: Vem är emot frisk luft, levande sjöar och giftfri miljö?

Sedan tycker vi att det är bra att regeringen tar ett nytt grepp om kemikaliefrågorna och skärper kraven. Vi hoppas att det är möjligt att driva en hårdare kemikaliepolitik också med EU:s harmoniserade lagstiftning.

Svagheten med den här propositionen är detta med generationsmålet som är ett mycket långsiktigt perspektiv. Enligt förslaget är det riksdagen som skall besluta över de mycket långsiktiga och övergripande miljökvalitetsmålen. Sedan tänker sig regeringen svara för delmålen. Om jag har förstått det rätt skall också myndigheter och branscher själva sätta upp egna delmål och återrapportera till regeringen om hur det går.

Detta är att lämna över för mycket makt till näringar och till näringslivet och kanske även till myndigheterna. Näringslivets enda syfte är trots allt att generera avkastning. Om det är lönsamt med miljöinvesteringar gör man sådana, men om det är lönsamt att låta bli gör man också det. Därför behöver näringslivet och näringarna tydliga och konkreta mål samt tydliga och tidsbestämda datum för när målen skall vara uppnådda.

Om man sedan tittar på de olika delmålen är dessa av ganska ojämn kvalitet. Några är tämligen precisa och anger överskådliga tidsramar, dvs. inom en något så när näraliggande framtid. När det gäller andra, t.ex. kvalitetsmålet ingen övergödning, anger regeringen att det bör kompletteras med delmål som avser bl.a. tillförsel av näringsämnen och skydd av vattentäkter. Ja, säger jag då, men på vilket sätt? Vem skall ta fram detta underlag? Är det jordbruks- och skogsnäringen?

Det oroande är att detta visar på en tendens att regeringen har för avsikt att ta över mer och mer av beslutsfattandet. Riksdagen fattar övergripande beslut medan regeringen tar över detaljstyrningen. På så sätt flyttas makten från den folkvalda riksdagen till regeringen och i förlängningen till EU:s ministerråd. Detta är samma utveckling som när det gäller de lokala investeringsprogrammen där vi har varit kritiska mot att regeringen

ensam skall besluta om kriterier och fördelning av först 5,4 miljarder och nu ytterligare 2 miljarder. Först tar man hand om pengarna, och nu vill man också ta hand om makten.

Ett viktigt krav från Vänsterpartiet är att delmålen måste preciseras och fastställas av riksdagen för att vi skall få något inflytande i denna process. Jag vill därför fråga miljöministern:

Varför denna otydlighet och detta långa perspektiv? Som jag ser det blir det ett stort glapp här. Det är bra med ett långt perspektiv och visioner. Men vi måste också ha väldigt konkreta steg på vägen för de kommande 4–10 målen. Vi kan inte hoppa 25 år framåt med en gång.

Varför denna ovilja med att riksdagen skall fatta beslut om mer konkreta delmål? Det tycker jag är ett stort problem.

Anf. 4 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! Jag undrar litet över Maggi Mikaelssons i och för sig korrekta beskrivning av hur man bör utforma miljömål med långsiktiga och kortsiktiga mål och där man kan se att målen kan komma att nås med litet olika instrument. Det kan vara ekonomiska styrmedel, internationella överenskommelser och det kan vara svensk lagstiftning.

Som herr talman noterade är Maggi Mikaelsson och Vänsterpartiet mycket kritiska mot många av de mål som Maggi Mikaelsson uttrycker som luddigt formulerade. Jag tror att det är en korrekt iakttagelse av Maggi Mikaelsson.

Min fråga är då hur Maggi Mikaelsson menar att det instrument som hon och Vänsterpartiet har varit med om att utforma, nämligen miljöbalken, på något sätt skall kunna hantera de mål som jag tror att hon och jag är överens om är milt sagt tveksamma. Varför har Maggi Mikaelsson valt att forma ett juridiskt instrument innan hon visste vad miljöministern och regeringen hade för funderingar kring utformningen av miljömålen. Hur har Maggi Mikaelsson resonerat?

Anf. 5 MAGGI MIKAELSSON (v) replik:

Herr talman och Lennart Daléus! Jag hade gärna varit med och diskuterat också den här propositionen, men det var inte möjligt att göra det. Jag tror att det hade varit en fördel om Lennart Daléus hade tagit tillfället i akt att diskutera miljöbalken, som det faktiskt fanns ett erbjudande om.

Nu föreligger miljöbalken, och den är bra. Men vi får väl se om vi kan åstadkomma förbättringar av miljöpropositionen, och det räknar jag med att det finns förutsättningar att göra. Regeringen får ju ta ansvar för de förslag man lägger fram. Det är bara att konstatera att de gånger som Vänsterpartiet och Miljöpartiet har varit med och diskuterat miljöfrågorna har regeringens förslag blivit bättre.

Anf. 6 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! Nu blir det bara konstigare och konstigare, för nu säger Maggi Mikaelsson att hon gärna hade varit med och diskuterat också den här propositionen om hon hade fått det. Kunde inte Vänsterpartiet och Maggi Mikaelsson möjligen ha ställt några krav litet tidigare?

Det är riktigt att det möjligen går att göra förbättringar av propositionen, som Maggi Mikaelsson säger. Men nu står vi inför ett gemensamt

problem, och det är att miljöbalken träder i kraft den 1 januari nästa år. Den här propositionen kommer sanna mina ord icke att vara behandlad av denna kammare på den här sidan av nyåret. Det finns ingen möjlighet till detta. Här kastar alltså Vänsterpartiet, Miljöpartiet och regeringen in jästen efter degen. Man är först ut med instrumentet, som man inte riktigt vet och är överens om vilka mål man skall hantera med. Det är ett märkligt sätt att arbeta med miljöfrågor.

Vi har ett valt ett annat sätt, herr talman. Vi har valt att inte vara med om att utarbeta en miljöbalk innan vi vet vilka mål vi skall försöka nå.

Anf. 7 MAGGI MIKAELSSON (v) replik:

Herr talman! Lennart Daléus drar nu stora växlar på detta med miljöbalken. Jag tror faktiskt att det beror på att Lennart Daléus och Centern ångrar att de inte var med och jobbade med miljöbalksfrågorna, därför att de då hade kunnat vara med och påverka.

Diskussionen blir nästan litet patetisk. Självklart skall vi se till att det blir bra miljömål. De övergripande målen är vi överens om, och de ligger ju fast. Vad man kan sakna i miljöpropositionen är att miljömålen inte har skärpts, men miljöbalken och miljömålen är inte, på det sätt som Lennart Daléus vill göra gällande, kopplade till varandra så att det ena är en förutsättning för det andra. Jag tror alldeles säkert att Lennart Daléus kommer att få möjligheter att påverka förslaget, om han nu vill göra det. Jag förstår att Centern väljer att ställa sig utanför för att i stället för att vara med och påverka kunna stå vid sidan om och säga att de har rätt, trots att de under i princip hela mandatperioden har varit med och lagt fast de ekonomiska ramarna för hur miljöpolitiken skall utformas.

Anf. 8 GUDRUN LINDVALL (mp):

Herr talman! Så kom den då äntligen, miljöpropositionen.

Jag tror att det var en hel del människor som fick ett uppvaknande när Hallandsåspröbet dök upp för något år sedan. Man hade invaggats i tron att miljöproblemen var lösta. På samma sätt tror jag att det är många som, när vi så småningom ser vidden av det som har hänt i Spanien, kommer att inse att vi står inför en gigantisk uppgift när det gäller att lösa miljöproblemen.

Det är bra att propositionen verkligen talar om att miljöproblemen existerar och finns kvar. Här talar man om försurningen, som har diskuterats de senaste 30 åren. Här talas om hot mot ekosystem. Man talar om de allt farligare kemikalierna – ett miljöproblem som egentligen inte fanns förän på 50-talet men som blir allt större hela tiden. Växthuseffekten, hotet mot ozonskiktet, trycket på de biologiska produktionssystemen – både jord och vatten – och hotet mot den biologiska mångfalden – allt finns med. Det klargörs att miljöproblemen är långt ifrån lösta.

Regeringen har en stor ambition, nämligen att alla dessa problem skall vara lösta om 25 år. Det är en ambition som Miljöpartiet tycker är bra. Men förutsättningen för att lyckas med det är naturligtvis att man visar hur man skall ta sig dit. Här menar vi att regeringen fallerar helt.

Det går inte att sätta upp tjugiga miljömål utan att ange vägen, och vägen i det här fallet skulle alltså vara delmålen. Miljöpartiet kan inte acceptera att det under de kommande 25 åren skall diskuteras om ifall

man skall ha målet att luften skall vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas. Vem skulle kunna tycka anorlunda? Eller: Människors hälsa och den biologiska mångfalden skall skyddas mot skadliga effekter av strålning i den yttre miljön. Finns det något parti som skulle vilja hävda motsatsen?

De stora målen är så pass självklara att vi säkert inte kommer att ha särskilt mycket diskussioner om dem. Det är vägen dit som är politiken. Därför är det vägen dit, dvs. delmålen, som vi här i riksdagen måste kunna hantera. Vi accepterar alltså inte regeringens modell.

Miljöpartiet menar att den omställning som nu skall ske är helt nödvändig. Den kommer att kräva frivillighet, lagstiftning och ekonomiska styrmedel. Vi har väckt en mängd motioner under den här mandatperioden för att visa vägen mot ett ekologiskt hållbart samhälle, och vi kräver att få vara med om att utforma den politiken. Detta är ett av de viktigaste politikområdena.

Skulle ni kunna tänka er att Finansdepartementet skulle komma med sex stycken delrapporter under tiden för den kommande generationen för att tala om hur vi skall nå en ekonomiskt hållbar utveckling? Eller kan ni tänka er socialpolitiken utformas med målet att om tiden för en generation skall alla sociala problem vara lösta och drogproblemen skall vara borta? Under tiden för den kommande generationen kommer riksdagen att få sex delrapporter.

Under alla andra politikområden skulle detta vara en omöjlig tanke. Det är en lika omöjlig tanke när det gäller miljöpolitiken. Det är vägen dit som är politiken, och det är vägen dit som riksdag, regering och allmänhet tillsammans måste utforma, för det kommer att krävas mycket stora förändringar.

Hur ser då delmålen ut i propositionen? I mångt och mycket är det en återkoppling till 1991 års miljöproposition. Det saknas tidsangivelser. Mycket hänskjuts till en parlamentarisk beredning. Jag vill påstå att det finns mycket litet som är nytt här. Det visas ingen offensiv politisk vilja att verkligen ta sig till det ekologiskt hållbara samhället. Här saknas t.ex. helt förslag till hur den skogsmark som håller på att försvinna skall skyddas. Man säger att om 25 år kan vi möjligen ha sparat 2 % av skogen innanför skogsodlingsgränsen. Kan regeringen verkligen tro att ur- och naturskogar som nu är akut hotade kommer att finnas kvar om 25 år. Här krävs insatser nu!

När det gäller myrskyddsplanen accepterar man dagens nivå. Man säger att hälften av de myrar som finns i myrskyddsplanen skall sparas. Det är precis det som vi har gjort i dag. Det står också tydligt i propositionen.

När det gäller sjöarna talar man över huvud taget ingenting om kalkning. Man säger att sjöarna skall bevaras som de är i dag. Men de som är döda då, skall de också bevaras som de är i dag? Kalkningen nämns inte. En sjukdom som M 74 nämns inte.

För skyddet av den biologiska mångfalden finns ingen handlingsplanen – vilket också Artdatabanken har klagat på – trots att alla experter säger att den biologiska mångfalden aldrig har varit så trängd som i dag. Vad är det som vi skall bevara, Anna Lindh? Är det dagens låga nivå? Nej, det behövs betydligt mer om vi skall komma någonstans.

Från Miljöpartiets sida kommer vi mycket gärna och aktivt att delta i den parlamentariska beredningen, som skall ta fram de delmål som måste

till för att vi skall kunna anträda vägen mot ett ekologiskt hållbart samhälle. Till skillnad från Centern anser vi att vi måste samarbeta i miljöpolitiken. Det område där vi har gått in i samarbete, dvs. miljöbalken, är det som nu i slutet av den här mandatperioden framstår som ljuset i mörkret. Det är miljöbalken som kommer att visa vägen och som kommer att få en betydelse för framtiden.

Jag måste tyvärr säga att den här propositionen är mycket tunn och mager.

Det finns också annat som saknas. Var är diskussionen om bekämpningsmedel? På kemikaliesidan föreslår man mycket av frivillighet. Ja, ibland kanske det går med frivillighet. Men skall man ställa om hela kemikaliesamhället till ett samhälle där ambitionen om 25 år är nollutsläpp krävs det betydligt mer än frivillighet.

Det känns också som att regeringen ofta passar i de här frågorna av rädsla för att EU kanske kan tycka något. I en del fall är man konkret och kommer med förslag. Det är när andra länder redan har gått före. Det gäller t.ex. kemikalier i barnkläder. Där har Österrike och Danmark visat framfötterna. När det gäller kemikalier i leksaker har Spanien talat om för EU att man vill ha starkare krav. Sverige följer efter. Det känns mycket beklämmande.

Vi saknar alltså det konkreta arbete som återstår. Det här är tyvärr en besvikelse. Det är en tunn soppa där man återanvänder gamla miljömål. Det visar tyvärr inga friska, nya tag och ingen riktig vilja att ta sig till det samhälle som de 15 ambitiösa målen antyder. Det är mål som alla måste vara överens om. Men politiken dit är det viktiga. Det är det vi måste diskutera.

När den förra regeringen slutade fick den ett omdöme av Naturskyddsföreningen. Denna ansåg att det var ansvarslöst och oacceptabelt att medvetet driva en politik som tar flera kliv tillbaka som den borgerliga regering då hade gjort.

Jag hade önskat att den här regeringen hade varit bättre. Jag hade önskat att vi hade fått betydligt mer kött på benen inför den stora förändring som skall komma nu. Jag är glad att miljöbalken i alla fall har kommit under den här mandatperioden. Jag hoppas att vi kan hjälpa och bidra till att vi får en grön politik i fortsättningen. Från Miljöpartiets sida är det fullkomligt klart. Vi ställer gärna upp och samarbetar. Att skapa ett ekologiskt hållbart samhälle är absolut nödvändigt för kommande generationer.

I detta anförande instämde Per Lager, Ragnhild Pohanka och Peter Eriksson (alla mp).

Anf. 9 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! Något mer ohöjlt sätt att lägga sig platt inför möjligheten att samarbeta med regeringen får man leta efter. Vi i Miljöpartiet ställer gärna upp, säger Gudrun Lindvall.

Hon säger också något som gör att man blir ännu mindre klok på Miljöpartiet. Hon säger att miljöbalken visar vägen och har betydelse för framtiden. Juridiken sätts före målen. Men just i dag, herr talman, talar vi litet om en annan fråga. Vi talar om Barsebäcks stängning. Där tycker några av oss att själva målet, det politiska beslutet, den politiska inrikt-

ningen, är det som är det viktiga. Sedan får på något sätt juridiken ha sin gång.

Guðrun Lindvall resonerar annorlunda. Juridiken är det som sitter i högsätet. Det är den som, för att citera ordagrant, visar vägen och har betydelse för framtiden. De politiska målen är underordnade. Det förstår man när Guðrun Lindvall säger något annat, nämligen att det är bra att propositionen talar om att miljöproblemen existerar och finns kvar.

Ja, om *det* är de krav man ställer på en proposition – alltså att den skall göra *den* iakttagelsen – så är det naturligtvis väldigt lågt ställda krav. Då blir det detta med att vägen är målet, som ju Guðrun Lindvall säger liksom de latinamerikanska revolutionärerna på 60-talet. Vägen är målet.

Men det räcker inte. Man måste se något annat också, Guðrun Lindvall. Man måste se var möjligheterna finns i dagens arbete. Guðrun Lindvall säger bara saker om det som är problemen, mörkret, hotet från det som påverkar miljön. Hon säger ingenting om vad hon vill med *möjligheterna* för svensk miljöpolitik. Hur kan vi göra svensk industri världsledande? Hur kan vi på samma sätt som i USA utnyttja ny miljöteknik för att rent av höja vår bruttonationalprodukt?

Vad finns det för möjligheter med en ny inriktning av miljöarbetet? Om detta säger – ”naturligtvis”, höll jag på att säga – Guðrun Lindvall ingenting.

Anf. 10 GUÐRUN LINDVALL (mp) replik:

Herr talman! Centerpartiets och Lennart Daléus selektiva lyssnade känner vi till. För det första vill jag säga att vi naturligtvis gärna hade sett starka miljömål. Det är alldeles självklart. Det är kanske ingenting som behöver sägas.

Jag vill också säga att en miljöbalk är viktig för att kunna styra utvecklingen. En miljöbalk – en lagstiftning, Lennart Daléus – är inte till för att enbart förverkliga politiska mål. Även om det kommer en regering under nästa mandatperiod som har samma sammansättning som den tidigare borgerliga, ligger miljöbalken fast. Det är det som är viktigt. Det kan alltså inte ens ändras av en centerpartistisk miljöminister om man inte ändrar lagen.

Vi tror på marknaden. Vi tror att det i framtiden kommer att utvecklas gröna industrier. Men tydligen anser Lennart Daléus att vi måste stå här i riksdagen och i detalj tala om hur industrin skall göra. Det tror inte vi. Det är mycket viktigt att nu tala om att miljöproblemen finns. En sak som man har mött många gånger i miljödebatten är precis detta: Varför talar ni om det negativa? Men, snälla Lennart Daléus, vi har ju invaggat människor i en tro att miljöproblemen är lösta fast det faktiskt är så att de gamla miljöproblemen finns kvar. Och det har tillkommit många nya.

Jag tycker att det är oerhört viktigt, och faktiskt ärligare, att tala om för människor vilka problem vi står inför så att de förstår vilka stora förändringar som måste till för att klara problemen. Det är ärligare än att låtsas som om det hela är löst för att slippa ta en politisk diskussion. Det anser jag vara ohederligt.

Naturligtvis vill vi i Miljöpartiet alltid komma längre än den nuvarande regeringen, och även längre än den borgerliga. Vi inser att om vi skall kunna ge kommande generationer en bra möjlighet att leva gott på

**Fel! Okänt
växelargument.**

jorden så krävs det stora åtaganden framöver. Det handlar om åtaganden där marknad, regering, riksdag och allmänhet måste samverka för att vi skall nå målen.

Anf. 11 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! Det problem, den rävsax, som Miljöpartiet har försatt sig i lyser igenom. Gudrun Lindvall säger nu – och inte bara med mitt selektiva lyssnande, utan hon *säger* det faktiskt – att miljöbalken är viktig för att man skall kunna styra utvecklingen. Det är väl sant, herr talman, att miljöjuridiken är viktig. Men om man skall styra utvecklingen kan det ju vara bra att veta vart man skall styra, så att säga. Det har sina poänger att veta vart man är på väg. Om man får reda på det först efter att man har givit sig av på resan så kan det lätt skapa litet trassel. Det är det som kommer att inträffa för Miljöpartiet.

Nu gör naturligtvis Gudrun Lindvall som hon brukar på det sättet att hon ger sken av att miljöproblemen och deras existens har blivit uppenbara först genom Miljöpartiets tillkomst. Det är ju inte riktigt på det sättet. De här problemen har funnits och diskuterats med viss tydlighet under rätt lång tid, om man uttrycker det försiktigt.

Vad jag menar är bara att det på något sätt är dags att börja gå från detta att koncentrera sig på att miljöproblemen existerar till att i stället försöka anvisa lösningar som har förutsättningar att bli framgångsrika. Då är ju, tror jag, en satsning på en ny utveckling av näringsliv och ekonomi det kanske mest verkningsfulla sättet.

Men skall man lyckas med det måste man åstadkomma instrumenten. Däri ryms allting från en skatteväxling till en lagstiftning som mycket tydligt underlättar för en sådan utveckling. Det är det jag menar; att varken miljöbalken eller det här dokumentet – som jag bara har hunnit ögna igenom – ger en färdriktning och instrument åt det hållet. Detta, herr talman, borde Gudrun Lindvall och Miljöpartiet ha uppmärksammat och möjligen försökt att göra något åt.

Anf. 12 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Herr talman! För det första undrar jag om Centerpartiet förstår miljölagstiftning. Tror verkligen Centerpartiet att en domare innan han har avfattat sin dom sätter sig och läser vilka miljömål som den nuvarande regeringen för tillfället diskuterar? Så fungerar det inte. Vi har fria, självständiga domstolar i det här landet. Jag hoppas att Lennart Daléus inte vill ändra på det. Lagstiftningen ligger alltså fast, och den anger tydligt hur miljöproblemen skall tacklas. Det handlar om försiktighetsprincipen, produktvalsprincipen osv.

De allmänna hänsynsreglerna säger klart och tydligt hur målen skall hanteras. Den här diskussionen kommer vi att ha den 3 juni. Jag skulle önska att Lennart Daléus litet mer satte sig in i hur miljöbalken är tänkt att fungera och var styrmedlen ligger i balken. För de *finns* där.

Naturligtvis anvisar vi gärna lösningar. Det är det vi har gjort under den här mandatperioden. Vi har skrivit många motioner. Centerpartiet har inte i speciellt många fall – knappast något, måste jag säga – ansett det vara mödan värt att stödja dessa motioner. Där har vi visat vilka konkreta åtgärder vi har ansett vara nödvändiga. I mångt och mycket har de avslä-

gits eftersom vi har väntat på den här proposition, i mångt och mycket för att utskottet egentligen har haft mycket litet konkreta diskussioner om miljöpolitiken.

Den diskussionen har jag saknat i utskottet. Jag hade väntat mig betydligt mer med Lennart Daléus som ordförande.

Det har alltså funnits många möjligheter att här i kammaren fatta beslut i riktning mot en ekologiskt hållbar utveckling, om det hade funnits intresse för de förslag som vi har väckt.

Jag hoppas att det i framtiden finns en möjlighet att tillsammans lösa miljöproblemen. Här kan inte prestige, Lennart Daléus, vara det viktigaste. Jag är förvånad över att Centerpartiet har valt att inte samarbeta med regeringen i miljöpolitiken.

Från Miljöpartiets sida är det fullkomligt klart att miljöproblematiken är så viktig att vi mycket gärna samarbetar, eftersom målen att nå en ekologiskt hållbar samhällsutveckling för oss är essentiellt viktiga. Och här finns det ingen prestige hos oss, vilket det uppenbarligen har funnits hos Centerpartiet. Vi tror på samarbete, vi tror på marknaden, vi tror inte på detaljstyrning av den, men marknaden allena kommer aldrig att kunna lösa miljöproblemen. Det måste vi göra i riksdag, regering och i folkliga församlingar tillsammans, eftersom det är en stor uppgift.

Anf. 13 DAN ERICSSON (kd):

Herr talman! I går eftermiddag fick vi ledamöter av denna lagstiftande församling ta del av regeringens miljöproposition. Då hade miljöministern, som regeringen brukar göra nu för tiden, redan presenterat sina förslag för massmedierna. Jag minns att vi hade en remissdebatt här i december och att miljöministern då beklagade att hon hade presenterat miljöbalken för medierna innan vi i riksdagen fick dokumentet. Dessvärre upprepades detta denna gång. Det var kortare tid mellan presentationen och det tillfälle då vi fick ta del av propositionen denna gång, men det känns ändå inte bra att regeringen springer ifrån sina egna löften om att det faktiskt är vi som skall ta del av regeringens förslag innan medierna gör det.

Regeringen fortsätter att låta viktiga ärenden och processer dra ut orimligt länge i tiden. Och precis som med miljöbalken tidigare i år är miljöpropositionen kraftigt försenad. Den är så försenad att riksdagen inte kommer att hinna behandla den före valet. Men det är också typiskt för regeringens miljöpolitik, eller snarare avsaknad av miljöpolitik. Propositionen är till omfånget imponerande. Och jag måste gratulera miljöministern också till omslaget, det är bland det tjugigaste. Men det döljer ju inte det faktum att själva propositionen är innehållslös.

Verkligheten är att miljöpolitiken under Anna Lindhs tid som miljöminister har rustats ned på område efter område. Det har handlat om miljöövervakningen, om arbetet med saneringen av förorenade områden, om miljöforskningen och om kalkningen av försurade sjöar och vattendrag. Exempelen är många. Och denna miljöproposition reparerar ju inte regeringens miljömisstag.

Regeringens förslag att dagens 170 miljömål skall ersättas av 15 mål är ju ingen lösning i sig, speciellt som målen blir otydligare. Det är som Svenska naturskyddsföreningen sade i en kommentar i går: Regeringen

*Fel! Okänt
växelargument.*

abdikerar i fråga om mål och överlåter till andra att själva besluta vad de orkar med.

Det låg faktiskt en stor poäng i det som Gudrun Lindvall sade här tidigare, nämligen: På vilket annat politikområde skulle vi kunna ha samma synsätt och hantera målsättningar men sedan inte ha några åtgärdsförslag utan överlämna till regering och myndigheter att själva gå vidare och hantera detta efter eget huvud? Detta fungerar ju inte.

En bättre strategi vore att lägga fram förslag till åtgärder för att uppnå uppsatta mål. Men en sådan strategi har ju lyst med sin frånvaro under denna mandatperiod.

Jag noterade att såväl Göte Jonsson som Maggi Mikaelsson, alltså Moderaterna och Vänsterpartiet, avvisade regeringens uppläggning, att regeringen och myndigheterna själva skall fastställa miljömål. Vi kristdemokrater tycker detsamma. Vi tycker faktiskt att den lagstiftande församlingen, riksdagen, skall ha något att säga till om när det gäller miljöpolitiken. Vi får väl se vad övriga partier säger, men såvitt jag förstår finns det i sådant fall en sorts samlad opposition som skulle kunna säga ifrån till regeringen att man inte vill att regeringen och myndigheterna på egen hand skall hantera detta utan att detta faktiskt är något för dem som sitter i den lagstiftande församlingen att hantera. Då finns det ett positivt budskap redan i dag.

Särskilt allvarligt är att det är helt blankt på det klimatpolitiska området. För att anspela på vad det handlar om kan man säga att det är totalt svart. Det finns inga förslag till åtgärder och inga förslag till målsättningar. Som alla förstår hänger detta samman med den energiuppgörelse som regeringen har gjort med Centern, en uppgörelse som leder till dramatiskt ökade koldioxidutsläpp, som spår på den förödande växthuseffekten och som bieffekt också ger ökad försurning. Den extra droppe olja som näringsministern talade om i samband med energiuppgörelsen är ju i själva verket en flod.

Som alla vet skulle en avstängning av en kärnkraftsreaktor i Barsebäck om en dryg månad innebära ökad förbränning av olja, kol och fossilgas, något som står i strid mot klimatkonventionen och de mål som Sveriges riksdag fattat beslut om. Regeringsrätten har ju beslutat om inhibition av detta beslut, så vi får se vad som händer.

Jag tycker att det är litet konstigt att Lennart Daléus nu står här och examinerar Miljöpartiet och Vänsterpartiet. Det är ju i dag faktiskt Lennart Daléus som står i skamvrån för sin energiuppgörelse med regeringen och Vänsterpartiet. Men det är klart att detta kan vara ett sätt att avleda uppmärksamheten från den skamvrån. Men varför inte i stället nu samla oppositionen och rikta den berättigade kritik mot propositionen som den förtjänar. Det är ju regeringen som bär ansvaret för miljöpropositionen. Och såvitt jag förstår finns det redan på en punkt en rätt så tydlig opposition, nämligen att riksdagen skall fastställa miljömålen.

Regeringen talar ofta om att vi skall ställa om samhället så att det blir ekologiskt uthålligt. När det gäller energipolitiken vet vi att det inte stämmer när vi ersätter kärnkraft med fossilbränslen som kol, olja och gas. Inte heller i den övriga miljöpolitiken stämmer det. Bakom en kuliss i form av den här ekologiska omställningen har man faktiskt nedmonterat den ordinarie miljöverksamheten. Det är det vardagliga men nödvändiga miljöarbetet som har ersatts av Anna Lindhs turnéer då hon delar ut mil-

jöprojektmedel till de kommuner som hon besöker. Och det är definitivt inte en seriös och långsiktig miljöpolitik som leder till det ekologiskt uthålliga samhället. Det bekräftas också av många röster från dem som är engagerade i det miljöpolitiska arbetet.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag beträffande den aktuella miljöpropositionen, nämna ytterligare någon kommentar från Miljö Sverige. Centrum för biologisk mångfald har uttalat: Den här propositionen är inte det redskap som vi behöver för det ordinarie miljöarbetet.

När det gäller miljöövervakningen har vi inte längre kontroll över vad som händer. En miljöforskare säger: Man suddar nu ut redan tydligt satta miljömål vad gäller naturvården.

Någon annan har sagt att det har skett en temposänkning i miljöpolitiken. Det är det kvitto som man nu kan sätta på regeringens miljöpolitik – temposänkning och uppbromsning.

Anf. 14 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! Jag hade inte räknat med att Dan Ericsson skulle mucka gräl med mig igen om kärnkraftsfrågan när vi har en remissdebatt om miljöpropositionen. Men det är väl okej på sitt sätt.

Det kan vara viktigt att reda ut en del begrepp i fråga om hur man kan förändra sin syn på saker. Dan Ericsson och jag arbetade ihop i Linje 3 och i Folkkampanjen när det begav sig 1980. Det är klart att man kan förändras och utvecklas på litet olika sätt. Dan Ericsson och jag har uppenbarligen dragit olika slutsatser av händelsen i Tjernobyl, av utvecklingen av alternativa energikällor och annat. Jag för min del har dragit slutsatsen att den energipolitikens Titanic som kärnkraften utgör kommer att sjunka, den kommer att försvinna, och den kommer att vara borta. Vi har väntat på detta länge, många dagar.

Nu har regeringsrätten i Sverige sagt att den behöver mer tid på sig för att fundera över de juridiska delarna av det beslut som man inte ifrågasätter och inte ändrar, och som en majoritet i riksdagen inte heller ändrar. Det är litet magstarkt att Dan Ericsson då drar slutsatsen och fortsätter att resonera som om omställningen av energisystemet nu har fått sig en knäck, som om avvecklingen av kärnkraften är mer ifrågasatt, och som om det fortsätter att välla in kolåstadkommen rök från Danmark.

Herr talman! Dan Ericsson vilseleder kammaren och fortsätter på sin väg bort från det jag trodde var gemensamma ideal på 80-talet.

Anf. 15 DAN ERICSSON (kd) replik:

Herr talman! Man kan ju välja att fokusera olika frågor i just en remissdebatt. Som jag uppfattar det är det regeringen som skall ställas till svars för sina förslag. Att då skälla på ett par andra partier för att de har deltagit i en annan uppgörelse tycker jag är aningen konstigt, speciellt med tanke på att Lennart Daléus har deltagit i en uppgörelse med regeringen som nu har satts ur spel av det juridiska systemet. Som tidigare sades här har vi faktiskt fria och självständiga domstolar som agerar. Så här långt har man underkänt Lennart Daléus politik.

Vi står fortfarande på samma barrikad när det gäller att kärnkraften skall fasas ut ur energisystemet men det skall ske i enlighet med vad som sades i folkomröstningen. Vi skall ersätta kärnkraften med förnybara

*Fel! Okänt
växelargument.*

bränslen, inte med olja, kol och gas. Lennart Daléus har faktiskt erkänt att det är vad som händer om vi skall stänga Barsebäck redan om en månad.

Anf. 16 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! Det här blir litet lustigt. Efter att först ha gjort ett generalangrepp säger Dan Ericsson att vi står på samma barrikad. Jag fick intrycket att Dan Ericsson försökte knuffas och stängas på barrikaden, om han ens fanns där. Det senare uppfattade jag som tydligast, dvs. att han inte fanns där.

Att jag har synpunkter på Miljöpartiets och Vänsterpartiets hantering av frågan är väl inte så konstigt. Dan Ericsson verkar bortse från att det finns en länk, en koppling, mellan miljölagstiftningen och miljömålen. Det finns således skäl att resonera kring hur olika partier förhåller sig till det sambandet och vad man väljer att sätta i första rummet.

Jag tycker alltså att det är rimligt att fråga vilken del av det här arbetet som bör komma först, målen eller medlen. Men, herr talman, jag accepterar om Dan Ericsson nu solidariserar sig med Miljöpartiet och Vänsterpartiet och tycker att det är synd att jag framför kritik.

Dan Ericsson för till torgs en del där det ändå måste rättas till. Återigen säger han nu att uppgörelsen på energiområdet har satts ur spel. Så är det inte. Herr talmannen kan kanske hjälpa mig med att bekräfta detta genom att i denna kammare klargöra vad som har hänt. Vi har alltså fått en uppskjuten verkställighet av det beslut som riksdagen har tagit och som sedan hanterats genom regeringsbeslut. Det handlar, som sagt, om en uppskjuten verkställighet. Någon uppgörelse, något beslut, i denna riksdag har icke satts ur spel.

Anf. 17 DAN ERICSSON (kd) replik:

Herr talman! När det gäller kopplingen mellan miljöbalken och miljömålen delar jag Lennart Daléus uppfattning. Men i dag handlar det om regeringens politik. Miljöbalken har vi diskuterat tidigare och vi skall diskutera den också i andra sammanhang. Lennart Daléus vet att vi kristdemokrater och Centern i mångt och mycket har samma uppfattning, så låt oss mötas i den debatten. Den kommer ju om ett par veckor.

Sedan några ord om detta med att energipolitiken i sin helhet faktiskt har satts ur spel. Ja, de facto är det så. En riksdagsmajoritet har alltså här drivit igenom ett beslut som vilade på en så bräcklig rättslig, konstitutionell, grund att svenska fria domstolar har konstaterat att det inte håller. Det beslut som har fattats kommer alltså inte att genomföras den 1 juli. Det är vad det handlar om. Är då inte detta beslut satt ur spel? Jag kan inte tolka det på annat sätt. Att vi har synpunkter på att detta miljömässigt kommer att leda till ökade koldioxidutsläpp är en annan del. Vad vi här diskuterat är faktiskt satt ur spel.

Kanske hade det varit intressantare att få höra hur man från Centerns sida ser på miljömålen, om det är riksdagen som skall besluta om den saken eller om den hanteringen skall överlåtas på regeringen och dess myndigheter. Såvitt jag förstår har Moderaterna och Vänsterpartiet, liksom vi kristdemokrater, deklarerat uppfattningen att vi inte skall avhända oss detta. Lennart Daléus har möjlighet att i replikskiftet med miljöministern klargöra sin ställning.

Anf. 18 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Det är trevligt att få komma med i detta allas krig mot alla, som det här nu verkar ha utvecklats till.

Jag hoppas att riksdagen hade detta på sitt bord kl. 10.00 i går. Det är åtminstone vad tryckeriet garanterat mig och mitt departement. Vi hade presskonferens kl. 11.00, och ni skulle ha haft detta tillgängligt kl. 10.00. Det är alltså vad tryckeriet har lovat. Om tryckeriet höll sitt löfte, Dan Ericsson, har jag inte lämnat propositionen senare än presskonferensen, tvärtom.

Propositionen innehåller två huvudpunkter, dels en struktur för miljömålen, dels kemikaliefrågorna. Miljömålen har sin bakgrund i följande. Då jag började mitt arbete som miljöminister tyckte jag att det var litet pinsamt att, när jag på departementet skulle fråga vilka miljömål Sverige egentligen har – jag tänkte att det är sådant som jag borde veta –ingen, som det visade sig, visste det. Under ungefär tio års arbete hade regering och riksdag fattat beslut om miljömål utan någon inbördes struktur, utan uppföljning, utan utvärdering och utan återkoppling. När vi hade räknat färdigt var vi uppe i 170 miljömål.

Jag tycker faktiskt att det är ett gemensamt problem för oss, från höger till vänster, att vi har fattat beslut om miljömål utan att ha någon uppföljning eller utvärdering och utan att ha en ordentlig struktur för hur vi arbetar.

Vi måste alltså få ordning även på miljöpolitiken. Vad vi här har tagit fram är en ny struktur med det övergripande generationsmålet att vi skall ha frisk luft, rent vatten och levande skogar inom en generation, 25 år. Det är medvetet uppställt; jag räknar med att vi skall kunna vara överens om detta. Egentligen vill vi nog alla det. Men sedan är frågan hur vi kommer dit.

Vi har tagit fram 15 nationella miljö kvalitetsmål som vi vill att riksdagen ställer sig bakom. Dessutom har vi tagit fram ett antal delmål. Risker med en sådan här bordläggningsdebatt är, och det har jag all förståelse för, att ledamöterna inte har hunnit läsa på den miljöproposition som vi debatterar. Men när ni hinner med det kan ni se att kopplat till de olika miljö kvalitetsmålen finns det tydliga och mätbara delmål. Samtidigt som vi kräver frisk luft säger man t.ex. att utsläppen av flyktiga organiska ämnen skall minska med 60 % till år 2005. Samtidigt som man säger att grundvattnet skall ha god kvalitet är t.ex. ett av delmålen att samtliga avfallsdeponier skall uppfylla miljökraven år 2008 osv. Först skall man ta fram miljö kvalitetsmål. Sedan skall man anta konkreta delmål som steg på vägen dit.

Någon nämnde myrarna och våtmarkerna. Det övergripande miljö kvalitetsmålet om våtmarker kompletteras med delmål om att vi skall skydda ytterligare 200 myrvar och att man när det gäller t.ex. kalkningsinsatser skall börja samordna skogs- och sjökalkning där det kan ge riktigt bra resultat, exempelvis i sydvästra Sverige. Ett antal av de olika punkter som ni har tagit upp finns alltså redan med i propositionen.

Jag märker att det också finns en missuppfattning här. En del tror att myndigheterna och sektorerna själva skall få bestämma vilka mål de skall ha men det är alls inte meningen. De skall lägga fram förslag till delmål och strategier. Tanken är att vi sedan skall ha en parlamentarisk beredning där man just diskuterar förslagen och ställer dem mot varandra och

*Fel! Okänt
växelargument.*

där man är med och bereder det hela för att få bra delmål och bra strategier. Gudrun Lindvall, Maggi Mikaelsson, Lennart Daléus, Dan Ericsson och Göte Jonsson, alla kan ni vara med och diskutera myndigheternas och sektorernas förslag. Sedan skall nya delmål och strategier fastställas.

Jag föreslår att ni diskuterar i den parlamentariska beredningen om ni vill att regeringen skall fatta beslut om delmålen. Eller skall riksdagen fatta beslut om delmålen? Jag tycker inte att detta är det avgörande, utan det avgörande är att man har en väldigt tydlig struktur och att det finns 15 övergripande miljö kvalitetsmål som alla de andra målen liksom skall styra mot.

Viktigt är också att vi med detta förslag får ett system för uppföljning och utvärdering. Vi kan sitta här i denna sal och fatta beslut om fina mål. Men vad hjälper det om ingen vet vad som händer med målen? På detta sätt förbinds alltså myndigheter och sektorer att varje år rapportera vad som går bra och vad som går dåligt i arbetet med delmålen. Regeringen skall minst en gång varje mandatperiod ge riksdagen en fullständig redovisning av hur det går i arbetet med delmålen och strategierna och åt vilket håll det går när det gäller de övergripande målen.

Vi får alltså för första gången en struktur i miljöpolitiken, med ordning och reda och en uppföljning av våra beslut.

En del av kritiken som jag tycker är ganska tunn går ut på att allt borde ha varit klart nu, att alla strategier och delmål borde ha varit framme. Jag tror egentligen att riksdagen inte heller skulle ha uppskattat att vi kom med något slags 25-årsplan, där vi nu skulle redovisa allt vad som skulle ske under de närmaste 25 åren. Jag tycker att det är bättre att t.ex. riksdagens ledamöter är med i diskussionen om att ta fram nya delmål.

Det som vi hade utlovat var att komma med en struktur, och det har vi gjort. Vi har också utlovat att komma med förslag till skärpningar på ett speciellt område, nämligen kemikaliepolitiken. I kemikaliefrågorna, som jag tycker inte har diskuterats tillräckligt här, läggs det fram ett mycket långtgående förslag. Härigenom behåller Sverige ledningen internationellt i det politiska kemikaliearbetet.

Förslaget har tre delar. Den första kan vara litet svårförståelig, men för dem som jobbat med kemikalier är det fråga om något väldigt viktigt. Vi försöker hitta ett generellt angreppssätt i kemikaliearbetet. Det finns i dag tiotusentals ämnen som vi egentligen inte i något land har någon kontroll över. Här försöker vi komma fram till ett generellt arbetssätt.

I stället för att förbjuda ämne för ämne säger vi att ämnen med vissa egenskaper skall avvecklas. Ämnen som är långlivade och som lagras i levande organismer skall avvecklas. Vi kräver alltså inte att man skall bevisa att ämnena är giftiga. Därmed får vi bort problemet att man byter ett kemiskt ämne mot ett annat som sedan visar sig vara lika farligt. De som är långlivade och lagras i levande organismer skall avvecklas inom en 10–15-årsperiod.

Det andra vi gör, parallellt med det nya angreppssättet i politiken för att avveckla de farliga kemikalierna, är att peka ut ett antal kemikalier för vilka vi vill pröva frivillig avveckling. Vi säger också att om det inte hjälper med frivilligheten, får vi återkomma med förbud. Också statens upphandlingspolitik är naturligtvis ett viktigt instrument.

Det tredje som vi gör är att vi utfärdar ett antal nya förbud där frivilligvägen enligt vår mening inte har räckt. Det som nu förbjuds är kvicksilver, bly, kemikalier i textilier, azofärgämnen, formaldehyd, pentaklorfenol m.m.

Lennart Daléus frågar varför vi inte föreslår förbud mot PVC. Lennart Daléus! Kemikommittén föreslog faktiskt inget förbud mot PVC. Denna kommitté, där Lennart Daléus själv satt, föreslog inte ens årtal för avveckling av tillsatserna. Nu har regeringen föreslagit årtal för avveckling av tillsatserna i PVC. Det är sedan upp till bevis om industrin klarar att tillverka PVC som inte är miljöfarlig. Regeringen har satt hårda tidsgränser för de olika tillsatserna.

Herr talman! Lennart Daléus tar också upp miljöbalken. För att travestera ett gammalt uttryck: Någon ordning måste det vara även på en partiledare. Jag tycker att Lennart Daléus visar allvarliga brister när det gäller insikter i juridik och statskunskap, som man kanske inte alltid behöver ha som politiker men som det är väldigt viktigt att man besitter som partiledare.

Miljöbalken fungerar inte utan miljömål som vi är överens om, säger Lennart Daléus. Men hur kommer det sig då att den borgerliga regeringen lade fram ett undermåligt förslag till miljöbalk och inte ställde upp ett enda miljömål? Den balken var inte kopplad till några miljömål. Hur kommer det sig att Lennart Daléus nu tycker att en miljöbalk måste kopplas till en speciell proposition om miljömål?

Surt, sa räven om rönnbären, och det är samma sak i det här fallet. Lennart Daléus är fortfarande på dåligt humör för att han inte kunde vara med om att göra upp om en miljöbalk som är oerhört mycket bättre än det förslag som den tidigare borgerliga regeringen presterade. Jag är däremot inte långsint, utan jag inbjuder med glädje Lennart Daléus att vara med i det fortsatta arbetet för att få bra miljömål, som inom en generation ger oss frisk luft, rent vatten och levande skogar.

Anf. 19 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Jag har tidigare sagt att jag delar ministerns uppfattning när det gäller antalet miljömål. De skall vara förankrade och hållbara, och de skall kunna följas upp. Men det är i övrigt oerhört oklart. De 15 nationella miljömålen är allmänt hållna, och alla kan i princip ställa sig bakom dem. Det finns, precis som ministern säger, vissa delmål, men det kommer att ställas krav på åtskilliga ytterligare delmål inom ramen för de 15 övergripande miljömålen.

Vi menar bestämt att Sveriges riksdag måste vara med om att fatta beslut om dessa viktiga delmål. Även delmålen påverkar givetvis miljö, enskilda människor, producenter och konsumenter. Jag tycker inte att propositionen har en bärande struktur, som ministern sade. Det saknas snarare en bärande struktur i propositionen. Riksdagen kan ju inte avhända sig den viktiga beslutsfunktionen när det gäller väsentliga delmål och lämna över dessa till regering, verk och en parlamentarisk kommitté. Ministern sade att vi kommer att få vara med i en parlamentarisk kommitté och bestämma om huruvida viktiga miljömål skall gå till riksdagen eller beslutas av regeringen eller av andra. Det måste i Sveriges riksdag slås fast att det är riksdagen som har ansvaret för de viktiga målen.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Jag konstaterar vidare, herr talman, att ministern inte med ett enda ord nämde den viktiga klimatfrågan. Detta visar återigen att Anna Lindh och den socialdemokratiska regeringen inte prioriterar det som gäller växthuseffekten och klimatfrågan. Jag har i och för sig förståelse för att Anna Lindh undviker denna viktiga fråga med anledning av det bakomliggande spelet och de bakomliggande besluten i detta sammanhang.

Detta är allvarligt. Denna fråga är viktig i ett internationellt och i ett europeiskt perspektiv. Varför, Anna Lindh, prioriterar ni inte den viktiga klimatfrågan i dessa sammanhang?

Anf. 20 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Förutom att vi vill att riksdagen redan nu tar ställning till de 15 miljö kvalitetsmålen får riksdagen alltså möjlighet att samlat pröva hela miljöpolitiken vart fjärde år. Regeringen skall en gång varje mandatperiod redovisa hela arbetet med miljö kvalitetsmål och delmålsstrategier till riksdagen. Jag menar alltså att riksdagen enligt förslaget får en fullgod möjlighet att ta ett samlat grepp över miljöpolitiken en gång varje mandatperiod.

Riksdagen är naturligtvis fullt fri att i övrigt ta vilka initiativ som den vill ta, men jag tror att det är bättre att få en samlad diskussion om samtliga miljömål och delmål vid ett tillfälle än att, som man har gjort hittills, enbart diskutera uttryckta delar.

När det gäller klimatfrågorna är det, herr talman, klart att vi prioriterar dessa, men vi prioriterar dem inte bara i ord utan också i handling. Det är t.ex. därför som regeringen kraftigt har ökat koldioxidskatterna som ett av de verksammaste instrumenten för att minska koldioxidutsläppen. Moderaterna angriper koldioxidutsläppen i ord men motsätter sig all handling som minskar dessa utsläpp.

Skälet till att vi här inte kan föreslå ett nytt klimatmål är att klimatkonferensen i Kyoto ställde en hel del av tidigare arbetsmetoder på huvudet genom att bl.a. föreslå sex i stället för tre gaser och genom att plötsligt göra helt om och säga att sänkor skall tas med vid beräkning av ländernas koldioxidutsläpp. Sänkor har att göra med skogen, som ju har väldigt stor betydelse för Sverige. Detta påverkar alltså betydligt det svenska klimatmålet. Vi föreslår därför att partierna nu gemensamt tar fram en klimatstrategi för att visa hur vi skall kunna uppfylla målet att minska koldioxidutsläppen efter år 2000.

Anf. 21 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Det är givetvis inte tillräckligt att riksdagen skall diskutera de övergripande målen en gång vart fjärde år. Jag kritiserar inte modellen att det kommer en samlad redovisning vart fjärde år, men det måste även under löpande år fattas viktiga strategiska miljöbeslut. De besluten kan riksdagen inte delegera till regering och verk, utan det torde vara alldeles klart att de besluten måste fattas i denna sal.

När det sedan gäller klimatfrågan talar Anna Lindh om de höjda koldioxidskatterna, men det är ungefär på samma sätt med detta, Anna Lindh, som när ni diskuterar skatterna för personer och företag. Ni måste undanta höginkomsttagarna i skattefrågan, och ni måste undanta högkonsumenter av koldioxid från de här skatterna, och det är det som vi har

kritiserat. Vi säger att man måste ha en sammanhållen politik när det gäller frågan om koldioxidutsläppen.

Sedan vill jag ta upp en annan fråga. Det gäller forskningen. Nu är det alldeles klart, Anna Lindh, att regeringens forskningspolitik är skadlig för miljön. Naturvårdsverket har i den "hemliga" rapporten redovisat: Det blev inte som vi trodde med MISTRA. Viktiga forskare konstaterar nästan dagligen att vi missar miljöeffekter genom regeringens forskningspolitik.

Det finns en koppling mellan en vettig forskningspolitik, forskningsresurser, strategisk forskning, målinriktad forskning och vettiga beslut när det gäller miljömål. Nu ställer jag frågan: Kan Anna Lindh erkänna att det var ett strategiskt fel att dra ned forskningsanslagen till Naturvårdsverket? Kan Anna Lindh erkänna att de forskare som nu går ut och varnar för att den här politiken får negativa effekter har rätt, och är ministern beredd att lyssna på vad de säger?

Anf. 22 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Jag är rädd att Göte Jonsson litet grand blandar ihop äpplen och päron när det gäller forskningspolitiken. Det är flera saker som Göte Jonsson tar exempel på och kallar för forskningsfrågor. Faktum är att miljöforskningen i dag totalt sett har mer resurser än vad den hade i början på 90-talet. Totalt sett finns det mer resurser för miljöforskning.

Det regeringen gjort är att organisera om miljöforskningen och samla miljöforskningen på MISTRA. MISTRA skall ta hand om både det som Naturvårdsverket tidigare har gjort och den tillämpade forskning som MISTRA tidigare har och skall ägna sig åt. Vi har för att göra detta tydligt också tagit generaldirektören i Naturvårdsverket som ordförande i MISTRA. MISTRA:s styrelse har väldigt tydligt markerat att den tar detta ansvar.

Man har sett att det har varit vissa problem för forskare i övergången från projektforskning, som det huvudsakligen handlade om på Naturvårdsverket, till mer av programforskning, som MISTRA har. Jag har själv träffat en del av dessa forskare nyligen. Det har varit övergångsproblem. Det är jag beredd att instämma i. De övergångsproblemen har däremot inte varit av en så stor omfattning att det inte är möjligt att lösa dem.

Nu försöker vi att lösa övergångsproblemen. Vi skall träffa MISTRA. MISTRA måste ta ett bra ansvar för att se till att övergången fungerar så smidigt som det någonsin är möjligt. Med det är snarare organisationsproblem än ekonomiska problem. Totalt sett finns det mer pengar för miljöforskning än vad det har funnits tidigare.

När det gäller miljöövervakningen, Göte Jonsson, som är en väldigt viktig del, ökar regeringen anslagen med drygt 30 % i årets budget. Det innebär en kraftigt ökad möjlighet och en betydligt högre anslagsnivå än vad de borgerliga regeringarna någonsin låg på. Detta gör vi just för att komma till rätta med frågorna kring tillståndet i miljön och hur vi skall övervaka miljötillståndet.

Anf. 23 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! Först vill jag tydligt säga att det knappast är miljöministern sak att i en kammardebatt lägga sig i hur och vem som Centern väljer till partiledare och vad den personen skall ha för utbildning i juridik och statskunskap. Det kanske ändå är Centerns interna angelägenhet.

Miljöministern kanske mer skall lyssna på vad jag säger som företrädare för en majoritet för jordbruksutskottet som i ett betänkande alldeles nyligen riktade kritik mot ministrernas sätt att hantera den här propositionen och vad innebörden är av en fördröjning av den. Det är inte min ståndpunkt, utan denna kammars ståndpunkt.

När det gäller miljömålen tror jag att miljöministern är litet orättvis mot tjänstemännen på Miljödepartementet. Jag är alldeles klar över att de vet att de mål som lades fast t.ex. i den kretsloppsproposition som den förra regeringen skrev och som antogs av denna kammare fortfarande är någonting man arbetar efter. Det gäller bl.a. i den kretsloppsdelegation där jag är ordförande och som snart kommer att lämna en utvärdering till ministern av hur det arbetet har fortsatt bl.a. i näringslivet. Detta vet naturligtvis tjänstemännen på departementet.

Det är en fråga jag vill göra ett nedslag i. Miljöministern säger att det behövs ett förbud mot PVC. Det kommer att framgå av protokollet att jag inte sade det i mitt tidigare inlägg. Det är uppenbart att det står i propositionen att tillverkare och importörer skall utveckla bättre PVC. Kan miljöministern förklara hur det leder till den avveckling som jag trodde att ministern och många andra med stark miljöinriktning var överens om, och som hittills har lett ministern att i radioprogram och på andra ställen säga att hon själv vill bojkotta PVC? Vad menar miljöministern med att utveckla bättre PVC?

Anf. 24 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Först och främst är också jag medveten om att jag har väldigt duktiga tjänstemän. Problemet är inte om mina tjänstemän i olika enheter känner till vilka mål som finns på de enheterna. Vitsen är att riksdagen regelbundet skall kunna se om utvecklingen går åt rätt eller fel håll.

Det är viktigt att vi kan komma fram till en ordning när det gäller miljömålen. Naturvårdsverket har på ett mycket förtjänstfullt sätt börjat med den skrift jag håller i min hand att beskriva miljötillståndet och om utvecklingen går åt rätt eller fel håll i förhållande till de mål vi sätter upp. Tjänstemän, skolklasser och allmänintresserade medborgare skall kunna ta del av det materialet. Den sortens arbete är väldigt viktigt för att vi skall kunna få ett engagemang bland medborgare i allmänhet.

När det sedan gäller PVC-frågorna säger Lennart Daléus att han själv inte har krävt ett förbud mot PVC. Därför kan också det arbete som Lennart Daléus vill se fortsätta utan att regeringen kommer med ett förslag om förbud mot PVC. Det regeringen visar på är de tillsatser där forskarna är överens om att det är farliga tillsatser, eller att det riskerar att vara farliga tillsatser.

Det gäller bly och tennorganiska föreningar, och det har vi varit överens om. Nu vill regeringen även angripa ftalaterna, som är en misstänkt farlig tillsats. Vi sätter därför tydliga årtal. Det första årtalet är 2001. Då skall t.ex. de ftalater som huvudsakligen fungerar som mjukgörare vid utomhusbruk vara borta. Det är de som läcker mest, och utgör största

riskan för läckage. Om det inte räcker med att vi på det sättet ger tydliga årtal för när dessa tillsatser skall vara borta får regeringen återkomma med förbud.

Prot. 1997/98:109
15 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 25 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! Jag är inte säker på att det är förbud man skall arbeta med när det gäller PVC-frågan. Det är flera statliga utredningar som har gått väsentligt längre än vad miljöministern säger i sin proposition. Man talar om avveckling av PVC. Jag kan räkna upp Kretsloppsdelegationen och Kemikommittén som exempel, för att ta några. De talar mycket tydligt om avveckling av PVC. Förbud är någonting annat. Vi skall inte gå in på de olika synsätten, herr talman. Men det finns en tydlig skillnad.

Resonemanget om PVC-förbud tror jag kommer ifrån att miljöministern hörde mig litet dåligt när jag stod i talarstolen och läste ur Naturvårdsverkets tidning som talar om att PVC-förbud rycker närmare. Det jag pekade på var att det var ett utspel från Spanien som tvingade kommissionen ut på banan. Vad jag menade var att det är andra länder, och nu Spanien, som driver den här frågan, vilket är illustrativt.

Jag får inte något riktigt svar. Jag skall därför försöka att göra mig tydlig. Är det miljöministerns bestämda uppfattning att PVC – jag talar inte om tillsatser, miljöministern – bör avvecklas? Hur ser i sådana fall planen för detta ut?

Den andra fråga jag har till miljöministern är: Vilket synsätt har miljöministern på näringslivet, de ekonomiska styrmedlen och att ta i famnen en utveckling av miljöfrågorna som leder till att vi får in dem i en ekonomisk hantering, i utvecklandet av ett näringsliv och i utvecklandet av ett svenskt inträde på andra marknader internationellt med vår kunskap, våra produkter och våra varor? Det är det som jag tycker är det svarta hålet i propositionen. Det finns egentligen ingen framtidstro i den.

Anf. 26 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Låt mig börja med diskussionen om avveckling av PVC. Jag ser att det finns en risk, Lennart Daléus, att man bara har en mycket generell debatt om PVC-avveckling. Om man inte gör jämförelser med andra områden riskerar man att ingenting händer under en massa år medan man väldigt generellt talar om en avveckling. Därför tycker jag att det är bättre att man går in på tillsatserna och tar upp det som huvuddelen av forskarna är överens om är skadligt och farligt. Vi börjar där och sätter ut tydliga årtal och talar om hur vi skall komma till rätta med detta. Jag tycker att det är ett tydligare sätt att ta ett miljöansvar än att bara ha den generella debatten om en avveckling. Jag har lagt fram de här förslagen för hur man skall få i gång en avveckling just därför att jag anser att dagens PVC är så miljöskadlig. Förslagen innehåller konkreta årtal och konkreta ämnen för att det skall bli tydligt.

När det gäller Spanien förmodar jag att Lennart Daléus avser leksakerna. Där kan jag tala om att det föreslås i propositionen att detta skall förbjudas när det gäller leksaker för barn under tre år. Jag tror av vi därmed är det första land som föreslår ett sådant nationellt förbud, även om andra lyfter det till kommissionen.

Herr talman! Sedan byter Lennart Daléus och säger att det inte finns någon framtidstro. Jag tror att det är precis det som finns. Det är precis detta det handlar om när vi visar att det faktiskt går att få frisk luft, rent vatten och levande skogar inom en generation. Det går att se dagens miljöproblem och samtidigt visa att inom en inte oöverskådlig framtid kan vi lösa de här miljöproblemen. Men då krävs det också att vi använder alla tillgängliga styrmedel, dvs. de traditionella som lagstiftning, ekonomiska styrmedel, upphandling och liknande. Dessutom krävs det också ett omfattande samarbete med näringslivet.

Det finns även där ett kapitel som jag rekommenderar Lennart Daléus att läsa om han inte har hunnit läsa det hittills. Det handlar om hur viktigt det är att ha en dialog med näringslivet och tillsammans med dem försöka utveckla svensk industri och svenskt näringsliv så att vi får en bättre miljö på hemmaplan och dessutom lyckas exportera mer på bortaplan.

Anf. 27 DAN ERICSSON (kd) replik:

Herr talman! Om miljöministern har uppfyllt all rättfärdighet vad gäller att få över propositionen till riksdagen i tid, har jag inte mer att säga om det. Det är okej. Det var kanske ett utslag av att vi har väntat ganska länge på den. Vi har väntat och väntat, och till slut har vi tappat tron på att vi skulle få se ett dokument. Men sedan dök ju miljöministern upp på en presskonferens och presenterade den här propositionen.

Vi har haft kort tid på oss att läsa in den. Därför har vi inte gått in på några detaljfrågor. Vi kommer givetvis att pröva varje förslag som finns i den här propositionen och presentera vårt alternativ i en motion senare.

Det är inte bara jag som har tyckt att det har tagit tid. Jag hittade även en ledare i Aftonbladet, en regeringen närstående tidning, från i vintras där det skrevs om regeringens miljöpolitik. Det stod att Sverige inte blir något ekologiskt mönsterland av vackra ord. Det krävs en strategi och konkret politisk handling. Den socialdemokratiska praktiken är fortfarande mer grå än grön.

Man skriver dessutom att miljöpropositionen kommer först i april. Vidare skriver man att det är märkligt att den proposition som innehåller ett av regeringens huvudprojekt inte blir klar i tid. Förhoppningsvis innebär det att miljöministern lyckas få fram mer pengar.

Herr talman! Nu vet vi att den inte ens kom i april. Den kom en bra bit in i maj, och det var inte några nya pengar.

Min första fråga är: Varför har det tagit så lång tid? Det här var ju faktiskt ett viktigt dokument. Nu kommer vi inte att hinna behandla det under det här riksmötet. Det kommer att tas upp igen i höst.

Den andra frågan är: När det nu har tagit så lång tid, varför är den då så ofärdig? Vad säger ministern om kritiken från Miljösverige i går? Det sades att regeringen abdikerar i fråga om miljömålen, att den här propositionen är inte det redskap vi behöver, att vi inte har koll på miljöövervakningen och att det här är en temposänkning. Har Miljösverige fel och miljöministern rätt?

Anf. 28 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! För det första kan jag säga till Dan Ericsson att den som väntar på något gott väntar aldrig för länge. Även om Dan Ericsson nu

har fått vänta en månad på miljöpropositionen kommer han nog att uppleva att det var värt mödan när han har läst igenom den.

Skälet till att Dan Ericsson och kammaren i övrigt har fått vänta några veckor på miljöpropositionen är att det var mer komplicerat än vi trodde att försöka få en bra struktur av de 15 nya nationella miljökvalitetsmålen och samtidigt i den strukturen flytta in alla de tidigare mål som regering och riksdag har antagit. Det var faktiskt ganska komplicerat.

Låt mig sedan upprepa vad jag sade tidigare. Det är inte så att vi för fram helt nya lösningar på problemen på alla områden. Vi för fram en ny struktur, och vi lägger de nya förslagen på speciellt ett område, nämligen kemikaliepolitiken. På ett antal andra områden finns det fortfarande delmål och strategier som behöver utvecklas. Det kommer vi att få fortsätta med under de kommande åren. Dan Ericsson är välkommen att vara med i det arbetet. Det är ju inte ett arbete som kommer att vara slutfört när de här 25 åren har gått till ända och vi förhoppningsvis har löst miljöproblemen.

Sedan frågade Dan Ericsson vad jag säger om kritiken från Miljösverige. Problemet är väl att Miljösverige har haft lika små möjligheter som Dan Ericsson att läsa på vad som egentligen ingår i miljöbalken, men man skall ändå kommentera den. Då utgår man från den fråga man får och svarar på den utan att egentligen ha läst underlagsmaterialet.

Det var väldigt tydliga missuppfattningar i går. Någon trodde att det var myndigheterna som skulle fatta beslut om delmål. Någon annan trodde att det inte fanns några mål när det gäller den biologiska mångfalden. Jag tror att när de väl har fått läsa förslagen kommer de att ha en helt annan uppfattning om vad som står i miljöpropositionen.

Anf. 29 DAN ERICSSON (kd) replik:

Herr talman! Om det vore så att vi hade fått något väldigt bra efter denna långa väntan hade det varit okej, miljöministern. Jag har trots allt hunnit skumma igenom detta under kvällen och natten. Jag kan konstatera att det faktiskt inte finns så mycket konkret innehåll som för frågan framåt.

I praktiken abdikerar regeringen som ansvarig för miljöpolitiken och ber oppositionen att sätta sig ned och resonera om vad vi skall hitta på för att lösa miljöproblemen. Det kan ju vara sympatiskt, men det är en något märklig hantering. Om regeringen inte har en egen miljöpolitik skulle ju regeringspartiet i stället kunna ta fasta på alla de förslag som har funnits under riksdagsbehandlingen under både hösten och våren i utskottet och tillstyrkt en rad konkreta förslag där. Det skulle ha varit till gagn för miljön.

Jag kommer gärna och diskuterar det här fortsättningsvis, Anna Lindh. Jag tycker att det är en märklig ordning att regeringen själv inte för en miljöpolitik utan ber oppositionen att komma till hjälp. Men det är okej, vi skall komma till hjälp.

Sedan gällde det detta att Miljösverige kanske inte har läst på och kanske höftar sina kommentarer. Jag tog fram några snabba pressklipp från den senaste tiden. Det räcker med att läsa rubrikerna på TT-telegrammen: Viktig miljöforskning raseras. Naturvårdare bittra på regeringen. Kritik mot fördelning av miljömiljarderna. Länsstyrelsen proteste-

rar mot regeringen – det handlar om övervakning av miljöfarlig verksamhet. Regeringens miljöpolitik sätter trovärdigheten på spel.

Det är inga politiska motståndare som säger detta. Det är en samlad bild av vad de som arbetar med miljöfrågorna i Sverige tycker om regeringens miljöpolitik. Dessvärre var den här propositionen ingen lösning. Den som väntade på något gott väntade länge och fick inget gott i utbyte.

Anf. 30 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Den här propositionen innehöll det som har utlovats, nämligen en struktur och ett förslag till kemikaliepolitik. Vill man sedan hitta alla andra miljöpolitiska förslag som regeringen lägger fram får man dels gå till de tidigare förslag som vi i Miljödepartementet har lagt fram, dels gå till alla andra propositioner som läggs fram från andra departement. De handlar också om hur vi skall få en hållbar utveckling.

Jag tycker att det är viktigt att även Dan Ericsson och andra förmår att göra den här omsvängningen från en gammaldags miljöpolitik där man enbart tittade på vad som sker på ett enda område till att se att regeringen nu arbetar med att låta miljöpolitiken och arbetet med det ekologiskt hållbara genomsyra hela Regeringskansliet. Det innebär att förslagen också återfinns i alla de olika propositioner som läggs fram. Det handlar om propositioner om energipolitik, byggande, skogspolitik och trafikpolitik. Det är ett nytt sätt att arbeta som regeringen har. Det är mycket framgångsrikt, men det kräver naturligtvis att Dan Ericsson läser ännu fler propositioner.

Sedan är det klart att regeringen kan lägga fram ett antal nya delmål. Det kommer vi också att göra, Dan Ericsson. Jag inbjöd er bara att vara med och diskutera det. Jag tycker att det är bra om man gemensamt i en parlamentarisk utredning kan diskutera delmål och strategier för att uppnå generationsmålet.

När det sedan gäller anslagen kan vi se att de rubriker Dan Ericsson läser upp var kommentarer som gjordes när det fanns en oro. I det förnyade och förbättrade budgetläget, där vi faktiskt har fått ordning på vår tidigare ekonomiska kris, kan vi också satsa mer pengar. De där kommentarerna är alltså gjorda innan dess att regeringen lade fram sin budget. Där ökar vi anslagen till skogsvården med 50 %. Vi ökar anslagen till miljöövervakningen med 30 %. Vi ökar anslagen för miljötillsyn på länsstyrelserna. Det är alltså ett stort steg framåt också för det traditionella miljöarbetet.

Anf. 31 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Herr talman! Det är naturligtvis bra att vi får tydliga miljökvalitetsmål som säger var vi skall vara om 25 år. Ambitionen att alla stora miljöproblem skall vara lösta om 25 år är en ambition som förpliktigar. Det kommer att krävas enormt många ytterligare beslut för att vi skall ta oss dit. Det räcker inte med fagra ord.

Det som förvånar är ju att regeringen i så fall alltså anser att trots att man har dessa stora mål skall vi i riksdagen egentligen inte vara med i det samarbetet. Man skriver:

Det bör som nämnts vara regeringens sak att i fortsättningen när det behövs utveckla delmål och vid behov också ta fram nya sådana mål.

Genom att riksdagen inte behöver ta ställning till delmålen som sådana kan riksdagsarbetet inriktas på den övergripande frågan om vilken miljö-kvalitet som miljöarbetet skall syfta till och på att arbetet leder till det resultat som eftersträvas.

Det innebär i praktiken att riksdagen inte får vara med och utforma miljöpolitiken som alltså skall vara så genomgripande att vi på 25 år skall kunna lösa alla miljöproblem. Jag tycker att det är fullkomligt befängt att tro att det skulle vara möjligt.

Det är svårt att tro att man menar allvar med den höga ambitionsnivån vad gäller de 15 målen om man anser att detta är något som regeringen kan lösa själv. Här behövs alla goda krafter i samverkan. Miljöpolitik är just att vara med och forma delmålen. I annat fall kan vi säga att vi börjar få något slags demokrati à la EU, att miljöpolitiken skall skötas någonstans där den folkvalda församlingen inte finns med.

Är det här verkligen vad regeringen anser? Anser regeringen att vi och den kommande generationen skall få sex stycken rapporter, samtidigt som hela samhället skall ställas om så att vi löser de stora miljöproblemen? Jag kan inte tänka mig att det är så. Det skulle jag gärna vilja ha ett svar på.

Anf. 32 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Det här innehåller alltså årliga redovisningar. Riksdagen skall också vara med både i utvärderingen och i den parlamentariska beredningen. Vart fjärde år lägger man fram en samlad redogörelse för miljöpolitiken, vilket ju också ger riksdagen och riksdagsledamöterna motionsrätt.

Jag har alltså inte sett det som att vi håller riksdagen utanför besluten om miljöpolitiken, tvärtom. Riksdagen får en bättre möjlighet att verkligen följa upp hur utvecklingen går.

Om riksdagen sedan väljer att man vill fatta beslut om alla delmål är det till syvende och sist en fråga som riksdagen själv måste avgöra. Vi har föreslagit en modell som vi tror är något enklare att arbeta med, även för riksdagen. Det innebär motionsrätt, förslagsrätt och att man hela tiden också får gå igenom de olika delmålen. Om det inte räcker för riksdagen, om man också vill ta beslut om de olika konkreta delmålen, tycker jag att det är en fråga som är upp till riksdagen att i så fall avgöra.

Anf. 33 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Herr talman! Jag kan gärna säga att för Miljöpartiets del räcker inte detta. Vi vill nog vara med och utforma politiken, på samma sätt som vi vill vara med och utforma politiken på andra områden – socialpolitik, finanspolitik, skattepolitik osv. Där skulle man aldrig acceptera att få en rapport per mandatperiod.

Jag skulle också vilja ställa en del andra konkreta frågor. Det sägs att man inom en 25-årsperiod skall avsätta 250 000 hektar skogsmark. Det finns ingen tidsangivelse för det här. Vad som nu händer med mycket ur- och naturskog är att det avverkas som aldrig förr. Menar man verkligen att vi under de här 25 åren skall få ytterligare 250 000 hektar avsatta?

Miljövårdsberedningen säger att ungefär 700 000 hektar behöver skyddas. Man tror att skogsägarna möjligtvis kan skydda en del. Minimi-

nivån är alltså 250 000 hektar. Om målet är att vi om 25 år skall ha ett skydd för 2 % av skogen innanför skogsodlingsgränsen så måste jag säga att ambitionen har sjunkit rejält. Och det finns inte någon tidsangivelse. När skall det här ske?

Det finns heller ingen tidsangivelse när det gäller t.ex. myrskyddsplaner. Det finns ingenting som säger vad som skall ske med kalkningen. Är vi nöjda med dagens resultat att 45 % av de sjöar som behöver kalkas blir kalkade?

Är miljöministern nöjd med dagens biologiska mångfald, som enligt Artdatabanken och Mats Forslund, en av de duktigaste biologerna i landet, aldrig någonsin har varit så klämd som nu? Är det på den här nivån den skall bevaras? Eller finns det några ambitioner från regeringens sida att faktiskt se till att vi återhämtar den biologiska mångfald som har gått starkt nedåt under de senaste 20 åren? Det står "bevara" överallt. Var finns ambitionen? Det skulle jag vilja veta.

Jag skulle också vilja veta när regeringen avser att komma med mera konkreta förslag på kemikalieområdet. Jag tycker att det är bra med ett generellt angreppssätt. Det har Miljöpartiet motionerat om. Men när återkommer man med mer konkreta förslag? Här svävar det också. I mångt och mycket säger man att man skall höra med EU. I vissa fall finns det tidsangivelser. Men mycket är frivilligt. Räknar regeringen med att det här i första hand skall klaras på den frivilliga vägen? Eller är det rädslan för EU som gör att man inte vågar vara mera konkret?

Anf. 34 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Jag börjar med frivilligheten. Vi tycker att det är rimligt att man börjar med att försöka komma överens frivilligt. Om det inte går får man återkomma med förbud.

Det är samma arbetsmetod som en av mina företrädare, Birgitta Dahl, använde. Vi kan se att i många av de förslag som hon lade fram i sin tidigare miljöproposition har frivilligheten gått bra. Man har lyckats avveckla ämnen med frivillighet. På några områden gick det inte. Där återkommer vi med förbud, för att få bort de sista delarna av ämnena med förbud.

Vi avser att försöka göra likadant på det här området. Vi börjar med att försöka med frivillighet. Går det med frivillighet är det det bästa. Går det inte skall vi återkomma med förbud.

När det gäller den biologiska mångfalden är det klart att jag inte är nöjd med läget och med situationen som den är. Det är uppenbart att vi inte klarar att skydda alla de arter som vi skulle behöva skydda. Det är också därför som regeringen har ökat anslaget till skogen med ungefär 50 %. Vi ökar anslaget till miljöövervakningen med ungefär 30 % för att få en bättre bild av tillståndet i naturen.

Vi har också gett en förhandlingsman i uppdrag att försöka ta fram en överenskommelse med skogsnäringen för att vi skall skydda de återstående områdena. Det finns ingen exakt tidsangivelse i propositionen. Det beror på att förhandlingar pågår, och man bör kanske inte sätta ut tidsgränser när förhandlingar pågår. Men självklart är det mycket mer bråttom än att vi skall klara det inom en 25-årsperiod. Vi har velat markera att vi ställer upp på Miljövårdsberedningens förslag och bedömning av hur mycket som måste skyddas.

Anf. 35 MAGGI MIKAELSSON (v) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att säga att jag tycker att det är oerhört ambitiöst av regeringen att säga att man till nästa generation skall kunna lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen i Sverige är lösta. Jag tror att vi inte vet vilka de stora miljöproblemen är om 25 år. Går man 25 år tillbaka var det år 1973. Då visste vi inte att det var de miljöproblem vi ser i dag som skulle bli de stora miljöproblemen. Jag tror att det kanske inte ens är möjligt att klara av det eftersom det handlar om en utmaning som vi inte känner till. Å andra sidan är det ju bra att vi har ambitionen att vi utgår från de miljöproblem vi ser i dag och säger att de skall vara lösta om 25 år.

Sedan tror jag också, när det handlar om en ny struktur på miljöområdet som regeringen lägger fram, att det är svårt att se de eventuella fördelar som finns. Vi vet att det är inte bättre med den gamla modellen. Det jag tycker är den stora bristen i den struktur man lägger fram är att det finns ett glapp i närtiden, i det tidsperspektiv vi kan överblicka.

Det står i propositionen, vilket Gudrun Lindvall också sade i sin replik, att det är regeringen som skall fatta beslut om delmålen. Det är oklart vem som skall ställa upp kriterierna. En parlamentarisk beredning är ju inte riksdagen. En parlamentarisk beredning innebär någonting helt annat än beslut som fattas i riksdagen.

För Vänsterpartiet och för mig är det i alla fall vägen som är målet, till skillnad från vad det är för Lennart Daléus. Det är också politiken som är vägen, och därför är det viktigt hur man klarar av hanteringen av de politiska besluten i det här ganska nära perspektivet.

Jag tycker att regeringen har gjort en felbedömning. Jag tror tyvärr inte att det är en tillfällighet, utan det är en tendens i det politiska systemet att man vill ta åt sig mer makt i regeringarna i stället för att lägga ut den på de parlamentariska församlingarna. Jag ser det som ett stort problem.

Anf. 36 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Till att börja med kan jag säga att det är klart att vi kanske inte kan se alla miljöproblem i dag. Det finns också några områden där vi inte kan lösa problemen själva inom en generation. I frågor som klimatproblemet och ozonproblemet är vi beroende av att kunna samarbeta med andra, och där kommer det säkert att ta längre tid innan vi har löst miljöproblemen. Men ambitionen måste vara att lösa de problem som vi kan se i dag.

För att motverka risken för kommande miljöproblem tror jag att vi måste se att just kemikaliefrågorna är mycket viktiga. Jag tror att det är just på kemikalieområdet som risken är störst för att det ligger tickande bomber, som desarmeras om 10, 15, 20 eller 25 år. Det är skälet till att vi har valt att i den här propositionen koncentrera oss just på kemikaliefrågorna, för att lägga fast en ordentlig strategi för kemikalierna.

Det anknyter också till detta att även om man naturligtvis kommer att få fortsätta arbetet med delmål, och fortsätta arbetet med att ta fram delmål närmare i tiden, är det omöjligt att i en proposition föreslå ett mål för hela den samlade miljöpolitiken i ett så långt tidsperspektiv. Därför har vi valt att i det här skedet koncentrera oss på kemikaliepolitiken, och sedan får vi komma tillbaka med andra områden.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 37 MAGGI MIKAELSSON (v) replik:

Herr talman! Vi får se vad hanteringen i riksdagen kan ge när det gäller just den frågan.

Jag har också ett par konkreta frågor utifrån vad jag har hunnit läsa i propositionen. Den ena frågan gäller skogen och bevarandet av hotade skogsområden, som Gudrun Lindvall också tog upp. Det är inte acceptabelt att se det här i ett 25-årsperspektiv. De hotade områdena, med urskogsrester och annat, måste skyddas *nu*. Det finns inte tid att vänta. Där är det väldigt tunt i det förslag som regeringen har lagt.

Den andra frågan gäller någonting som jag tycker är positivt om det går att genomföra. När det gäller ett rikt odlingslandskap skall vi fatta beslut i riksdagen om att främmande arter och genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden inte skall introduceras. Det är positivt om vi kan komma fram till ett sådant beslut. Med försiktighetsprincipen som rättesnöre betyder det att vi inte kommer att kunna introducera genmodifierade arter över huvud taget, därför att vi inte känner till den långsiktiga effekten. Problemet är de som redan är introducerade: hur skall man se på dem? Det skulle vara intressant om ministern kunde ge ett klargörande just när det gäller GMO i naturen.

Anf. 38 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! När det gäller den biologiska mångfalden har jag redan sagt att jag tycker att det är ett väldigt viktigt område och att vi därför kraftigt har ökat anslagen och att förhandlingar pågår med skogsnäringen för att försöka hitta lösningar på hur vi skall klara att bevara den skyddsvärda mark som finns.

När det gäller de genmodifierade produkterna och grödorna är det viktigt att också se att det ligger som en prioritering även i EU-avsnittet att vi i det europeiska arbetet, förutom de prioriteringar vi tidigare haft i det europeiska arbetet, skall komplettera med GMO-debatter. Jag hoppas att även Lennart Daléus, som jag tidigare hade ett meningsutbyte med här, tycker att det är bra. Det är något som bör tillgodose Lennart Daléus och andra som har lagt ned mycket arbete på detta.

Anf. 39 EVA ERIKSSON (fp):

Herr talman! Jag är ledsen att jag inte var på plats när jag skulle hålla mitt anförande enligt talarlistan. Jag får skylla mig själv, och jag förlorar några minuter på det. Men jag får då nöjet att sammanfatta debatten, och det känns bra.

Alla som har varit uppe i talarstolen här har sagt att det är för sent. Jag tycker att det är en passiv hållning. Man kan säga att det är synd att miljöpropositionen inte har kommit tidigare, därför att det har inneburit att vi i jordbruksutskottet har avstått från att behandla viktiga sakfrågor. Skälet har varit att vi har väntat på miljöpropositionen, som skulle komma. Det har inneburit en temposänkning i miljöpolitiken. Det allvarliga i detta är att vi har låtit saker och ting ligga på bordet och vänta.

Nu skall vi inte i den här remissdebatten debattera sakfrågorna i propositionen – jag har inte haft tid att sätta mig in i dem – utan jag vill säga något om strukturen i den framtida miljöpolitiken.

Den struktur som regeringen nu har valt, med en balk med miljökvalitetsnormer som bas, miljökvalitetsmål och delmål, är en strikt ordning för hur man skall hantera miljöpolitiken. Åtgärdsplaner och annat kommer att bli naturliga inslag i miljöpolitiken i framtiden. Det kommer naturligtvis att kräva att riksdagen kommer att vara väldigt aktiv i den miljöpolitiska debatten. Miljöministern har nu klargjort att det kommer att föras en miljöpolitisk debatt om delmålen här i riksdagen också. Jag vill understryka att vi från Folkpartiets sida anser att det är här i kammaren, där de folkvalda representanterna sitter, som vi skall besluta om vägen mot de miljöbeslut som vi skall fatta.

Jag vill då säga till Gudrun Lindvall att vägen dit inte är delmålen, utan vägen dit är den politik som vi står för.

När man tittar litet grand på delmålen och analyserar dem, verkar de luddiga, som någon har sagt. Men om man funderar över vad de 15 delmålen kommer att innebära i det perspektivet att vi skall fastställa miljökvalitetsnormer, att vi skall ha miljökvalitetsmål och delmål, är det att vartenda mål som är uppsatt kommer att beröra alla områden i politiken och framför allt näringsvidan, där det gäller stora frågor om markanvändning och planering.

Då skulle jag vilja fråga miljöministern: Är det så att även de andra ministrarna i regeringen är beredda att ställa upp på det här? När man skall pröva miljökvalitetsmål för levande sjöar och vattendrag, är de då beredda att säga nej till invallningen i Emån? Är de beredda att säga nej till ett litet vattenkraftverk i Årån i Värnamo kommun? Är de beredda att avsätta pengar för att sanera gammal fabriksmark, där det ligger både kadmium och bly som läcker ut i älvar och vattendrag? Är det vad som kommer att bli resultatet av den strategiska miljöpolitik som man nu presenterar? Det har jag svårt att få klart för mig när jag tittar på propositionens innehåll.

Jag skulle också vilja säga att när vi diskuterar strategin i den här propositionen, vilket tyvärr inte kommer att ske förrän kanske i februari 1999, när vi har fattat beslut om miljöbalken, vore det bra om vi – som vi så många gånger förut har bett miljöministern om – kunde bjuda in de andra ministrarna att vara delaktiga i den miljöpolitiska debatten, oavsett vilka ministrar som sitter efter valet. Jag tror att det skulle ge tilltro och kraft åt miljöpolitiken i framtiden. Eller är det så att ministrarna i de andra departementen inte är så intresserade av miljöpolitik?

En kärnfråga i miljöpolitiken i framtiden är alltså helheten och strategin för att vi skall uppnå de miljöpolitiska mål som vi kommer att fastställa här i riksdagen.

Det är då bra om det är så att det skall bli ordning och reda i miljöpolitiken framöver. Det är ju det som miljöministern säger. Jag ser fram mot att man också i de delmål som kommer att tas fram, debatteras och fastställas är väldigt tydlig när det gäller att t.ex. målen för växthuseffekten och koldioxidutsläppen skall stå fast, att vi skall ha en hög ambitionsnivå och att vi skall vara ledande i den miljöpolitiska debatten i EU för att klara växthusproblemen.

Vi skall också vara väldigt tydliga när det gäller vad vi vill om buller. Det finns ett litet stycke i propositionen om buller, men det är inte stort. Vi måste vara tydliga och visa att buller är ett stort miljöproblem.

Likaså måste vi vara mycket tydliga i skogsfrågorna framigenom. De frågorna är väldigt litet belysta i de flesta miljöstrategier vi har haft tidigare också.

Kombinationen med växtläckage och annat från skogen ut mot det som ministern i propositionen kallar för levande sjöar och vattendrag berörs inte heller särskilt tydligt.

Jag vill avsluta med att ställa en fråga till ministern. När regeringen lägger fram en proposition där man skall presentera en struktur för miljöpolitiken – är den då väl förankrad också hos de andra ministrarna som också de kommer att beröras mycket kraftfullt av de miljömål som här kommer att fastställas av riksdagen?

Anf. 40 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! För det första tycker jag att Eva Eriksson gjorde en bra sammanfattning.

För det andra tycker jag att påpekandet om att hela regeringen naturligtvis måste stå bakom detta är bra. Hela regeringen står bakom propositionen. Det är viktigt att se att man i hela regeringen nu också har ett eget ansvar. Det är inte bara jag som miljöminister som skall redovisa vad regeringen gör, utan regeringens alla ledamöter redovisar i samband med budgeten varje år vad som sker på deras område för att åstadkomma en ekologiskt hållbar utveckling. Man redovisar vad som går rätt, vad som går fel och vad man avser att göra för att få bättre resultat på miljöområdet. Arbetet med att involvera alla i regeringen är naturligtvis viktigt även i fortsättningen.

Eva Eriksson ställde några konkreta frågor om Emån m.m. Eva Eriksson vet att jag inte kan svara på dem här i dag, eftersom de är under beredning i Regeringskansliet. Men som ett exempel på sanering av fabriksmark kan jag nämna att vi om några veckor kommer att göra en redovisning av hur mycket pengar vi i år har anslagit för att sanera förorenad mark inom ramen för det lokala investeringsprogrammet. Vi har aldrig tidigare anslagit så mycket pengar för att sanera förorenad mark som vi har gjort i år – så mycket tror jag är klart. Där har det alltså blivit en klar ambitionshöjning som har varit väldigt bra att se.

Herr talman! Slutligen vill jag säga både till Eva Eriksson och till de andra ledamöterna i jordbruksutskottet att jag inser att regeringen försvårade utskottets motionshantering. Det ber jag uppriktigt om ursäkt för.

Anf. 41 EVA ERIKSSON (fp):

Fru talman! Jag tackar miljöministern för det.

Jag vill bara kommentera detta. Jag förstår att miljöministern inte kan ge mig några besked om de ärenden som nu ligger på regeringens bord för handläggning och beslut. Men med den strategi som nu finns i propositionen och med de ambitioner som visas i miljöbalken – om man nu skall ha tilltro till den miljöpolitik som regeringen har som ambition att driva – hoppas jag att man verkligen också orkar med att kraftfullt säga nej till invallningarna i Emån. Jag hoppas också att regeringen ser till att Årån i Värnamo kommun skyddas från ett litet vattenkraftverk.

Anf. 42 Miljöminister ANNA LINDH (s):
Fru talman! Jag skall ta med mig Eva Erikssons synpunkter.

Prot. 1997/98:109
15 maj

Anf. 43 GUDRUN LINDVALL (mp):

Fru talman! Jag begärde ordet därför att jag blev apostroferad.

Naturligtvis anser vi i Miljöpartiet att delmålen är ett sätt att uttrycka politiken. Därför är det så viktigt att diskutera dem här i riksdagen. Detta att arbeta med mål kan naturligtvis diskuteras, men om man väljer den metoden kan vi se att regeringen sätter upp mycket allmänna, luddiga och litet flummiga mål som alla kan ställa upp på. De måste kompletteras med delmål som talar om hur miljöpolitiken skall bedrivas och hur vi skall ta oss till de stora målen. Vi i Miljöpartiet menar att om vi här i riksdagen inte får vara med och diskutera hur miljöpolitiken skall utformas är vi på väg att ta bort demokratin och den demokratiska möjligheten för de folkvalda att vara med och utforma politiken. Det kan vi inte acceptera.

Jag vill ställa två frågor till Eva Eriksson. Saknar hon liksom jag någonting om ekonomiska styrmedel i propositionen? Vi kan se att Skatteväxlingskommittén har sagt att det bästa sättet att styra en miljöpolitik är att använda sig av ekonomiska styrmedel. Den ambition som regeringen nu har visat, att den vill lösa alla stora miljöproblem inom en generation, kommer naturligtvis att kräva både frivillighet och lagstiftning, men kanske också framför allt ekonomiska styrmedel.

Delar Eva Eriksson min uppfattning om att det borde ha klargjorts mycket tydligare hur och på vilket sätt de ekonomiska styrmedlen skulle komma in för att påverka miljöpolitiken?

Anf. 44 EVA ERIKSSON (fp):

Fru talman! Jag skall kort svara på frågan. Jag instämmer i detta. Jag tycker också att man skulle ha utvidgat det hela till att diskutera på vilket sätt man skulle återföra en del av de skatter och avgifter som skall gå till miljön. Man måste hitta ett nytt sätt att hantera styrmedlen. Detta innebär nämligen också att om man skall få tilltro, och om människor skall känna att politiker är beredda att vidta miljöåtgärder, måste de också känna att de skall få något tillbaka till att använda till åtgärder i miljöhänseende.

Jag tycker att det vore bra om vi kunde återkomma till detta. Det är en fråga som faktiskt borde ha varit uppe också när vi diskuterade den ekonomiska politiken.

Anf. 45 GUDRUN LINDVALL (mp):

Fru talman! Då är det i alla fall två partier som har lyft fram frågan om ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken, och som klart och tydligt saknar något sådant här. Det är mycket beklämmande att detta saknas. Jag menar nämligen att förutsättningen för att uppnå de stora målen är just att koppla ihop ekologi och ekonomi och göra det som är ekologiskt långsiktigt hållbart också ekonomiskt lönsamt.

Jag har några andra frågor som jag vill ställa till Eva Eriksson. Sverige har i den internationella naturvårdsunionen IUCN varit med om rekommendationen att varje land skall avsätta 10 % av alla representativa naturtyper. I dag kan vi se att det bara finns avsatt 0,8 % skogsmark nedanför skogsodlingsgränsen, trots att 1 662 av de ungefär 2 000 hotade

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Fel! Okänt
växelargument.*

arterna i landet finns där. Regeringens ambition är nu uppenbarligen att man inom en 25-årsperiod skall spara 2 %. Vi har alltså 8 % kvar att spara innan vi klarar de rekommendationer som Sverige många gånger tycker att andra länder skall klara.

Delar Eva Eriksson min uppfattning om att ambitionsnivån för skog och avsättning av skog är alldeles för låg? Kan vi tillsammans jobba för att hitta en majoritet som ser till att ambitionen för avsättningar av naturskog, men även av produktiv skog, nedanför skogsodlingsgränsen blir betydligt tuffare? På kort sikt bör den vara 5 %, men inom en 25-årsperiod bör den vara 10 %.

Anf. 46 EVA ERIKSSON (fp):

Fru talman! Gudrun Lindvall vet mycket väl att jag vid varje budgettillfälle har hävdat att detta måste bli verklighet. Vi skall avsätta mer. Detta beror på att vi måste värna den biologiska mångfalden. Men jag vill inte här i kammaren i dag binda mig för några procentsatser.

Det är också därför jag tycker att det är viktigt att regeringen skall ha kraft att säga nej till invallningen i Emån. Vatten har nämligen också biologiska värden som måste värnas.

Överläggningen var härmed avslutad.

Propositionen hänvisades till jordbruksutskottet.

2 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 14 maj

JuU17 Översyn av förvaltningsprocessen, m.m.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

JuU22 Behandlingen av häktade

Kammaren biföll utskottets hemställan.

JuU24 Processrättsliga frågor

Mom. 2 (domares bisysslor)

1. utskottet

2. res. 1 (m, v, mp, kd)

Votering:

148 för utskottet

109 för res. 1

92 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 19 c, 2 fp, 1 v

För res. 1: 61 m, 14 fp, 13 v, 12 mp, 9 kd

Frånvarande: 35 s, 19 m, 8 c, 10 fp, 8 v, 6 mp, 6 kd

Mom. 3 (domstolars arbetsordningar)

1. utskottet
2. res. 2 (m)

Votering:

198 för utskottet

62 för res. 2

3 avstod

86 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 127 s, 20 c, 16 fp, 14 v, 12 mp, 9 kd

För res. 2: 62 m

Avstod: 3 fp

Frånvarande: 34 s, 18 m, 7 c, 7 fp, 8 v, 6 mp, 6 kd

Mom. 16 (tilltalads kostnadsansvar för vittnesbevisning)

1. utskottet
2. res. 12 (v, mp)

Votering:

236 för utskottet

26 för res. 12

87 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 127 s, 62 m, 20 c, 18 fp, 9 kd

För res. 12: 14 v, 12 mp

Frånvarande: 34 s, 18 m, 7 c, 8 fp, 8 v, 6 mp, 6 kd

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

LU12 Vårdnad, boende och umgänge

Mom. 1 (avslag på propositionen)

1. utskottet
2. res. 1 (v)

Votering:

201 för utskottet

18 för res. 1

42 avstod

88 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 127 s, 20 m, 20 c, 18 fp, 9 mp, 7 kd

För res. 1: 14 v, 3 mp, 1 kd

Avstod: 41 m, 1 kd

Frånvarande: 34 s, 19 m, 7 c, 8 fp, 8 v, 6 mp, 6 kd

Prot. 1997/98:109
15 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Mom. 5 (obligatoriska samarbetsamtal m.m.)

1. utskottet
2. res. 3 (c, mp)
3. res. 4 (v)
Förberedande votering:
36 för res. 3
18 för res. 4
209 avstod
86 frånvarande
Kammaren biträdde res. 3.
Huvudvotering:
207 för utskottet
32 för res. 3
22 avstod
88 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 126 s, 60 m, 1 c, 19 fp, 1 mp
För res. 3: 19 c, 6 mp, 7 kd
Avstod: 1 m, 14 v, 5 mp, 2 kd
Frånvarande: 35 s, 19 m, 7 c, 7 fp, 8 v, 6 mp, 6 kd

Mom. 9 (gemensam vårdnad mot en förälders vilja)

1. utskottet
2. res. 6 (m)
3. res. 7 (v)
Förberedande votering:
65 för res. 6
17 för res. 7
181 avstod
86 frånvarande
Kammaren biträdde res. 6.
Huvudvotering:
174 för utskottet
80 för res. 6
6 avstod
89 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 125 s, 19 c, 17 fp, 6 mp, 7 kd
För res. 6: 62 m, 13 v, 5 mp
Avstod: 1 s, 1 fp, 1 v, 1 mp, 2 kd
Frånvarande: 35 s, 18 m, 8 c, 8 fp, 8 v, 6 mp, 6 kd

*Fel! Okänt
växelargument.*

Mom. 10 (utformningen av 6 kap. 2 a § föräldrabalken)

1. utskottet

2. res. 9 (mp)

Votering:

233 för utskottet

8 för res. 9

20 avstod

88 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 127 s, 61 m, 20 c, 18 fp, 7 kd

För res. 9: 8 mp

Avstod: 14 v, 4 mp, 2 kd

Frånvarande: 34 s, 19 m, 7 c, 8 fp, 8 v, 6 mp, 6 kd

Mom. 15 (gemensam vårdnad för ogifta föräldrar)

1. utskottet

2. res. 11 (c, fp, mp)

Votering:

192 för utskottet

51 för res. 11

18 avstod

88 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 127 s, 62 m, 2 c, 1 mp

För res. 11: 16 c, 19 fp, 9 mp, 7 kd

Avstod: 14 v, 2 mp, 2 kd

Frånvarande: 34 s, 18 m, 9 c, 7 fp, 8 v, 6 mp, 6 kd

Mom. 20 (utövande av vårdnaden)

1. utskottet

2. res. 16 (fp, v)

Votering:

226 för utskottet

33 för res. 16

4 avstod

86 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 127 s, 62 m, 20 c, 10 mp, 7 kd

För res. 16: 19 fp, 14 v

Avstod: 2 mp, 2 kd

Frånvarande: 34 s, 18 m, 7 c, 7 fp, 8 v, 6 mp, 6 kd

Mom. 28 (umgängessabotage)

1. utskottet

2. res. 21 (fp)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Prot. 1997/98:109
15 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Mom. 33 (upplysningar om barnet)

1. utskottet
2. res. 25 (m, mp)

Votering:

178 för utskottet

81 för res. 25

3 avstod

87 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 20 c, 19 fp, 13 v

För res. 25: 62 m, 12 mp, 7 kd

Avstod: 1 v, 2 kd

Frånvarande: 35 s, 18 m, 7 c, 7 fp, 8 v, 6 mp, 6 kd

Mom. 34 (umgängesavdrag)

1. utskottet

2. res. 26 (v)

Votering:

245 för utskottet

16 för res. 26

2 avstod

86 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 127 s, 62 m, 20 c, 19 fp, 10 mp, 7 kd

För res. 26: 14 v, 2 mp

Avstod: 2 kd

Frånvarande: 34 s, 18 m, 7 c, 7 fp, 8 v, 6 mp, 6 kd

Mom. 36 (stöd till umgängesresor)

1. utskottet

2. res. 28 (v, mp)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 50 (samordning av regler om barnets bästa)

1. utskottet

2. res. 37 (fp)

Votering:

210 för utskottet

51 för res. 37

2 avstod

86 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 127 s, 62 m, 20 c, 1 v

För res. 37: 19 fp, 13 v, 12 mp, 7 kd

Avstod: 2 kd

Frånvarande: 34 s, 18 m, 7 c, 7 fp, 8 v, 6 mp, 6 kd

Mom. 54 (ensamstående fäder)

1. utskottet

2. res. 38 (fp)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

LU24 Sveriges tillträde till Brysselkonventionen

Kammaren biföll utskottets hemställan.

LU25 Pensionsrättigheter och bodelning

Kammaren biföll utskottets hemställan.

UU21 Verksamheten inom OSSE under 1997

Kammaren biföll utskottets hemställan.

UU22 Verksamheten i Europarådet 1997

Kammaren biföll utskottets hemställan.

FöU8 Transport av farligt gods

Mom. 1 (myndighetsansvaret för transport av farligt gods m.m.)

1. utskottet

2. res. (mp, kd)

Votering:

238 för utskottet

21 för res.

90 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 60 m, 20 c, 18 fp, 14 v

För res.: 12 mp, 9 kd

Frånvarande: 35 s, 20 m, 7 c, 8 fp, 8 v, 6 mp, 6 kd

Mom. 2–4

Kammaren biföll utskottets hemställan.

SfU11 Reformerad förtidspension, m.m.

Mom. 2 (allmänna principer för ett reformerat förtidspensionssystem)

1. utskottet

2. res. 2 (m, kd)

3. res. 3 (c)

4. res. 4 (fp)

5. res. 6 (mp)

Förberedande votering 1:

Kammaren biträdde res. 3 med acklamation.

Prot. 1997/98:109

15 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1997/98:109
15 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Förberedande votering 2:
72 för res. 2
21 för res. 3
167 avstod
89 frånvarande
Kammaren biträdde res. 2.
Huvudvotering:
126 för utskottet
70 för res. 2
65 avstod
88 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 125 s, 1 fp
För res. 2: 61 m, 9 kd
Avstod: 1 s, 20 c, 18 fp, 14 v, 12 mp
Frånvarande: 35 s, 19 m, 7 c, 7 fp, 8 v, 6 mp, 6 kd

Mom. 8 (kriterier för rätt till hel förtidspension)

1. utskottet
2. res. 14 (mp)
Votering:
191 för utskottet
12 för res. 14
58 avstod
88 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 126 s, 7 m, 20 c, 19 fp, 10 v, 9 kd
För res. 14: 12 mp
Avstod: 54 m, 4 v
Frånvarande: 35 s, 19 m, 7 c, 7 fp, 8 v, 6 mp, 6 kd

Mom. 10 (värdet av hushållsarbete)

1. utskottet
2. res. 16 (v)
Votering:
245 för utskottet
15 för res. 16
89 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 126 s, 61 m, 19 c, 19 fp, 11 mp, 9 kd
För res. 16: 14 v, 1 mp
Frånvarande: 35 s, 19 m, 8 c, 7 fp, 8 v, 6 mp, 6 kd

**Fel! Okänt
växelargument.**

Mom. 11 (modifierad äldreregel)

1. utskottet
2. res. 17 (v, mp)

Votering:

233 för utskottet

26 för res. 17

90 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 61 m, 19 c, 19 fp, 8 kd

För res. 17: 14 v, 12 mp

Frånvarande: 35 s, 19 m, 8 c, 7 fp, 8 v, 6 mp, 7 kd

Mom. 12 (helhetssyn)

1. utskottet
2. res. 18 (mp)

Votering:

Kammaren biföll utskottets hemställan genom uppresning.

Mom. 13 (finansiell samordning)

1. utskottet
2. res. 19 (m, fp, mp, kd)

Votering:

160 för utskottet

100 för res. 19

89 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 19 c, 14 v, 1 mp

För res. 19: 61 m, 19 fp, 11 mp, 9 kd

Frånvarande: 35 s, 19 m, 8 c, 7 fp, 8 v, 6 mp, 6 kd

Mom. 15 (arbetsskadebegreppet)

1. utskottet
2. res. 21 (v)

Votering:

Kammaren biföll utskottets hemställan genom uppresning.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

SfU12 Lagändringar med anledning av flyttning av viss verksamhet vid Riksförsäkringsverket till Söderhamn, m.m.

Mom. 1 (flyttning av viss verksamhet till Söderhamn)

1. utskottet
2. res. 1 (m)

Votering:

196 för utskottet

63 för res. 1

90 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 125 s, 19 c, 19 fp, 13 v, 11 mp, 9 kd
För res. 1: 61 m, 1 v, 1 mp
Frånvarande: 36 s, 19 m, 8 c, 7 fp, 8 v, 6 mp, 6 kd

Mom. 4 (hushållstjänster)

1. utskottet
2. res. 2 (m, fp, kd)

Votering:

169 för utskottet
88 för res. 2
92 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 2 m, 16 c, 14 v, 11 mp
För res. 2: 57 m, 2 c, 19 fp, 1 mp, 9 kd
Frånvarande: 35 s, 21 m, 9 c, 7 fp, 8 v, 6 mp, 6 kd

Jerry Martiner (m) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Meddelande om samlad votering

Talmannen meddelade att försvarsutskottets betänkande FöU9, kulturutskottets betänkande KrU15 och näringsutskottets betänkande NU13 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

*Lag om behandling av
personuppgifter om
totalförsvarspiktiga*

3 § Lag om behandling av personuppgifter om totalförsvarspiktiga

Föredrogs

Försvarsutskottets betänkande 1997/98:FöU9

Lag om behandling av personuppgifter om totalförsvarspiktiga (prop. 1997/98:80)

Anf. 47 ANNIKA NORDGREN (mp):

Fru talman! Det är en stor dag i dag, tycker jag. Det är nämligen så att jag kommer att yrka bifall till utskottets hemställan. Det hör inte till vanligheterna, men det tänker jag göra i dag.

Jag skall ge litet bakgrund till diskussionerna och ta upp historiken bakom det betänkande som försvarsutskottet debatterar i dag. Det handlar alltså om lagen om behandling av personuppgifter om totalförsvarspiktiga.

Efter en motion från Miljöpartiet i samband med första etappen av försvarsbeslutet uttalade utskottet att rasism och andra former av främlingsfientlighet är en allvarlig företeelse och därför aktivt bör motarbetas med alla de medel som är förenliga med vår demokrati och vårt rättsvä-

sende. Inom totalförsvaret gäller detta självfallet oavsett var det rasistiska beteendet förekommer, hos anställda eller hos totalförsvarspliktiga.

Utskottet fortsätter vidare: Den som med utgångspunkt i rasistiska eller främlingsfientliga handlingar eller beteenden visar sig uppenbart olämplig för sin tjänst bör självfallet med lagliga medel kunna skiljas från tjänsten. Utskottet anförde vidare, mot bakgrund av frågans allvar, att regeringen bör informera riksdagen om problemets omfattning, om vilka åtgärder som initieras eller avses vidtas samt om det finns behov av annan lagreglering. Detta ställde sig en enig riksdag bakom i samband med den första etappen av försvarsbeslutet.

Efter detta beslut har man vid ganska många tillfällen i medierna och i debatter kunnat ta del av att nazister utbildas till bl.a. elitsoldater samtidigt som t.ex. medlemmar i kommunistiska organisationer har avvisats på grund av att de är säkerhetsrisker. Det har vi kunnat läsa i tidningarna.

Ett exempel som har blivit mycket uppmärksammat är när Marin-kommando väst försökte hemförlova en rekryt på grund av hans kriminella förflutna och hans nazistiska sympatier. Totalförsvarets överklagandenämnd ändrade beslutet på grund av att det inte fanns någon laglig grund för att hindra värnpliktiga som försvaret inte vill ha.

Det här reagerade Rådet för insyn i Försvarsmakten på. Rådet skrev till regeringen att man har fått information om fall av rasistiska åsikter hos enstaka soldater under utbildning och inom internationell tjänstgöring. Rådet konstaterar att: förakt för oliktankande, för andra etniska grupper eller för annat kön är lika oförenligt med personalens tjänsteutövning som obefogad användning av makt och våld. Rådet för insyn i Försvarsmakten har i sin granskning funnit att gällande regelsystem inte fullt ut medger att olämplig anställd militär personal kan avstängas från sin verksamhetsutövning eller olämpliga värnpliktiga skiljas från sin utbildning. Rådet föreslog att regeringen initierar en översyn av bestämmelserna inom detta område. Man sade att översynen bör leda till att möjligheten att ingripa mot anställt befäl som är olämplig och olämpliga värnpliktiga ökar, dock utan att rimliga krav på rättssäkerhet eller anställningstrygghet åsidosätts.

Vi kunde alltså konstatera att det fanns ett behov av ändrad lagreglering. Därför var det anmärkningsvärt att regeringen efter det att vi hade haft en ganska stor offentlig debatt om de här frågorna och efter det att försvarsministern hade uttalat att Pliktverket skulle få i uppdrag att redogöra för de regler och tillämpningar som gäller.

Då kom en proposition från Regeringskansliet, från Försvarsdepartementet. Det är den som utgör bakgrunden till debatten i dag och till utskottets betänkande. Det var en proposition som berörde behandlingen av personuppgifter om totalförsvarspliktiga och som inte med ett ord nämnde det vi hade debatterat i samhället, nämligen de som varit dömda för hets mot folkgrupp. Är det lämpligt att de skall kunna tas ut till plikt-tjänstgöring?

I regeringens proposition föreslås en lag om behandling av totalförsvarspliktigas personuppgifter. Under rubriken Automatiserat register över totalförsvarspliktiga, som förs av Totalförsvarets pliktverk, redogörs för i vilka fall som uppgifter om en person får antecknas i registret. Ett av kriterierna är uppgifter om att den registrerade dömts till påföljd för brott som framgår av uppgift i belastningsregistret, som Totalförsvarets plikt-

verk har fått ta del av. Det är nästan outgrundligt att förstå vad som menas med detta.

Det som menas är att Totalförsvarets pliktverk får ta del av Rikspolisstyrelsens register beträffande totalförsvarspliktiga som skrivs in eller är inskrivna för värnplikt. De här utdragen omfattar bara vissa brott. Det är våldsbrott, tillgreppsbrott, narkotikabrott och brott mot vapenlagen. Vilka som har begått de brotten kan alltså Totalförsvarets pliktverk få ta del av, men inte vilka som har blivit dömda för hets mot folkgrupp.

Som tur är har ministern ett antal förståndiga och kloka partikamrater i försvarsutskottet som tyckte att det var högst rimligt att man inte skulle göra skillnad mellan dem som har blivit dömda för hets mot folkgrupp och dem som t.ex. har begått stölder. Det skall naturligtvis vara lika allvarligt. Därför har utskottet enhälligt beslutat att tillstyrka den motion som jag skrev. Det innebär att om man är dömd för hets mot folkgrupp skall Pliktverket kunna ta del av det i de registerutdrag man får lika väl som man får ta del av vilka som har blivit dömda för bl.a. stöld eller narkotikabrott. Det tycker jag är rimligt. Det tycker försvarsutskottets ledamöter är rimligt. Jag tror att det blir en viktig signal ut i samhället. Det är jag mycket tillfreds med. Därför yrkar jag bifall till hemställan i försvarsutskottets betänkande.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 5 §.)

4 § Litteraturen och läsandet

Föredrogs
Kulturutskottets betänkande 1997/98:KrU15
Litteraturen och läsandet (prop. 1997/98:86)

Anf. 48 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v):

Fru talman! Det är först i höst vi får regeringens samlade bild av satsningar på kulturområdet. I detta betänkande finns det en hel del bedömningar, men också några förslag. Jag måste säga att jag är starkt kritisk till det regeringen faktiskt har använt oss i kulturutskottet till. Vi har på något vis fått fungera som en remissinstans, och det känns djupt otillfredsställande.

Vi i Vänsterpartiet ställer oss trots detta positiva till de förslag som förs fram i propositionen, vilka är:

1. ett utvidgat statligt stöd för utgivning och distribution av litteratur,
2. inrättande av ett nytt statligt stöd för läsfrämjande insatser,
3. ett utvidgat statligt stöd till bokhandeln,
4. ett utvidgat statligt stöd till kulturtidsskrifter.

Regeringen har som sagt inga förslag till beslut om kostnaderna, utan gör enbart bedömningar för att sedan återkomma med konkreta förslag i budgeten.

Vänsterpartiet anser att det nu egentligen är olämpligt att fatta beslut om bedömningar som kan ha ekonomiska konsekvenser i kommande beslut, eftersom besluten i dag enbart berör vissa delar av kultursektorn.

Vi hade velat ha en samlad bild att ta ställning till. Vi oroar oss för att ramen inte räcker i och med att de här förslagen kanske kommer att gå ut över annan kultursektor senare.

Vänsterpartiets ram är ju 250 miljoner större än regeringens, och vi har också i kommande budget anslagit 530 miljoner för att sänka bokmomsen. Enligt regeringens bedömning innebär förslagen i propositionen *Litteraturen och läsandet* 30 miljoner kronor. För vår del kan vi alltid finansiera de här kostnaderna. Men risken är att regeringen kanske kommer med förslag som kommer att tära på annan verksamhet.

Fru talman! Vänsterpartiet har lyft fram frågan om sänkt bokmoms. Sverige är ett av få EU-länder som fortfarande har 25 % moms på böcker. De flesta länder har en kulturmoms på 6 %. Eftersom böcker ses som en kulturyttring har de en 6-procentig moms eller t.o.m. en ännu lägre moms.

Vänsterpartiet tror att en sänkt moms på böcker skulle kunna öka inköpen, till hemmen, i skolan, till biblioteken och inom barnomsorgen, vilket innebär avsevärda stimulanser till ökat läsande.

Med ökad försäljning får dessutom tryckerier, bildillustratörer, bokhandlare, m.fl. bättre möjligheter att verka. Sänkt moms på böcker stimulerar läsandet, kulturen i stort och näringen i Sverige.

I dag saknas även allmänbokhandel i 77 av landets 288 kommuner. Eftersom vi tror att sänkt moms leder till fler inköp ökar omsättningen, vilket vi tror kommer att ge möjlighet för fler bokhandlares etablering ute i kommunerna.

För de vuxenstudierande och högskolestudierande har utgifterna för studielitteratur blivit allt svårare att bära. Sänkt moms på fackböcker är därför även en viktig studieekonomisk åtgärd för att förbättra de studerandes situation. Vänsterpartiet kommer därför att i höstens budget föreslå att bokmomsen på allmänlitteratur sänks från 25 % till 6 %. Vår bedömning är att detta ger avsevärda effekter på litteraturen och läsandet.

Fru talman! Vänsterpartiet har fogat fyra reservationer till betänkandet. I reservation 2 anser vi att antalet volymer som skall distribueras till folkbiblioteken skall utökas. Vi anser att det är för litet med enbart stöd för distribution av 200 000 böcker. Som jämförelse kan vi ta Norge, där man distribuerar 660 000 böcker. Vi borde inte vara sämre.

I reservation 6 föreslår Vänsterpartiet att regeringen skall återkomma med ett förslag om ett fungerande distributionsnät för kulturtidskrifter. Dagens brister i distributionen gör att upplagorna minskar. Vänsterpartiet anser att kulturtidskrifterna måste värnas för bevarande av demokratin, yttrandefriheten och för att vidga kulturen i stort.

I reservation 7 föreslår vi att regeringen skall tillsätta en utredning med uppgift att lägga fram förslag om sänkt moms på böcker. Detta är i enlighet med vad jag tidigare har sagt.

I reservation 10 föreslår vi att regeringen i sina förhandlingar med Posten AB förhandlar fram ett kulturporto för tidskrifter och föreningspost.

Jag står givetvis bakom samtliga Vänsterpartiets reservationer och yrkar bifall till reservationerna 6 och 7.

Fru talman! Bokläsandet i Sverige tenderar att minska. Litteraturen och läsandet, det tryckta ordet, utsätts för hård konkurrens från nya medier. Alltfler elever rapporteras ha läs- och skrivsvårigheter.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Stöd till boken, läsandet, det tryckta ordet, måste värnas. Därför, trots vår kritik till regeringen, yrkar Vänsterpartiet bifall till hemställan i betänkandet i de delar vi inte reserverar oss.

Anf. 49 FANNY RIZELL (kd):

Fru talman! Det är inga stora revolutionerande saker som diskuteras här. Vi har stött en hel av förslagen – dock inte alla. Syftet är naturligtvis att böckerna skall nå läsarna, vilket de gör i varierande grad.

Jag vill något poängtera de åtgärder vi inte har stött. Resten kan lämnas åt sidan.

Bibliotek och boklådor skall få vissa gratisexemplar som förlagen med stöd skall tillhandahålla. Men biblioteken är inte enbart glada över att få ansvaret att distribuera till kommunerna. Det är fråga om att ordna lokaler och personal.

Vi yrkar avslag på förslaget och menar att pengarna borde gå till läsfrämjande åtgärder främst bland barn. Genom att stimulera barns intresse för läsning med hjälp av sagostunder på biblioteken, förskolor, skolor och hembesök av bibliotekarier och fler bibliotekarier till skolbiblioteken kommer boken att bli mer efterfrågad. Vi har sett att folkbiblioteken de senaste åren har förlorat många filialer. Bokbussar har försvunnit, och skolbiblioteken har på sina håll slagits ihop med folkbiblioteken. Det har inneburit färre boklån.

Jag har besökt en skola vars datasalar var mycket imponerande. Men tyvärr var biblioteket inte lika välsorterat. Det är trender som måste brytas. Vi har hört att många barn lämnar skolan utan att kunna tillägna sig innehållet i böcker. De är funktionella analfabeter, och det finns barn med olika grad av dålig läsförståelse. Många har ett mycket dåligt läsintresse. De barnen kommer inte att köpa i bokhandlar och på bibliotek.

Mycket stora insatser måste göras. Vi vet att det i första hand är skolans ansvar. Men det finns så mycket mer att göra, t.o.m. före skolstarten innan barnen lär sig läsa.

Det behövs speciella insatser just för de barn som har speciella lässvårigheter. Det behövs insatser för synsvaga barn. Hos dem finns ett motstånd mot att läsa. Det finns insatser att göra för barn med ett annat modersmål än svenska. Satsar vi på barnen, får vi läsare i mängder.

Jag vill understryka att hemmet och föräldrarna spelar en mycket viktig roll för att väcka barns läsintresse. Kvällssagor och böcker i hemmet är viktiga tillsammans med tid med föräldrar och syskon för att läsa. Det finns inte gott om böcker i alla hem av olika anledningar. Ett är säkert: Böcker är dyra. Böcker borde inte vara en lyx. De borde inte vara något man måste avstå från. Därför har vi pekat på att den höga mervärdesskatten är en påverkbar faktor. Tyvärr kan ingen säga exakt vad det kostar i dag. Det borde vi få veta. Vi måste veta vad det hela kostar så att det går att påverka. Ett steg på vägen att förverkliga det hela är att ta bort mervärdesskatten på barnböcker. Det här är viktigast för litteraturen och läsandet.

Fru talman! Vi står naturligtvis bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 3.

Anf. 50 LENA KLEVENÅS (s):

Fru talman! Jag är mycket glad och stolt över att regeringen har placerat boken och litteraturen i centrum för kulturpolitiken. Jag blir litet förvånad när Fanny Rizell från Kristdemokraterna säger att det inte är några stora revolutionerande saker vi skall besluta om. Den satsning som regeringen har gjort på boken och läsandet är revolutionerande, dvs. att man i dessa besparingstider har orkat med reformer på detta område och att man planerar ytterligare reformer på 30 miljoner kronor för nästa år.

Regeringen fortsätter en god tradition att förstå vikten av litteraturen. Jag kan inte låta bli att tänka på Gunnar Sträng som sade att arbetarrörelsen har tre delar, nämligen partiet, facket och litteraturen. Han, om någon, visste hur längtan efter böcker kunde kännas.

Orsaken till regeringens satsningar är naturligtvis den försämrade tillgång som framför allt barn och ungdomar har till böcker. Utlåningen har minskat, och bokköpen har minskat. Därför har vi redan beslutat om bibliotekslagen, som innefattar bl.a. avgiftsfria lån och lämpligt fördelade skolbibliotek. Det har inte funnits lagfäst tidigare.

Vi har haft ett inköpsstöd till barn- och ungdomsböcker till skol- och kommunbibliotek på 25 miljoner. Det har också varit en satsning på läsfrämjande åtgärder.

Nu görs ytterligare satsningar, som grundas på utredningen *Boken i tiden*. Flera förslag har förverkligats. Det är naturligtvis ett problem att utgivning av kvalitetsböcker inte når ut till läsarna. Det är också ett problem att kulturtidskrifternas överlevnadsmöjligheter har försämrats. Vi vill med denna satsning stimulera utgivningen av och öka tillgången på god litteratur.

Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Det går inte att nog betona språkets betydelse för yttrandefriheten och demokratin och litteraturens betydelse för människornas andliga mognad. Jag är litet bestört över att Moderaterna inte alls anser att propositionen skall bifallas. De har yrkat avslag på hela propositionen. De vill inte ha något statligt stöd. Det reformutrymme som finns utgör 2 % av konsumtionen av litteratur. Det ger ändå en god effekt. Stöden är viktiga.

Utgivningsstödet, som Charlotta Bjälkebring redan har nämnt, skall utvecklas som ett distributionsstöd. Det är fråga om fler volymer än hon nämnde, nämligen upp till 270 000 volymer. Varje kommun och 100 bokhandlar skall få tillgång till dessa böcker. Det är länsbiblioteket som i samarbete med kommunbiblioteken fritt skall fördela böckerna. Det är också ett stöd för litteratur på invandarspråk. Det ändras från verksamhetsbidrag till förlag till titelstöd, vilket är en mycket välkommen ändring. Det är också stöd till litterära evenemang.

Stödet till läsfrämjande insatser för barn och unga, en engångssatsning på 5 miljoner per år, kommer nu att permanentas, så att skolor, föreningar och folkrörelser kan söka det. Det blir också ett stöd till en barnbokskatalog som både skall tryckas och ges ut på Internet.

För vuxna kommer dessutom utgivningsstödda titlar att få en egen katalog på Internet, som omfattar 700 titlar. Bokhandeln får ett förstärkt stöd. Kredit- och sortimentstödet förstärks. Det blir, vilket också är viktigt, ett IT-stöd. Det innebär att man kan söka bidrag till kostnader för investeringar.

*Fel! Okänt
växelargument.*

När det gäller kulturtidskrifter gör utskottet ett tillkännagivande, där majoriteten tillstyrker en ändring som innebär att man skall kunna söka bidrag till utgivning av kassetidskrifter, även för tidskrifter som går med vinst.

Det finns också ett tillkännagivande när det gäller arbetsplatsbiblioteken. Vi har insett att det finns ett behov av information om bidrag till arbetsplatsbibliotek. Det har tidigare funnits med i Kulturrådets PM till kommunerna, men det har nu försvunnit. I vårt tillkännagivande säger vi att det behövs ökade informationsinsatser för att kommuner och alla skall veta att det fortfarande går att söka bidrag för etablering av arbetsplatsbibliotek såväl från anslaget A 2 som från anslaget Kultur i arbetslivet.

För övrigt innehåller betänkandet bifall till förbättrad statistik på bokområdet. Vi utgår från att det i uppdraget till Kulturrådet också skall ingå en så tydlig redovisning som möjligt av hur mycket moms som kommer in på böcker.

Konkurrenslagen behöver förmodligen analyseras. Det behövs ett kulturpolitiskt undantag, men regeringen förväntas återkomma till detta.

Vänsterpartiet vill ha fler volymer. Vi vill avvakta utvärderingen och tycker att de 270 000 volymerna är en tillräcklig satsning som vi kan klara av just nu.

Det finns tre olika reservationer från Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Kristdemokraterna om sänkt bokmoms. Det finns inget finansiellt utrymme för detta, så det avstyrks.

Miljöpartiets representant har inte varit uppe i talarstolen ännu. Men förslaget om att vi skall undersöka de principer som man har i Norge avstyrker vi på grund av det kommunala självstyret. Det är kommunerna själva som avgör varifrån de köper in sina böcker.

När det gäller distributionsnätet för kulturtidskrifter, som Vänsterpartiet vill ha för lösnnummer, tycker vi att det i dagsläget är tillräckligt med de gratisprenumerationer som biblioteken nu skall få möjlighet att teckna och den tidskriftskatalog på Internet som kommer att ordnas.

Kulturportot, som Vänsterpartiet också har en reservation om, är en fråga som trafikutskottet bereder för tillfället.

Slutligen, fru talman, tillstyrker vi hemställan i betänkandet och är väldigt glada över reformen för litteraturen och läsandet.

Anf. 51 FANNY RIZELL (kd) replik:

Fru talman! Jag vill bara notera att Lena Klevenås och jag har olika uppfattningar om vad som är revolutionerande.

Anf. 52 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik:

Fru talman! När det gäller bokdistributionen till biblioteken tror jag att det närmare bestämt handlar om 288 000 titlar. Vi kanske inte skall bråka om det exakta antalet. Men det som är viktigt är att Norge distribuerar dubbelt så många titlar till sina bibliotek. Norge är ju ett mycket mindre land än Sverige. Vi är långt fler invånare i Sverige. Därmed borde också behovet av böcker på våra bibliotek vara betydligt större. Jag förutsätter att regeringen tar hänsyn till det i kommande budgetproposition. Därför kommer jag inte att yrka bifall till reservationen i dag.

Anf. 53 LENA KLEVENÅS (s) replik:

Fru talman! Det finns en liten reform om distribution av de utgiftsstödda titlarna. Det är ofta så att Vänsterpartiet har mer pengar än vad vi, som har regeringsansvar, har. Jag tycker att det är en bra satsning som regeringen gör, att det antal titlar som är angivet kommer att distribueras.

Anf. 54 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik:

Fru talman! Om Vänsterpartiet någon gång i framtiden får regeringsansvar, tror jag att vi kommer att vara något bättre i de flesta avseenden jämfört med vad Socialdemokraterna har varit när de har haft regeringsansvar. Men det får väl framtiden utvisa.

Anf. 55 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Ett av de absolut viktigaste inslagen i socialdemokratisk kulturpolitik är satsningen på läsandet och litteraturen, därför att den betyder så mycket för vår utveckling som kulturella varelser i övrigt och för kulturlivet i stort.

Utan språk, utan läsförståelse och läslusta löper man faktiskt risk att handikappas både som kulturell och demokratisk varelse. Av det skälet har vi lagt fram de förslag som bl.a. diskuteras i dag, som kommer att innebära att vi under denna valperiod kommer att ha fördubblat litteraturstödet. Det är naturligtvis en mycket kraftfull markering av hur vi ser på läsandet och litteraturen.

Jag nämnde läsandet och litteraturen som viktiga för kulturlivet i stort. Men det har naturligtvis också att göra med det som vi ser som den nationella kulturpolitikens uppdrag, att i hög grad ägna sig åt det som man kan kalla för kulturella infrastrukturer. Läsandet och litteraturen tillhör just de kulturella infrastrukturer som vi också på nationell nivå måste ta ett ansvar för och icke bara överlåta på kommunerna.

Jag tycker att Fanny Rizells bild var ganska bra. Jag har också varit i många skolor där datasalarna är mycket välutrustade. Ett av de argument som vi tog med i direktiven till Bokutredningen var också att vi måste sätta fokus på boken igen, därför att boken är icke obsolet. Vi kommer inte ens en gång att kunna ta till oss den nya informationstekniken, om vi inte via boken har skaffat oss ett språk och en läsförståelse.

Vad vi naturligtvis också har tagit fasta på i denna satsning är att vi kan se de klassiska sociala skiktningarna när det gäller barn och ungdomar som icke längre läser böcker. Det är ungdomar och barn från hem där man inte har mycket böcker, där man inte har en lässtimulerande miljö, som har hamnat längst ned.

Mot den bakgrunden kan man naturligtvis tycka, om man ställer upp på vulgärbilden av en moderat kulturpolitik, att nej! till dessa förslag är fullkomligt naturligt. Men jag måste ändå säga att jag är något förvånad över att Moderaterna återigen väljer att ställa sig helt vid sidan av det som det finns en så stark och bred uppslutning kring från samtliga övriga partier, även om vi kan ha olika meningar i detaljer. Här vill Moderaterna, som på så många andra områden när det gäller kulturen, satsa enbart på marknadens lösningar.

Men anledningen till att vi har en nationell kulturpolitik, att vi har en offentligstödd kulturpolitik, är ju att marknaden inte fungerar på det sätt

som man kan önska när det gäller kulturen. Marknaden på kulturområdet fungerar precis som marknaden på alla andra områden, dvs. att de stora pengarna hamnar där man kan få maximal vinst. Det handlar om de tätbefolkade områdena och om de sociala skikten, som i ett eller annat avseende kan räknas höra till de privilegierade socialt eller ekonomiskt. Det innebär dessutom en risk för förflockning av de kulturella och konstnärliga uttryck som får utrymme och som ges utrymme. Av detta kommer inte mångfald utan likriktning alltför ofta – inte alltid, men alltför ofta.

Om bokmomsen kan jag säga att jag själv varit ute i den frågan vid flera tillfällen. Jag tycker att det vore rimligt om vi hade en moms på livsmedlet litteratur som åtminstone låg på samma nivå som momsen på det livsmedel som vi inmundigar, mat. Samtidigt skall man ha klart för sig att problemen i länder som har låg eller ingen bokmoms ser likadana ut som här hemma när det gäller läsandet och litteratur. Det är inget trollspö som löser problemen. I många fall har det inneburit att bokförlaget har tjänat förfärligt mycket mer pengar. Trots detta tar jag till mig det ni säger. Jag har som sagt själv varit ute i bokmomsfrågan från det jag tillträdde som kulturminister.

Låt mig helt kort säga till Charlotta Bjälkebring att man inte kan jämföra Norge och Sverige. I Norge har man inget utgivningsstöd, utan man lägger hela stödet på inköp. Vi har utgivningsstöd och distributionsstöd. Det innebär att det inte är möjligt att göra en jämförelse.

Jag är något förvånad över att Charlotta Bjälkebring inte har klart för sig de regler som gäller för budgetprocessen. Vill man ha igenom en särproposition på våren så att man säkert vet att det, oberoende av vilken regering som sitter efter den 20 september, har fattats ett beslut om hur mycket som skall anslås till läsandet och litteraturen ser man till att det läggs fram ett förslag som klubbas av vårriksdagen som garanterar ytterligare 30 permanenta miljoner till detta område. Själva fördelningen av medel är vi dock på grund av den nya budgetprocessen förhindrade att redovisa förrän i budgetpropositionen. Vi vet självfallet att pengarna räcker och hur de bör fördelas, men på grund av den budgetprocess som vi alla ställt oss bakom är det inte möjligt att göra det vid detta tillfälle. Jag är något förvånad över att detta inte har gått fram till Charlotta Bjälkebring.

Anf. 56 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik:

Fru talman! Jag är väl medveten om den budgetprocess som gäller men oroar mig ändå. Det kan faktiskt komma en annan regering som minskar ramarna ytterligare. Då kommer det att tära på även övrig kultursektor.

Min fråga gäller litteraturen och läsandet. I början av maj läste jag i en av våra svenska tidningar att det snart är ajöss med alla gamla böcker. Enligt en rapport från USA har man uppfunnit elektroniskt bläck, s.k. e-bläck. Det bläcket består av miljontals mikroskopiska punkter, och dessa kan sedan appliceras på papper. Den nya tekniken innebär att man kan ladda en bok med tomt papper med vilken text som helst som finns inskriven i ett minne. Det innebär att man kan få vilken bok man vill rakt ut ur en maskin. Tror kulturministern att det här kommer att bli framtidens bok? Om inte, vad gör kulturministern åt att bevara den gamla tryckerikonsten? Det är också ett kulturarv som bör bevaras.

Anf. 57 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Det är säkert så att boken kommer att förändras. Men från Gutenbergs tid fram till i dag är det inte så våldsamma förändringar. Vi har under ett antal år nu lärt oss att papperstidningen inte kommer att överleva, utan det är i elektronisk form som vi kommer att få ta till oss tidningarna. Nu finns en del idéer om hur den framtida boken skulle kunna utvecklas. Jag tror att många av oss under en överskådlig tid kommer att välja att läsa böcker på det sätt vi läser böcker i dag. Men att sia om framtiden vågar jag inte göra, för det kommer säkert att bli stora förändringar. Jag är inte särskilt orolig för de närmaste årtiondena.

Anf. 58 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik:

Fru talman! Jag kan konstatera att kulturministern och jag delar uppfattningen vad gäller dagstidningen. Jag tror också att den inom en rätt snar framtid kommer att övergå i digital form. Att värna boken är väldigt viktigt. Boken som föremål är faktiskt ett litet konstverk i sig. Jag kan också konstatera att jag inte fick något svar på om kulturministern kommer att vidta några åtgärder för att värna boktryckerikonsten, som också är en konstform i sig.

Anf. 59 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Jag kommer naturligtvis att försöka värna bokkonsten om jag befinner mig i en position där jag har möjlighet att göra någonting åt saken när situationen har blivit något mer än en artikel i Dagens Nyheter eller Svenska Dagbladet. Jag tycker att det är litet tidigt att börja diskutera det nu.

Anf. 60 LENNART FRIDÉN (m):

Fru talman! När man kommer upp efter en viss tid i debatten finns risken att det som man vill säga redan är sagt men också möjligheten att kommentera.

Först vill jag kommentera den litet förenklade bild som kulturministern målar upp apropå bokvanor och annat. Det är nog väldigt olika. Jag vågar påstå att det var vi arbetarbarn som gick på Talavidskolan, med sitt namn för resten från Viktor Rydbergs Vapensmeden, som gick på stadsbiblioteket. Det var inte barn från den s.k. gräddhyllan i Jönköping. De köpte sina böcker. Bilden av verkligheten kan vara litet olika. Jag tror inte att vi tjänar någonting på att måla upp någon typ av klassmotsättningar. Jag vet väldigt många som inte är ett dugg intresserade av kultur, såsom vi som sitter här i dag, bland dem som både har utbildning och en bättre ekonomi än genomsnittet har.

Lena Klevenås talar om boken i centrum. Det är en självklarhet. Det är någonting som vi också hävdar. Men bibliotekslagen är ju ingen garanti för en hög standard, som hon sade. Sedan återopade Lena Klevenås det kommunala självstyret när hon avstyrkte ett av förslagen från de andra partierna. Då kan man fråga sig varför inte den kommunala självstyrelsen skall gälla även i den fråga om har med biblioteken att göra.

Charlotta Bjälkebring och Fanny Rizell har båda tagit upp regeringens sätt att arbeta på, vilket ministern inte gillar att det påpekas. Men faktum

är att det finns en del skrivningar i utskottets betänkande som just markerar att det inte finns några förslag utan bara bedömningar.

Fru talman! Att stimulera läsning och att skapa läslust är något som bör ske tidigt. Det är under barn- och ungdomsåren som intresset för och vanan att läsa grundläggs. Att åstadkomma detta är en uppgift framför allt för hemmet och skolan.

För att nå dessa mål är det viktigt att böcker och tidskrifter är lättillgängliga. I den tillgängligheten ligger att det måste finnas en väl fungerande litteraturdistribution samt att priserna är på en nivå som av konsumenten uppfattas som rimlig. I konsekvens härmed anser vi att en sänkt moms på böcker skulle utgöra en viktig markering. De därigenom sänkta priserna skulle allmänt gynna konsumenterna men särskilt de studerande, och biblioteken som kämpar med sina snäva inköpsbudgetar. De skulle få lägre anskaffningskostnader och därigenom kunna köpa mera. Ja, det finns de som inte utan grund anser att ett sådant beslut skulle kunna bli den mest betydelsefulla kulturpolitiska åtgärden.

Ett enigt utskott har, efter vårt påpekande, noterat att det förekommer mycket osäkra och sig emellan motstridiga uppgifter om bl.a. storleken av statens inkomster av mervärdesskatten och framför i betänkandet att man utgår från att den förbättrade statistik som regeringen – utan att i och för sig lämna något förslag – bedömer behövs också kommer att ge en klarare bild av den ekonomiska effekten av bokmomsreformen.

Regeringen för en högskattepolitik, som i sin tur leder till att man måste kompensera olika områden genom bidrag. Det nu föreliggande förslaget utgör därvidlag inget undantag. Flera av de förslag som nu lagts fram kommer därtill att skapa mera av byråkrati och ökade administrationskostnader.

30 miljoner föreslås till olika stödåtgärder. Det var det belopp som först gavs som förutsättning till den bokutredning som arbetade under förra året. Därpå ansluter regeringen sig i stort sett till denna. Företeelsen är inte helt olik det s.k. Nalle Puh-syndromet som sitt namn till trots inte har en litterär betydelse.

Dessbättre har man avstått från utredningens förslag till undantag i konkurrenslagen, men flera av de övriga förslagen innebär ingripanden där man kompenserar bokmarknaden för de höga kostnader som främst har sin grund i det skattetryck som man själv har skapat.

Det finns flera invändningar att göra mot det framlagda förslaget med avseende på distributionsfrågor. Förslaget om upplagespär kan bl.a. genom små förstaupplagor eller stora retureringar kringgås och bli verkningslös och i värsta fall leda till manipulation av bidragssystemet. Sådant måste undvikas.

Böcker är numera – oavsett om vi gillar det eller ej – en färskvara och litteraturstödet är ett efterhandsstöd. Böckerna har sålunda ofta funnits på marknaden upp emot ett halvår innan stödbeslut fattas.

Den distribution av böcker med litteraturstöd som föreslås kommer alltså att leda till att redan ”gamla” böcker kommer till bibliotek och bokhandel. Samma sak gäller för den föreslagna katalogen.

Regeringen har inte angivit efter vilka kriterier som de 100 bokhandlarna som skall stödjas kommer att utses. Varken läge eller omsättning är lämpliga kriterier. Motiven för stödet är kulturpolitiska, men urvalet riskerar att bli subjektivt.

Utskottet skriver i sitt betänkande på några ställen ”regeringen gör – utan att förelägga riksdagen något förslag – följande bedömning” – med andra ord redovisar regeringen sina bedömningar och avsikter vad gäller olika anslag, vilka man i sin tur avser att presentera tillsammans med finansieringen, efter valet. Tekniken innebär att vi förväntas öronmärka framtida anslag utan att finansiering angivits. Det kan vi inte medverka till.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Anf. 61 EWA LARSSON (mp):

Fru talman! Jag tänker upprepa en sak som kulturministern sade. När en förstärkning av det statliga stödet till litteratur- och kulturtidskrifter blivit verklighet, då har det statliga stödet fördubblats inom en femårsperiod. Av detta kan man dra två slutsatser: Stödet var orimligt litet tidigare eller att stödet nu kommer att bli tillräckligt stort.

Vi från Miljöpartiet avstår från att dra slutsatser utan vi vill ställa ytterligare en fråga: Kommer förstärkningen att genomföras? Och i så fall av vem? Eftersom det sker ett riksdagsval mellan beslut och finansiering går det inte att svara på den frågan. Men om förslaget blir verklighet och nuvarande utgivningsstöd förändras och byggs ut, kommer då fler att läsa böcker? Och hur kommer administrationen kring stödet att klaras av? Jag hoppas verkligen att det inte blir så att det mera uppfattas som krångligt än positivt.

Så har vi också ställt oss frågan kring den svenska bokhandelns tyngande tillvaro. I små och medelstora städer är det i dag helt omöjligt att få tag på ett skönlitterärt verk som inte ligger på bokens tio-i-topp-lista. Utbudet har enfaldigats kraftigt och snabbt under de senaste tio åren. Kommer förslaget i det här betänkandet att medföra att bokhandeln orkar att leva kvar och utvidgas, vilket vi alla i kulturutskottet vill?

Detta är svåra frågor att svara på. Jag kan inte göra det. Men när det gäller frågan om ifall fler kommer att ha råd att köpa böcker i bokhandeln vet vi att Sverige även efter dessa fyra riksdagsår kommer att ha en av världens högsta momssatser på böcker. Vi är många i utskottet som delar kulturministerns uppfattning att man bör ta tag i den här frågan. Alla i utskottet delar nog den uppfattningen. Så det borde inte vara några stora problem att få fram pengar, för det handlar hela tiden om prioriteringar.

Jag påstår att bokinköp har utvecklats till att bli en klassfråga. Eftersom det är kvinnor som toppar bokläsandet är det också kvinnor som drabbas hårdast av att böcker är dyra. Men är då verkligen böcker dyra? Nej, *En bok för alla* som utges med statligt stöd är inte dyr. Och så kan man gå på Pocket-shopen på T-centralen i kungliga huvudstaden. Där kan man få tag på böcker för runt en femtiolapp, och det är ju inte dyrt. Det är ungefär lika mycket som man får betala för två chipspåsar. Urvalet är hyfsat. Det är billigt tryck, så det är inga böcker som kan gå i arv. Det är mera som en konsumtionsvara – ministern talade om livsmedel.

Denna verksamhet fyller en ovärderlig funktion. Billiga böcker ger mersmak, det är jag helt övertygad om. Men sedan kommer ett jättegäpp när man vill välja själv och ha ett bredare utbud. Helt plötsligt kommer då priset att ligga på i genomsnitt 250 kr. Då har klassperspektivet tagit vid. Så kan det inte fortsätta att vara.

En liten orientering bland några länder ger besked om att man i Norge, England och Irland inte har någon bokmoms alls – jag vill gärna repetera detta för att sprida allmän kunskap och folkbilda litet. I Luxemburg och Spanien har man 3 % moms, i Italien 4 %, i Portugal 5 %, i Frankrike 5 ½ %, i Österrike 10 %, i Finland 12 %, i Holland och Belgien 6 %, i Kanada och Tyskland 7 %. Sverige och Danmark toppar ligan med 25 %. Sedan finns det olika varianter i olika länder. T.ex. i Island med sitt smala språkområde har man 12 % moms på böcker av inhemska författare och 24 % på övriga.

Miljöpartiet finner det inte rimligt att vi här i Sverige skall envisas med att ha världens högsta bokmoms. Skall vi ha råd att köpa böcker också i bokhandeln som har ett bredare utbud måste böcker bli billigare. Som sagt: Vi från kulturutskottet delar den uppfattningen.

Jag anser att systemet med en hög moms gynnar de stora bokklubbarna. Eftersom man också vill kunna köpa böcker – och inte bara låna på bibliotek – till ett hyfsat pris blir det ofta från bokklubbar och på bokrea. Miljöpartiet kan inte heller se hur det här förslaget kan hjälpa till att bryta den ökande tendensen till koncentration inom förlagsbranschen och kedjebildningen inom bokhandeln.

Fru talman! Sedan har vi också det faktum att kartan håller på att ritas om när det gäller försäljning av böcker via Internet från länder inom och utom EU. Den försäljningen ökar hela tiden. Här kan vi inte kontrollera momsreglerna i dag. Därför blir momsen i princip obefintlig, och detta utgör naturligtvis en negativ konsekvens och en negativ konkurrensfaktor.

Med det anförda vill jag yrka bifall till yrkande 8, mom. 10.

Anf. 62 CARL-JOHAN WILSON (fp):

Värderade talman! Jag brukar ofta säga att Folkpartiet har en försonlig inställning till socialdemokraternas kulturpolitik, och det markeras också i det här betänkandet. Folkpartiet yrkar bifall till hemställan i betänkandet i dess helhet.

Att jag ändå begärde ordet var för att jag med en viss förtjusning har noterat vissa ändringar som utskottet har gjort. Om utskotten gör ett tillkännagivande till regeringen skulle det kunna vara en motgång för regeringen, men i det här fallet – när ett enigt utskott vill göra litet justeringar – tror jag att regeringen kan ta åt sig dessa med en viss glädje.

Utskottet tillstyrker Johnny Ahlqvists motion om att Kulturrådet skall öka informationen om stöd för arbetsplatsbibliotek. Det tycker jag är bra.

Jag har gjort många besök på företag runt om i landet, och jag vet att verksamheten med arbetsplatsbibliotek har minskat på många håll, och det är litet tragiskt. Det kan nog vara bra att den ökar.

Sedan har Kenth Skårvik och jag väckt en motion om att bidrag till kassetversioner av kulturtidskrifter inte skall beräknas efter om tidskrifterna går med förtjänst eller förlust, utan det skall utgå ifrån om det är några synskadade som behöver kassetversioner. Också det har stötts av ett enigt utskott. Det önskemålet från vår sida tror jag inte heller att det behöver vara några större problem för regeringen att ställa upp på.

Jag kan inte låta bli att nämna något litet om moderaternas agerande här. Nu föreslår moderaterna att vi skall avslå hela det här betänkandet. Ändå vet vi ju att Moderata samlingspartiets ledamöter i kulturutskottet

står bakom en hel del av förslagen. De medverkar till majoriteter här också.

Detta är ett dilemma för moderaterna i kulturpolitiken. Kulturpolitikerna i Moderata samlingspartiet brinner ju av intresse för kulturen precis som vi andra gör. Men när sedan ekonomerna i partiet får ta överhanden tvingas man gå emot sina egna ambitioner och yrka avslag på nästan allt som kostar pengar. Det är nödvändigt för att man skall kunna finansiera de skattesänkningar som Moderata samlingspartiet försöker vinna valet med.

Sedan har jag också ibland sagt att det som kommer att hända när valet är över och man skall infria de här löftena är att Moderata samlingspartiet inte kommer att kunna göra det. De får inte gehör för de enorma skattesänkningar som presenteras ständigt och jämt. Då kommer man att säga till de väljare som blir besvikna: Ja, vi har ju inte egen majoritet. Hade vi fått bestämma själva så hade det här skett, men nu har vi inte egen majoritet.

Det kommer man att klara sig på. Det tycker jag är en sorts falskhet i det politiska spelet. Därför redovisar jag detta så ofta jag kan. När det gäller samarbetet i själva kulturpolitiken har jag inget att kritisera Moderata samlingspartiet för. Men så fort det kommer pengar in i bilden så finns det bara pengar till skattesänkningar.

Värderade talman! Jag yrkar alltså bifall till hemställan i detta betänkande i dess helhet.

Anf. 63 LENNART FRIDÉN (m) replik:

Fru talman! Jag är djupt rörd över Carl-Johan Wilsons bekymmer för oss och hans omtanke om alla. Det är ju det som är utmärkande för Carl-Johan Wilson – inte minst när han sitter i kulturutskottet. Han vill vara vän med alla på en gång. Ibland går det kanske inte.

Men det finns väl inte något som skiljer vår politik från det som Carl-Johan Wilson måste uppleva med tanke på alla de löften man har utställt från Folkpartiets sida. När man hamnar i en sådan situation att man måste samverka i en koalitionsregering så vet man att man får föra fram sina synpunkter. Det som inom gruppen sedan får majoritet är det som blir regeringens politik. Men så länge man inte sitter i den situationen, Carl-Johan Wilson, måste man naturligtvis föra fram den politik som gäller.

Sedan vill jag säga: Var inte så bekymrad över vad som händer inom vårt parti. Det tror jag att Elisabeth Fleetwood, jag själv, Jan Backman och de andra som sitter i utskottet tar hand om. Den fighten sköter vi. Den kommer säkert att leda till något bra.

Anf. 64 CARL-JOHAN WILSON (fp) replik:

Värderade talman! Av resultatet att döma har ni inte klarat det speciellt bra. I så fall hade ju resultatet varit annorlunda när det gäller Moderata samlingspartiets syn på kulturen. Om politiken hade stämt med vad *ni* vill så hade det nog varit mycket bättre. Men det ohederliga som jag talade om i detta sammanhang är att Moderata samlingspartiet ju måste inse att det är orimligt med de enorma skattesänkningar som ni föreslår och som skall utarma i stort sett hela kulturlivet. Det är däri ohederligheten ligger.

Jag inser väl att det vore bra att kunna sänka skatter. Det har vi inga problem med. Men att man måste ta från sådana saker som kulturområdet på det sätt som ni gör – det är däri det orimliga ligger.

Sedan till detta att jag vill vara vän med alla. Det vill vi väl alla. Det är klart att om man kan uttrycka sig på ett sådant sätt att man inte tar heder och ära av varandra även om man är politiska motståndare så tycker jag att det är en poäng i alla sammanhang. Men jag är inte rädd för en dust med Moderata samlingspartiet inom kulturpolitiken om det skulle vara så att ni hellre skulle se en batalj med uppkäftighet av annat slag.

Anf. 65 LENNART FRIDÉN (m) replik:

Fru talman! Jag tror inte att det nyttar mycket till att diskutera det här. Låt oss bara konstatera att det inte är ohederligt att stå för sin politik. Vi tänker i litet annorlunda banor. Allt skall inte gå via en gemensam plånbok, utan vi skall låta folk få bestämma litet själva.

Så där förfärligt stor skillnad är det inte. Tittar Carl-Johan Wilson t.ex. på de budgetramar för två år framåt som varje parti nu har presenterat, är det så att den där första siffran som står är 8 miljarder kronor för *samliga* partier när vi har kommit ett stycke in i 2000-talet. Det är inte så förfärligt stor skillnad.

Vi har dessutom lagt fram förslag om hur man genom att bygga upp alternativa fonder både regionalt, lokalt och i fråga om det som vi kallar Svenskarnas kulturfond skulle kunna få en förnyelse av kulturpolitiken. Det tycker vi är väsentligt. Det är det vi vill satsa på.

Anf. 66 MARGARETA ANDERSSON (c):

Fru talman! Boken är en av de viktigaste kulturella faktorer vi har i det här landet. Detsamma gäller också alla andra länder som har ett skriftspråk. Utan böcker skulle vi vara totalt utarmade. Boken är ju också något som man rent konkret kan överlämna till nästa generation. Vi vet inte hur det kommer att se ut den dag då vi får böcker som är digitala eller virtuella – alla nya, konstiga termer. Vi vet inte hur boken *då* kommer att se ut. Och vi vet framför allt inte hur vi kommer att använda den.

Jag tror inte att vi som är vana vid att läsa en bok på papper med pärmar och, för det mesta, en innehållsförteckning, kommer att vänja oss av vid att läsa böcker på *det* sättet. Därför tror jag att det är viktigt att vi även fortsättningsvis arbetar mycket med läsfrämjande åtgärder. Konsten att läsa är ju lika viktig oavsett vilket medium vi använder vid läsningen. Därför är det viktigt att de här åtgärderna vidtas. Det finns många barn och ungdomar som i dag har en väldigt låg läsförmåga och en ännu lägre läsförståelse. Därför är de här åtgärderna väldigt viktiga. Det är viktigt att vi fortsätter med det här.

Jag känner också väldigt varmt rent personligt – nästan fysiskt – för just boken. Den är så härlig att ta på. Att lukta på en ny bok är något av det allra bästa man kan göra. Därför tycker jag också att det är viktigt att stödet till bokhandeln, som finns med i det här förslaget, kommer att utvecklas.

Jag hoppas också att de kriterier som kommer att fastställas kommer att ta stor hänsyn till de regionalpolitiska faktorerna. För det är viktigt att man även i Vetlanda och Pajala och andra litet mindre orter har möjlighet

att köpa böcker. Det är viktigt med möjligheten att gå och titta på böcker, att bläddra litet grand i böckerna, och inte bara titta i en bokkatalog och fundera över vad som kanske är bra och dåligt. Det är alltid så krångligt när man köper någonting som man sedan vill skicka tillbaka. Det får man kanske göra om man hamnar i den situationen att bokklubbarna blir den enda distributionskanal som står till buds i glesbygdsområden.

Statistik är viktigt. Inför kommande beslut är det väldigt bra om vi får en bättre statistik på hur bokläsandet utvecklas, hur bokdistributionen fungerar och inte minst hur momsen påverkar bokläsandet – också hur mycket pengar momsen inbringar till statskassan. Därför välkomnar vi från Centerpartiet den utredning som man diskuterar och att vi då skall få en förbättrad statistik.

Med det här vill jag yrka bifall till hemställan i betänkandet i dess helhet.

Anf. 67 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Jag skulle bara helt kort vilja avrunda den här diskussionen och kanske svara på några av de frågor som har kommit upp på slutet.

Först gäller det Lennart Fridéns och Carl-Johan Wilsons diskussion. Det är klart att man skulle önska mer av kulturkonservatism från de moderata ledamöterna i kulturutskottet – inte bara i utskottet utan också när det kommer till att fatta beslut. Kulturradikaler kan ni ju inte bli. Men ni kan vara kulturkonservativa i stället för marknadsradikaler och nyliberaler.

När det gäller det som Lennart Fridén tog upp i sak, nämligen det här med böcker som färskvara, finns det naturligtvis en tanke också i det här distributionssystemet. Vi *kanske* – det får utvärderingen visa – kan bidra till att öka livslängden hos boken. Det är inte bra att böcker är färskvaror på det sätt som de är i dag. Det är inte bra för läsarna. Det är inte bra för biblioteken. Det är inte bra för bokhandeln. Det är faktiskt inte heller bra för förlagen. Så om vi med hjälp av distributionsstödet kan ge böckerna en längre livslängd, är det alldeles utmärkt.

Till Ewa Larsson vill jag säga att det ju också finns en tanke med att stödja bokhandeln på ett tydligare sätt än vad Bokutredningen föreslog genom att låta den få del av de litteraturstödda titlarna precis på samma sätt som biblioteken. Då är det också ett försök att bevara den bokhandelsstruktur som fortfarande finns kvar, och helst få den att växa. Vi vill naturligtvis också se till att inte boken blir en andrahandsfråga och att andra delar av vad en bokhandel sysslar med får ta upp merparten av verksamheten.

Pengarna i den proposition som ni har behandlat är reformmedel. Det är 30 nya miljoner som nu läggs till de permanenta reformmedel på 25 miljoner som det fattades beslut om vid behandlingen av den kulturpolitiska propositionen tillsammans med en engångssatsning på 5 miljoner. Det är alltså reformmedel, och det kräver inga omfördelningar, förutsatt att en socialdemokratisk regering får bestämma över den budgetproposition som läggs fram i oktober. Men det var viktigt för oss att riksdagen nu under våren fattar beslut om detta, just därför att vi vill fortsätta att hävda läsandet och litteraturen. Med den uppslutning som kulturutskottet har gett oss kan man vara ganska optimistisk på den punkten.

Jag vill återigen säga att bokmomsen är viktig. Jag har markerat min egen syn, även om jag tror att de allmänna ekonomiska förhållandena är sådana att man får se detta på litet sikt. Men bokmomsen är inget trollspö. Flera av de länder som Ewa Larsson räknar upp och som har låg bokmoms eller ingen bokmoms har samma problem, nämligen att läsandet minskar. Det finns en social skiktning också där. Att använda sig av bara en generell politik och inte som vi i Sverige av en ganska kraftfull selektiv litteraturpolitik är faktiskt något som man inte bör utrangera. Man skall inte framhäva enbart en generell politik och glömma bort det positiva med de selektiva inslagen.

När det gäller förlagskoncentration och liknande, som Ewa Larsson också tog upp, är både utgivningsstödet och distributionsstödet bra för de små förlagen också. Det räcker inte. Det ser inte bra ut på den marknaden. Av bl.a. det skälet kan man ha en del funderingar kring just vad en sänkning av bokmomsen skulle innebära för dessa få jätteförlagen. Blir det dessa förlag som kammar hem alla vinsterna? Förlorar läsarna och skattebetalarna på det? Det finns en risk för det. Så är det alltid när man sänker en moms.

Till Carl-Johan Wilson vill jag gärna säga att regeringens förslag alltid blir bättre när riksdagen behandlar dem. De tillkännagivanden som har kommit både när det gäller arbetsplatsbiblioteken och när det gäller kassettversioner av kulturtidskrifter har vi tacksamt tagit emot från utskottet.

Därmed vill jag tacka för debatten i dag.

Anf. 68 LENNART FRIDÉN (m):

Fru talman! Efter dessa relativt milda tongångarna från kulturministern är det litet svårt att replikera med någon elakare ton.

För omkring åtta år sedan blev jag uppringd av kulturministerns företrädare Bengt Göransson som ville att jag skulle ta plats i Kulturrådets styrelse, eftersom det där behövdes en kulturkonstruktiv person. Det är nog på det sättet som jag brukar betraktas av de flesta. Marknadsradikal och nyliberal är för mig inte några positiva begrepp.

Det är riktigt, vilket jag sade i mitt inledningsanförande, att oavsett vad vi tycker om boken som färskvara så har den blivit det. Det är därför som vi från moderat håll, som egentligen inte gillar det, i våra kulturpolitiska kommittémotioner och även i partimotionerna har velat ta fram ett lagerstöd för klassiker, eftersom det är oerhört väsentligt. Man kan i dag inte gå in i en bokhandel och köpa en bok av t.ex. Fichte eller Shakespeare. Ofta finns de inte. Det skall inte vara på det sättet. Det är en av de saker som vi säkert får fortsätta att kämpa för.

Jag tror säkert att vi kan finna en hel del bra gemensamma förslag just genom att alla vi som sysslar med kulturpolitik kanske är mer intresserade av kulturen som sådan än den kulturpolitik som ligger bakom.

Anf. 69 EWA LARSSON (mp):

Fru talman! Jag och Miljöpartiet är företrädare för både selektiva stöd och generella stöd. Jag skall först säga något om de generella åtgärderna.

I Australien fattade man för några år sedan beslut om att helt slopa bokmomsen. Resultatet blev att försäljningen av böcker sköt i höjden. Det är väl därför värt att litet grand titta på den konstruktionen och också

*Fel! Okänt
växelargument.*

undersöka hur mycket bokmomsen i dag egentligen drar in. Det förekommer nämligen olika siffror. Jag tror att det blir lättare att diskutera och argumentera om man också vet hur mycket böckerna drar in till statskassan.

Jag skall därefter säga något om de selektiva stöden. Visst är det bra med hjälp till bokhandeln i dag, och vi biträder detta förslag. Men nedläggningen av de små bokhandlarna går mycket raskt över hela landet. Det är ju ett kulturförfall. De som finns kvar är idealisterna.

Jag skulle önska att kulturministern följde med mig till en sådan idealist på Gullmarsplan som har en liten bokhandel som står för hela den kulturella kraften på Gullmarsplan, inklämd mellan Systembolaget och banken. Följ med och hälsa på Bokmalin vid Gullmarsplan. Hon kan inte vara med på bokrean. Hon klarar inte av att administrera den. Men hon har ett brett utbud. Hennes råd är att billigare böcker kan hjälpa till att ge människor råd att köpa böcker.

Anf. 70 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Jag vill till Ewa Larsson säga att jag tycker att det är viktigt att vi har en bra bokhandelsstruktur. Det räcker inte med bara biblioteken. Men den bild som Ewa Larsson ger av de små bokhandlarna är inte riktigt korrekt. Visst finns det många små förlag och små bokhandlar som har problem och som försvinner, men det tillkommer nya. Situationen är därför inte så dyster. Jag tror att vår fokusering på läsandet och litteraturen, som vi nu gemensamt har ställt oss bakom, kommer att göra att de kommer att få en något starkare position. Jag tycker att det är viktigt att framhålla.

Självfallet måste vi veta exakt hur mycket pengar som kommer in till statskassan från bokmomsen. Vi blev litet förvånade när Bokutredningen kom fram till en helt annan siffra än den som branschen har redovisat. Av det skälet lägger vi nu på Kulturrådet ett uppdrag att fortlöpande följa utvecklingen på bokmarknaden och ta reda på hur mycket moms de facto ger. Om vi inte har klara fakta kommer vi inte att kunna gå vidare och reformera den här delen av läsandet och litteraturen.

Anf. 71 EWA LARSSON (mp):

Fru talman! Jag håller med. Förlag läggs ned, och förlag tillkommer. Och många små bokförlag tillkommer, vilket är mycket glädjande. Men de små bokhandlarna läggs ned. De som finns kvar står för en väldigt kraftfull kulturkraft. Det är idealister. De står för så mycket mer. Därför behöver vi också värna den lilla bokhandeln med någon form av stimulans, något selektivt stöd, så att vi hjälper dem i deras försök att samarbeta med bibliotek och skolor. Man behöver ge dem incitament, trots att det ändå är kommunerna som bestämmer. T.ex. skolorna bestämmer själva var de skall köpa in sina böcker. Men vi skulle kunna fundera över om det inte är något annat selektivt som vi skulle kunna göra för att hjälpa till och rädda kvar den lilla bokhandeln.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 5 §.)

5 § Vissa utrikeshandelsfrågor

Föredrogs
Näringsutskottets betänkande 1997/98:NU13
Vissa utrikeshandelsfrågor

Anf. 72 STEN TOLGFORS (m):

Fru talman! I dagens betänkande behandlas en rad olika utrikeshandelsfrågor. Det råder stor enighet i svensk politik om vikten för Sverige att värna frihandeln. Sverige har en lång tradition som frihandelsförespråkare. Det är inte så konstigt. Vi lever i en liten, öppen och exportberoende ekonomi. Motsvarande 40 % av BNP exporteras i dag. Världshandeln har utvecklats mycket snabbt under de senaste åren. Den har växt snabbare än ekonomin som helhet. Fri handel leder till ökad tillväxt, ökad konkurrens och ger välstånd till alla parter. Vi har därmed ett partigemensamt intresse av att arbeta för frihandeln i olika internationella forum.

Vi måste använda vårt inflytande, inte minst i EU, till att värna en liberaliserad syn på handel. Det finns dock en påtaglig risk för att de sociala klausuler och miljöklausuler som under de senaste åren har vunnit insteg i debatten blir en förtäckt form av protektionism. Sverige måste motverka varje försök att införa nya villkor för handel som skulle drabba u-länderna och hindra dem i deras utveckling mot en bättre ekonomisk situation och ett förbättrat välstånd.

Det är ingen slump att de som av ideologiska skäl är motståndare till en växande världshandel ofta också är starka förespråkare för olika typer av restriktivt verkande klausuler. Det är heller ingen slump att de som fruktar att Sverige inte skall klara den internationella konkurrensen, med mindre än att dagens strukturer i Sverige moderniseras, ofta talar om skydd mot utländsk konkurrens.

Inte sällan finns det en underton av att alla de länder som inte har samma typ av sociala regleringar som Sverige på något sätt skulle agera oetiskt eller t.o.m. snedvridda konkurrensen på ett otillbörligt sätt. Det är därför heller ingen slump att många u-länder är motståndare till de här klausulerna. Man fruktar att dörren till den europeiska marknaden skall stängas i takt med klausulernas införande.

Dagens fattiga länder har rätt att handla sig rika, precis som Sverige en gång gjorde. Handel är den enda väg till rikedom som egentligen står dem till buds. Frihandel är ett viktigt medel för att stärka ett lands ekonomiska, demokratiska och sociala utveckling. De minst utvecklade länderna i världen är beroende av att kunna handla med de varor som de faktiskt är bäst på att producera.

Det var viktigt för Sveriges ekonomiska utveckling, när vi befann oss i industrialismens vagg, att våra varor kunde exporteras. Lika viktigt är det för u-länderna att handeln med deras varor inte utsätts för olika typer av hinder. Om Sverige hade drabbats av den typ av klausuler som förespråkas på vissa håll i dag, skulle vi ha mött hinder att handla oss till välstånd.

Förhållandena vad gäller sociala villkor och miljömässig hänsyn är i hög grad en ekonomisk mognadsfråga. Förbättrat välstånd, genom bl.a. handel, är en förutsättning för reformer på de sociala och miljömässiga områdena.

Slutsatsen blir således att den som vill snabba på sociala reformer och utvecklingen av sunda miljömässiga hänsyn bör arbeta för att öppna handeln i stället för att reglera handeln och försvåra för denna.

Fru talman! Frihandel är inget bistånd men väl en viktig förutsättning för välstånd. Med detta yrkar jag bifall till reservation 1 i betänkandet.

Jag går nu över till Östersjöhandelsfrågorna, som vi behandlar i reservation 6. Majoriteten anser att regeringens åtgärder på området är kraftfulla och målmedvetna. Jag tycker att det finns goda grunder att ifrågasätta detta.

Förslaget om den s.k. Östersjömiljarden, något som regeringen nu vill förlänga, kom i sysselsättningspropositionen 1996. Insatserna skulle kopplas till det svenska näringslivet. Ett syfte var att skapa jobb i Sverige.

I finansutskottets betänkande 1995/96:Fi15 återges propositionen: ”Avsikten är att rådets” – Östersjörådets – arbete skall koncentreras till följande fem områden: svensk exportindustri, bl.a. avseende livsmedel; energisystem; ömsesidigt kunskapsutbyte; stärkt infrastruktur; samarbete för att skydda miljön runt Östersjön.”

Östersjömiljarden skulle alltså användas till projekt i enlighet med detta, sade man. Syftet med miljarden var alltså att främja ekonomisk utveckling och tillväxt i Östersjöregionen men också – märk väl! – att främja sysselsättningen i Sverige.

Från moderat sida avvisar vi Östersjömiljarden dels därför att konstruktionen – att den skulle hanteras i Statsrådsberedningen vid sidan av övriga program för Östeuropa – inte var acceptabel, dels därför att statliga subventioner som utgår för att öka den svenska sysselsättningen knappast kan vara att anses som ett stöd till Östersjöländerna, dels därför att vi i ordinarie budget har anvisat en 200 miljoner kronor högre anslagsnivå än vad regeringen hade för stödet till närområdet, dels därför att propositionen var oacceptabelt oklar i beskrivningen av Östersjömiljardens innehåll och dels därför att inriktningen, att stödja svensk export av t.ex. livsmedel till Baltikum, inte var acceptabel.

Trots att näringsutskottets kansli vid behandlingen flera gånger kontaktade departementet gick det inte att utröna vilken typ av stöd till svensk livsmedelsexport som det kunde vara fråga om. Enligt sena, muntliga, uppgifter till utskottet avsåg skrivningen ”kunskapsöverföring i allmän bemärkelse inom hela livsmedelskedjan. Det gäller t.ex. regler för djurhållning, hygienfrågor och distributionskedjan. I det fall att det skall kunna bli fråga om stöd till export av produkter skall det, enligt uppgift, avse högt förädlade livsmedel.” Detta skrev utskottet. Det har knappast blivit på det sättet. En rad större infrastrukturella projekt som tar en stor del av miljarden i anspråk förekommer på projektlistan.

Östersjömiljarden hanterades fram till oktober 1997 i Statsrådsberedningen och överfördes då till Närings- och handelsdepartementet. Regeringen fattar beslut om varje enskilt projekt. En tanke med detta – trodde vi och det har vi fått bekräftat, som det känns – var att statsministern skulle kunna ha pengar till förfogande för utrikespolitiska utspel utan att behöva gå via riksdagen.

Att stödja projekt i andra länder för att öka det egna landets sysselsättning leder fel. Den moderata linjen, att anvisa ett högre ordinarie

anslag för Östersjösamarbetet, skulle ha varit en betydligt bättre åtgärd för att stödja utvecklingen av Östersjön. Så är det även denna gång.

Stödet till Central- och Östeuropa bör inriktas på uppbyggnad av rättsstatens och marknadsekonomins institutioner, på miljöförbättringar och på kunskapsöverföring. Man kan ifrågasätta om en del av de nuvarande Östersjömiljardprojekten verkligen alls bör komma i fråga för skattefinansiering. Större infrastrukturella projekt bör finansieras via den internationella kapitalmarknaden. Sverige kan bara på marginalen bidra till den typen av projekt. Likväl blir sådana satsningar betungande.

Östersjömiljarden kom alltså att hanteras först av Statsrådsberedningen och överfördes senare till Närings- och handelsdepartementet. Rimligen borde dock hela stödet till Central- och Östeuropa hanteras av UD. Vi förordar därför att förslaget om den nya Östersjömiljarden avvisas och att 200 miljoner kronor i stället flyttas från utgiftsområde 24 till utgiftsområde 7.

Regeringen vill att Östersjömiljarden fortsatt skall ligga under Näringsdepartementet. Kanske är detta ett svar på kritiken mot att Östersjömiljarden tidigare inte ingått i det ordinarie budgetarbetet. Regeringen upprepar alltså inte exakt samma misstag som när det gällde den förra miljarden; i stället gör man nya. Förslaget om den nya miljarden bör av den anledningen avvisas.

Anf. 73 CARL B HAMILTON (fp):

Herr talman! För Folkpartiet liberalerna är självklart ordet frihandel ett honnörsord. För vårt parti är också ordet jämställdhet ett honnörsord. Därför är det ett sant nöje att en liten stund få tala om ämnet frihandel och jämställdhet.

Frihandel och exportledd tillväxt i u-länderna har varit en av de i särklass viktigaste faktorerna för kvinnans frigörelse och för ökad jämställdhet. I de nya industrierna, inriktade på export i Asien och Latinamerika, arbetar ofta kvinnor. De arbetar hårt i många timmar och ofta under villkor som för oss i i-länderna är helt oacceptabla. Buller, damm, hetta och långa resvägar till och från arbetet tillhör det vanliga. De här kvinnorna är ofta unga och ogifta. Icke desto mindre innebär de här nya arbetstillfällena för kvinnor i u-länderna ett enormt genombrott och förändrar dessa länder i grunden.

Först och främst får kvinnorna en egen inkomst – en finansiell självständighet. Detta är grunden för frigörelsen. Det ger kvinnor i dessa exportinriktade länder en ökad självständighet i allmänhet och gentemot familjen och de traditionella värderingarna i synnerhet – en självständighet för kvinnan som tidigare sällan eller aldrig funnits i många av dessa samhällen.

Alternativet är att arbeta lika hårt som man gör inom exportindustrin med kroppsarbete i jordbruket – ute på fälten med boskapskötsel. Samtidigt gifter sig de här kvinnorna ofta i unga år och föder en stor barnaskara. Ofta är man avskärmad från impulser utifrån, nekad all formell utbildning. Ett annat alternativ kan naturligtvis vara arbetslöshet i storstadsslummen.

Det egna arbetet och de inkomster som arbetet inom exportnäringen innebär ger kvinnorna också en större självständighet i valet av make. Erfarenhetsmässigt gifter sig kvinnorna senare, inte vid 16 eller 17 års ålder,

utan kanske fem–tio år senare. Detta har en enorm betydelse för antalet barn som kvinnorna i dessa länder föder – eller, skall man kanske snarare säga, tvingas föda. De blir naturligtvis mycket färre ju senare kvinnorna gifter sig.

Detta återspeglas också i den utplaning av befolkningstillväxten som vi kan se i dessa länder med exportledd tillväxt och stigande inkomster. Möjligheterna till en formell utbildning ökar med inkomst och krav på de här länderna från omvärlden. Unga kvinnor i den moderna sektorn exponeras för moderna värderingar och kan också börja göra jämförelser mellan sin egen situation och läget i andra länder. En stor utrikeshandel innebär med nödvändighet ett inflöde av ny information till de här länderna, idéer och impulser från omvärlden.

Det är bl.a. av detta skäl som f.d. Sovjet, dagens Burma och mängder av andra diktaturer under årens lopp har sökt strypa utrikeshandeln och införa självhushållning. Utrikeshandeln innebär också en import av ny teknik och av nyheter och krav på att hänga med i förändringar i omvärlden. Det är väldigt viktigt att notera att utrikeshandeln innebär att förändring övergår till att bli något naturligt, normalt och kanske t.o.m. eftersträvt i dessa samhällen. Det är en oerhörd omkastning i synsättet i länder där oföränderlighet och auktoritärt styre har varit norm i kanske tusentals eller hundratals år.

Protektionism innebär alltså ofta stagnation, själv tillräcklighet, bröd-raskap, skråväsende, undertryckande av konkurrens och av nya impulser och tekniker.

Frågan är om det i några andra av världens länder satsas så mycket på utbildning som man i dag satsar i de här länderna, framför allt i de asiatiska länder som är inriktade på ekonomiskt samarbete och handel med resten av världen. Denna utbildningsrevolution i framför allt de asiatiska länderna gynnar även kvinnorna. Modern utbildning i att läsa, skriva och räkna var tidigare begränsad till flickor i en liten upplyst överklass, t.ex. i Kina, för att nu nämna bara ett enda land.

Självklart är det också så att demokratin främjas just genom den möjlighet att göra jämförelser som mera information och kunskap om omvärlden ger. Frihandel leder inte till demokrati men underlättar framväxten av demokrati.

En grundläggande förutsättning för den positiva utveckling som jag har pekat på är alltså frihandel och exportledd tillväxt. Alternativet, nationell instängdhet, självhushållning och traditionella värderingar, missgynnar kvinnorna. Frihandel är alltså inte bara en fråga om priser, inkomster och transporter. Den knyter ihop länder. Frihandel är en bärare av modernitet, egna inkomster för människor i en modern sektor, frigörelse och nya möjligheter utanför hemmet. Detta mer än något annat gynnar kvinnorna i u-länder.

Därmed har jag, herr talman, även något bemött de propåer om socialklausul som har förekommit.

Låt mig också som hastigast ta upp ett annat liberalt favoritområde, nämligen handel och miljö. Frihandel och en bättre miljöpolitik bör gå hand i hand. En bättre miljö åstadkommer man inte primärt genom handelspolitik utan genom en icke diskriminerande miljöpolitik, dvs. en miljöpolitik som inte diskriminerar mellan utlänningar som smutsar ned och inhemska nedsmutsare.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Leder då frihandel även till en bättre miljö? I vissa fall gör den otvivelaktigt det. Frihandel leder t.ex. till att en mängd ineffektiva och smutsiga anläggningar i f.d. östblocket konkurreras ut och stängs. Det gäller förhoppningsvis också ett antal farliga anläggningar, och jag tänker då naturligtvis i första hand på kärnkraftverken i Östeuropa. Nettot av den ökade frihandeln i Östeuropa har inneburit en revolution i miljöförbättringar i Östeuropa genom nedläggning och omstrukturering.

Europa har en protektionistisk jordbrukspolitik som är en del av den europeiska unionen. Den leder till miljöförstöring, övergödning och ett alltför intensivt jordbruk, med bl.a. bekämpningsmedel, jämfört med om man hade haft frihandel med jordbruksprodukter och gett möjligheter till import från Australien, Nya Zeeland, Latinamerika och även USA.

Man kan fråga sig om det inte är bättre att importera stekar från Argentina än att behöva se misshandlade kor från England transporteras över Engelska kanalen. Frihandel hade varit bättre för korna, för Europa och för de europeiska konsumenterna.

Det finns en risk att man börjar handla med dålig miljö på det sättet att man flyttar miljöfarliga anläggningar till länder som inte har så många utkomstmöjligheter. Vi kan se några exempel på detta i Mexiko, som har tagit emot miljöförstörande verksamhet som tidigare bedrevs i USA. Därmed kan man alltså säga att miljöpolitiken i ett land, i detta fall USA, påverkar ett annat land, nämligen Mexiko. Men det är återigen inte Mexikos och USA:s handelspolitik som skall ändras utan miljöpolitiken i Mexiko. Det är alltså miljöpolitiken som är instrumentet för att åstadkomma en bättre miljö.

Man kan ändå peka på att öppenheten i ett land har en viss roll, i den meningen att de nya miljövänliga teknikerna – om man så vill uttrycka det de gröna teknikerna – oftast utvecklas i OECD-länderna eller de rika länderna. Man kan därmed säga att det blir relativt billigt för u-länderna att använda dessa gröna tekniker, eftersom utvecklingskostnaderna inte behöver bäras av dessa länder. Miljöreglerna i vårt land och i andra OECD-länder framtvingar alltså teknikförändringar som även kan exploateras av u-länder.

Avslutningsvis vill jag säga, herr talman, att frihandel är bra för u-länderna, inte minst eller främst för deras kvinnor men också i allmänhet för miljön. En bättre miljö främjas dock framför allt genom en bättre miljöpolitik.

Anf. 74 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Jag kan instämma i mycket av det som har sagts om frihandels fördelar för utvecklingsländerna. Det är i mycket det som vi i dag diskuterar. Jag skulle dock även vilja kommentera de, som jag tycker, litet oreserverade hyllningarna till den liberaliserade världshandeln som en förutsättning för att åstadkomma ekonomisk utveckling, tillväxt och sysselsättning i såväl i-länder som u-länder.

Carl B Hamilton nämnde miljöproblemen i Mexiko. Man kan inte bortse från de komplikationer som kan uppstå i fattiga länder, där man kan behöva övergångsperioder. Ett land med svag industri som snabbt öppnas för import får givetvis ofta sin industri utslagen. Ibland blir det rena massakern. Ökad arbetslöshet och låg utbildning leder till att de som

anställs i de nya företagen, vilka ofta ägs av starka utländska bolag, får finna sig i mycket hårda arbetsvillkor.

Man kan för övrigt om Mexiko säga att det när det landet gick med i NAFTA utlovades stora framsteg. Nu är 2 miljoner fler arbetslösa. De extremt fattiga har ökat från 31 % till 50 %, och reallönerna har sjunkit med 45 %. Det finns också andra exempel.

Och är det inte så att de s.k. tigerekonomierna i Sydostasien, som i och för sig nu tappat farten men som ofta ansetts som föredömen, faktiskt började sin tillväxt med ganska hård protektionism för att bygga upp ett eget jordbruksöverskott, som kunde försörja industriarbetare i industrier som också skyddades och så småningom blev framgångsrika exportindustrier?

Något som skiljer oss åt i det här betänkandet är bl.a. vår syn på vissa frågor inom världshandeln i övrigt. Skall Sverige arbeta för möjligheterna att dela globalt marknadsdominerande företag? Stordriftsfördelarna medför faktiskt att några mycket få företag i global skala hotar att bli helt dominerande. Ju färre de blir, desto större blir risken för att de börjar konspirera mot marknaden själv.

Vi anser också att Sverige bör försöka inarbeta rätten att ha vissa klausuler när det gäller miljö och sociala villkor, t.ex. mot barnarbete, utan att det skall betraktas som icke-tarrafära handelshinder. Givetvis ansvarar ILO för de sociala klausulerna, men det behövs ett samarbete mellan WTO och ILO när det gäller normer för arbetslivet.

Handelspolitiken måste också kunna utformas så att djurs välbefinnande kan skyddas. Ett sätt är att införa produktmärkning som gör det möjligt för konsumenterna att välja bort produkter som kan vara förknippade med djurs lidande.

När det gäller MAI-avtalet framställer utskottsmajoriteten det som om det bara gäller icke-diskriminering av utländska investerare. Så långt är allt väl. Men det är ju inte hela sanningen. Enligt de särskilda villkor som skall gälla, s.k. *performance requirements*, blir det t.ex. förbjudet för en regering att begära att en viss mängd eller en viss procent av en vara skall produceras lokalt, att varor och tjänster skall upphandlas lokalt inom ett visst område, att en investerare skall använda en viss teknologi i en produktionsprocess, att man skall kunna ställa villkor om att huvudkontor för världen skall placeras i en viss region, att en viss produktionsnivå, ett visst antal sysselsatta eller en viss försäljning skall uppnås och att man t.ex. skall ha en lokal delägare i företaget.

Det finns en rad sådana villkor som man ställer, och man ställer dem givetvis både på inhemska och utländska investerare. Men som vi uppfattar det här innebär det ju en inskränkning i de folkvalda församlingarnas makt.

I det sammanhanget kan jag nämna att vi från alla partier var på en konferens i Sibirien med representanter för de åtta arktiska länderna. Där krävde man just, inför de investeringar som sker där för att exploatera råvarutillgångarna, att den lokala befolkningen i Arktis skulle kunna få del av de vinster som de här investeringarna ger. Möjligheterna i det avseendet skulle begränsas av det här avtalet.

När det gäller expropriationsregler säger utskottet att avtalsförslaget inte skiljer sig nämnvärt från existerande internationell rätt. Men definitionen av egendom är vidare än vad Sverige tillämpar. Bolagen skall

*Fel! Okänt
växelargument.*

kunna kräva ersättning även för förväntade vinster vid expropriation. Enligt miljöskyddslagen är det faktiskt också så att vi kan upphäva ett tillstånd under vissa förutsättningar utan att ge någon ersättning. Jag tror att en sådan bestämmelse skulle få svårt att klara de nya MAI-reglerna.

Nu säger regeringen att avtalet inte gäller förrän det har godkänts av riksdagen. Förhoppningsvis är det så. Det måste ju vara så. Men när avtalet kommer gäller ju bara *take it or leave it*. Då får vi välja att stödja någonting som ger skydd för svenska företag i andra länder men som i många andra avseenden är dåligt. Då sitter vi i en kniptång, och det blir svårt att stå emot. Debatt och förankring i riksdagen och i frivilligorganisationerna är absolut nödvändigt. Den tidsfrist som har vunnits måste användas för det.

Herr talman! Vi har också i motion N275 tagit upp att vissa storskaliga projekt med statliga exportgarantier har visat sig innebära oönskade miljöeffekter. I USA miljöprövas i dag statliga exportstöd. Vi tycker att det är rimligt att regeringen får i uppdrag att internationellt verka för att projekt som får statligt stöd från exportlandet skall kunna miljöprövas.

I betänkandet sägs också att det är landets miljölagstiftning som skall vara avgörande. Det var ju också Carl B Hamilton inne på. Men i många utvecklingsländer finns inte någon relevant lagstiftning, och finns det en lagstiftning kan det vara så att de rättsvårdande myndigheterna saknar kraft och möjlighet att tillämpa den. Korruptionen kan var utbredd. Det här förhållandet gäller ju också delvis i Östeuropa.

Vi har vidare understrukit att det är nödvändigt att regeringen verkar internationellt för beskattning av transporterens externa effekter. Det borde vara ett stående krav från alla som hyllar marknadsekonomi att transportörer skall betala för den miljöbelastning som transportererna medför, särskilt sådana som sker med fossila bränslen. Skulle de verkliga transportkostnaderna betalas skulle lokal och regional varuproduktion gynnas.

Slutligen finns en s-märkt motion och en v-motion som har tagit upp de handelshinder som utvecklingsländer i Afrika, Asien och Sydamerika utsätts för. I utskottets skrivning sägs bl.a. att politiken från EU:s sida skall stimulera investeringsaktivitet från rika länder i vars spår goda utvecklingscirklar skall följa. I den beskrivande texten hänvisas också till STABEX- och SYSMIN-avtalen som EU har med ACP-länderna. Kommentaren till de här avtalen är att ACP-länderna garanteras export till EU:s gemenskapspris. Men de här avtalen innehåller ju också volymkrav som motverkar möjligheten att använda en större del av råvarorna för egen förädling. Då bortfaller det ekonomiska stöd som finns i avtalet.

När det gäller t.ex. ersättning för förstörd gruvutrustning eller utgången gruvutrustning får man stöd när ny utrustning skall installeras om den används för exportproduktion till EU i första hand. Det här innebär att avtalen till en viss del är konstruerade för att behålla ACP-länderna i rollen som producenter av billiga råvaror till den rika europeiska unionen.

STABEX är en sorts försäkring mot minskade exportinkomster ett visst år för en viss vara. Men referensåren är de senaste fyra åren. Har världsmarknadspriserna varit låga i fyra år utgår ersättning bara om priset fallit mer än en viss procentsats. Jag tror att det för närvarande är 4 ½ %. STABEX garanterar alltså inte exportpriser som täcker rimliga produkt-

ionskostnader utan exporten förutsätter urusla löner och fattigdom. STABEX-systemet gäller för ett antal produkter som inte nämnvärt hotar EU:s egen produktion. Man får det intrycket att man vill hålla kvar ACP-länderna i den koloniala ställning de tidigare haft. Det är den förklaring som jag har till att fattigdomen i de här länderna trots allt består, som har påpekats i den socialdemokratiska motionen. ACP-ländernas jordbruksprodukter är också undantagna från tullfrihet.

Det räcker alltså inte att skylla på dåligt fungerande institutioner i de här länderna. Det är avtalens konstruktion det är fel på. De dåliga institutionerna beror ju också ofta på att man har svårigheter att betala ordentliga löner till sina statstjänstemän. Därför blir de lätt korrumperade för att kunna förstärka sina inkomster.

Jag yrkar bifall till reservationerna 2 och 3.

Anf. 75 EVA GOËS (mp):

Herr talman! Tycker ni att det är riktigt att vi folkvalda politiker skall överlåta makten till företagen? Skall företagen kunna stämma en stat om den satt för höga miljömål?

Herr talman! MAI-avtalet är ett multilateralt avtal som skall reglera villkoren för investeringar. Avtalet, som förhandlats fram mellan de 29 länder som ingår i OECD, har väckt kritik i Sverige främst från oss i Miljöpartiet och Vänsterpartiet. Det är ett avtal helt på kapitalets villkor.

Avtalsutkastet visar på stora brister där hänsyn inte tas till miljö- och kulturfrågor eller sociala frågor. Dessutom framstår avtalet som ytterst oklart i förhållande till konventioner om skydd av mänskliga rättigheter. Så här långt är det investerarens rätt till en oavkortad handlingsfrihet som styrt utformningen av avtalet.

Som tur var vaknade miljörelsen och började informera politikerna om MAI-avtalet innan det var för sent. Regeringens förhandlare hade glömt att informera övriga politiker. Avtalet sköttes i tysthet utan insyn. Detta överraskande avslöjande fick till resultat att avtalet sköts upp.

Miljöpartiet anser att regeringen nu skall utnyttja uppskovet i förhandlingarna, fram till oktober 1998, till att med kraft hävda staters rätt att på demokratisk grund besluta om lagar till skydd mot miljöförstöring, djurplågeri och utnyttjande av arbetskraft utan att det uppfattas som handels hinder. Vi har föga tilltro till att det skall lyckas efter att ha hört vad som framkommit i debatten hittills.

Regeringen har svarat i interpellationssvar och pressmeddelanden att ett generellt undantag på miljöområdet diskuteras, men det är inte klart ännu. Angående möjligheten att varje land kan begära undantag på specifika områden har Sverige hittills begärt undantag för att skydda svenska fritidshus och skandinaviskt flyg från utländska investeringar.

Jag frågar mig om dessa verkligen är de mest prioriterade områdena.

Dessutom talar länderna om möjligheten att begära opreciserade undantag, dvs. rätten för ett land att efter undertecknandet få skydda ett område man tidigare inte tänkt på. Min kommentar är att det absurda i det hela är att avtalet skall ge ett företag rätt att stämma en stat som genom diskriminerande regler förhindrar en investering. Är det så vi vill ha vår framtida politik?

Miljöminister Anna Lindh sade den 12 maj att MAI-avtalet innebär att man skall tvinga länder att t.ex. betala skadestånd därför att man inför

*Fel! Okänt
växelargument.*

strängare kemikaliereregler eller en strängare miljölagstiftning. Den nya hotbild som kan målas upp med MAI-avtalet är vi från svensk sida inte beredda att acceptera.

Hon fortsätter: Det är viktigt att komma ihåg att när man skall försöka få gemensamma villkor för investerare kan vi se de fall där man tidigare har misslyckats.

Hon hänvisar då till NAFTA-avtalet och det kanadensiska avtalet som ett exempel på misslyckande. Med de lärdomarna i ryggen går det att föra helt andra förhandlingar i samband med MAI, säger hon.

Lyckas vi inte och får vi inte tillräckligt starka garantier för miljön och den nationella miljölagstiftningen kommer inte heller den svenska regeringen att vilja bidra till ett sådant avtal, säger hon.

Efter att ha diskuterat detta med både mina nordiska och mina europeiska kolleger är jag övertygad om att det gäller för ett antal av EU-länderna, säger hon. Man vill inte i särskilt många länder vara med om att möjligheten till nationell miljölagstiftning upphör med ett internationellt investeringsavtal. Däremot vill man gärna se att man får ett investeringsavtal ifall man kan få det utformat på ett sådant sätt att det inte diskriminerar utländska ägare och samtidigt inte innebär något hot mot den nationella miljölagstiftningen eller för den delen samarbetet på miljöområdet inom EU.

Om det skulle visa sig att vi inte lyckas och att avtalet inte garanterar en nationell miljölagstiftning kommer avtalet inte heller att vara aktuellt vare sig i Sverige eller i flertalet andra EU-länder.

Jag frågar mig: Är det inte ett önsketänkande att det här skulle lyckas? Med den utveckling vi ser på det här området håller Sveriges regering och riksdag på att mer och mer avhända sig sin makt. Amsterdamfördraget innebär att Sverige avhänder sig sin suveränitet på handelsområdet. I framtiden kommer kommissionen, tjänstemän, att kunna sluta handelsavtal som omedelbart kommer att träda i kraft utan att medlemsländerna får chansen att själva ta ställning i frågan på nationell nivå.

Hur skall då miljöministern kunna hävda Sveriges förhoppningsvis skarpare lagstiftning på miljöområdet? Är det inte så att hon hunnit anpassa sig till EU:s sämre lagar och fogat sig, underordnat sig dessa, för husfridens skull?

Herr talman! EU:s handelspolitik har orsakat stora skador både i form av försämringar för konsumenter i Sverige och i form av utsugning av tredje världen. Att Sverige ger upp all solidaritet med tredje världen för att i stället ställa sig bakom de forna kolonialländernas handelspolitik är ett bakslag utan like, och jag ser MAI-avtalet enbart som en fortsättning på denna politik.

För att komma till rätta med utsugningen av u-länderna vill vi vända på utformningen av handelsavtal. Vi vill att enskilda nationer skall kunna utöka kontrollen och insynen i transnationella företag och i internationella kapitalrörelser. Vi menar att Sverige skall arbeta för en konkurrenslagstiftning som gör det möjligt att dela alltför marknadsdominerande företag. WTO skulle vara lämplig övervakare av detta. Vi i Miljöpartiet ser helst att hinder som EU:s jordbrukspolitik satt upp raseras, för u-ländernas bästa. Det konstlade skydd som rika producenter i i-världen åtnjuter måste undanröjas inom EU och mellan de stora handelsblocken.

Jag vill avsluta med statsministerns ord angående en fråga från Anika Nordgren om MAI-avtalet:

Vi ser en koncentrationstendens över världen. Dagens fusionsrykte eller planer, vilket det nu är, mellan Daimler-Benz och Chrysler är ju en ohyggligt stor företagsskapelse med en omsättning som är långt större än många nationalstaters. Det är klart att detta reser politiska frågor.

Vi vet också att enbart internationella avtal gör att små stater, ofta u-länder, inte kan hävda någon som helst rätt gentemot multinationella företag och andra stora stater. Det finns en sådan sida av detta också. Det här får vägas av och diskuteras.

Jag är villig att säga att jag tycker att Miljöpartiet har gjort en konstruktiv insats i diskussionen. Det har varit bra, slutar statsministern.

Herr talman! Jag hoppas att vi med dessa ord har fått det stöd hos regeringen som för handelspolitiken i grön riktning, där man sätter de små före de stora, där miljö, hälsa, djurskydd och humanism går före kortsynta ekonomiska intressen, benämnda som handelshinder.

Det är en politik där statliga projekt som får stöd, oavsett om det är i form av exportstöd eller nationell kredit, miljöprövas och där varje transportmedel får betala för den miljöpåverkan det orsakar. Först då kan vi börja tala om ett socialt och ekologiskt hållbart globalt samhälle och en rättvis handel.

Jag står givetvis bakom alla våra reservationer men yrkar bifall endast till reservation 5.

Anf. 76 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Det finns en gammal kvickhet i diskussionen om utländska investeringar och u-länder som jag gärna vill delge kammaren och Eva Goës. Den är ungefär så här:

Det som är värst för u-länder är att ha utländska investeringar. Men det som är allra värst för u-länder är att inte ha utländska investeringar.

Eva Goës verklighetsbild är ju att de utländska investeringarna kommer oavsett om man gör det ena eller det andra. I själva verket är det här avtalet, med sitt krav på likabehandling, rättstrygghet och en vettigt fungerande tvistlösning, ofta en förutsättning för att någon skall vilja investera över huvud taget. Ju sämre avtalet är, ju mindre skydd det ger för investerarna, desto färre utländska investeringar blir det. Då kan man laborera med individuella, nationella lösningar hur mycket som helst. Det finns inga företag eller investerare att applicera det på. Det blir en lagstiftning för nollsumman.

Anf. 77 EVA GOËS (mp) replik:

Herr talman! Miljöpartiet är för gröna investeringar där man satsar på humankapital och på hjälp till självhjälp. Vi tycker att det är det absolut bästa. Det är precis likadant i Sverige. Det är ett slags starthjälp.

Det handlar inte om att hela tiden ge och sedan ta tillbaka tio gånger mer, som har varit den kolonialpolitik som har rått hittills. Man använder sig av miljövidriga investeringar i andra länder därför att man där kan dumpa priserna på arbetskraft. Det är vi emot och det vill vi inte införa. Om det blir ett avtal vill vi se till att påverka det i den rätta riktningen så att man tar hänsyn till humanism, den sociala sidan och miljösidan.

Förra året stod jag här i kammaren och talade om att Sverige försöker att exploatera svensk absolut vodka utomlands, i u-länder. Nu är det i östländerna. Med en sådan politik är det inte så himla roligt att säga: Oj, vad vi är bra! och klappa sig för bröstet. Det är det inte heller när man försöker bygga Bakundammen på Borneo. Där var Sverige inblandat och gav bidrag genom Exportkreditnämnden. Man skall hugga ned 69 000 hektar regnskog och flytta 9 500 människor, och man bygger en jättestor damm.

Det är inte sådana projekt som jag tycker att man skall satsa på. Man skall satsa på sol och solceller i områden där det finns sol, t.ex. i Indien, i stället för att bygga ut stora miljövidriga dammar. Det tycker jag att vi skall göra, och det är därför vi vill vara med och påverka den här debatten.

Anf. 78 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Jag lyssnade noga till vad Eva Goës sade. Hon utelämnade subjektet och sade: Det är viktigt att satsa på. Vid två tillfällen sade Eva Goës: *Man* skall satsa.

Men vem är den här man? Det finns ju inga företag som ställer upp på det som Eva Goës säger. Är det inte bättre att försöka se verkligheten som den är och att göra regler så att verkligheten blir rättstrygg, rimlig och hygglig för vanliga anständiga människor och företag?

Jag tror att det är den vägen man måste gå. Med Eva Goës syn på tillvaron hade inte investeringar gjorts i de nya industriländerna. De har förvisso betalat huvuddelen själva, det är inget snack om den saken. Men de kvinnor jag talade om i mitt anförande hade haft det betydligt sämre i Eva Goës värld än i min värld, eller rättare sagt i den verklighet som nu är. Då hade de fortfarande arbetat i den gröna jordbrukssektorn i u-länderna. Det är en välsignelse, tycker jag, att de och deras barn och barnbarn har kommit därifrån.

Anf. 79 EVA GOËS (mp) replik:

Herr talman! Att flytta människor in till storstäderna på grund av att de inte kan leva kvar på landsbygden är alltså bra, enligt Carl B Hamilton.

Jag håller i min hand *Tillståndet i världen 1998*, där man just framhåller att företagen nu är så kloka att man tycker att man vill investera i något annat. Man vill inte riskera en ekonomisk kollaps på grund av att man investerar i miljövidriga saker.

Jag hoppas på det goda ledarskapet. Jag förstår icke vad det var för fel när jag sade: Vi vill satsa. Vi kan satsa från riksdagen genom bistånd som är hjälp till självhjälp och vi kan också stimulera de företag som satsar på att komma fram till den bästa, energieffektivaste och miljövänligaste tekniken direkt och hoppa över fossila led, uran osv.

Det är den bilden jag ser framför mig.

Anf. 80 REYNOLDH FURUSTRAND (s):

Herr talman! Låt mig inledningsvis slå fast att Sverige som ett relativt litet och mycket utrikeshandelsberoende land även fortsättningsvis bör aktivt delta i och påverka arbetet för att både befästa och stärka det multi-

laterala handelssystemet och samtidigt påverka världshandelsorganisationen WTO att bli ett bra instrument för en fungerande världshandel. Frihandel är faktiskt en av de viktigaste förutsättningarna för såväl samhällsutvecklingen som näringslivets tillväxt och konkurrenskraft.

Jag har personligen också konstaterat, vilket faktiskt senast skedde vid WTO-mötet i Singapore förra året, att Sverige har en viktig och pådrivande uppgift i samarbetet i EU genom att försöka förmå övriga medlemsländer att visa en större öppenhet mot omvärlden. Detta är framför allt viktigt för att ge de mindre utvecklade länderna en möjlighet att utvidga sin handel.

Vi kan ju faktiskt konstatera att det finns ett mycket klart samband mellan en liberaliserad världshandel och möjligheterna att skapa bättre ekonomisk utveckling såväl som bättre tillväxt och fler arbetstillfällen.

Genom minskade restriktioner för ett gränsöverskridande varu- och tjänsteutbud åstadkoms positiva effekter i de enskilda ländernas ekonomier, och detta förhållande gäller för såväl utvecklade länder som mindre utvecklade länder. Och låt mig få instämma i Carl B Hamiltons uppfattning att frihandeln har en stor betydelse för att åstadkomma ökad jämställdhet mellan könen.

Herr talman! Att värna frihandelsprincipen och ständigt vara uppmärksam på protektionistiska inslag i det internationella handelsutbytet måste vara en grundpelare i den svenska handelspolitiken.

Låt mig också understryka betydelsen av den koppling som finns mellan en öppnare handel mellan länder och bättre förutsättningar för att åtgärda bristande arbetsvillkor och miljöskydd. Jag delar Bengt Hurtigs uppfattning att här måste Sverige visa att vi är en pådrivande faktor.

När det gäller arbetet med handel och miljö verkar både Sverige och EU för att handelsregelverket skall kunna stödja begränsningsåtgärder som vidtas inom ramen för uppnådda miljökonventioner. Jag tror att det kommer att krävas ett hårt och tufft förhandlingsarbete, i bl.a. WTO:s miljökommitté, för att i praktisk handling integrera miljöhänsyn i handelsreglerna.

Men om vi menar allvar med ekologisk hållbarhet och utveckling, och om vi menar allvar med god miljö och bra arbetsvillkor, måste vi också visa att vi driver dessa frågor framåt.

Samma sak gäller beträffande djurskyddsfrågorna, där vi i utskottsmajoriteten utgår från att regeringen inom ramen för EU-samarbetet och inför de kommande WTO-förhandlingarna fortsätter att framhålla betydelsen av bättre djurskydd och humanare djurtransporter som en viktig del i handelspolitiken.

Låt mig också slå fast att utskottsmajoriteten anser att det är angeläget att Sverige internationellt verkar för ett förbättrat djurskydd, som vi menar är till gagn för såväl producenter som konsumenter.

Herr talman! Jag skulle också något vilja kommentera det som tas upp i betänkandet om det multilaterala investeringsavtalet, som i förkortning benämns MAI-avtalet. Den här frågan har man förhandlat om i snart tre år i det ekonomiska samarbetsorganet OECD.

MAI är en viktig fråga, och dessutom är den litet ovanlig. För första gången, så långt jag kan minnas i alla fall, har vi fått en intensiv debatt i Sverige om en handelspolitisk fråga. Det är vi inte bortskämda med.

Det är bra att det blir debatt. Personligen tror jag att MAI kan bli den fråga som gör globaliseringsproblematiken tydlig för folk i allmänhet. Redan tidigare har vi ju gemensamt överenskomna regler inom WTO för hur handeln mellan länder skall gå till. Vi har dessutom bestämt vad som skall hända om någon bryter mot de här gemensamt bestämda reglerna. Med andra ord har vi ett embryo till någon form av grundlag för den internationaliserade världsekonomin.

Detta är mycket okänt och dyker bara upp i bakgrunden ibland när vi diskuterar hormonbehandlat kött eller bestrålade kryddor och våra möjligheter att skydda oss mot nymodigheter som vi inte vet om de är farliga för hälsan eller ej. Jag tror att folk har väldigt grumliga föreställningar om varför vi inte helt enkelt förbjuder import av sådant som vi är osäkra på. EU anses förmodligen vara boven i dramat.

I stället är det så att vi betraktar de gemensamma reglerna för handeln som så viktiga att vi är beredda att försöka lösa problemen på annat vis än genom skyddstullar eller importstopp. Människors rättmätiga oro ligger i ena vågskålen, medan insikten om betydelsen av gemensamma regler som alla respekterar ligger i den andra. WTO-systemets verkliga värde är att vi kan ställa samma krav på t.ex. stormakten USA som den ställer på oss i Sverige. Och den möjligheten offerar vi inte i första taget. Bl.a. därför anstränger vi oss att leva upp till de avtal som vi har skrivit under. Tydliga och respekterade regler begränsar den starkes rätt. Lag och ordning i handelssystemet är ett litet lands bästa vän.

Om detta råder stor samstämmighet i denna kammare. I betänkandet understryker vi hur Sverige även fortsättningsvis aktivt bör delta i ett systematiskt arbete för att befästa och stärka förtroendet för det multilaterala handelssystemet.

Men varför klarar vi då inte av att enas om denna syn även när det gäller det multilaterala avtalet om investeringar, MAI, som förhandlas? MAI framställs som ett hot mot demokratin, men ingen i Sverige – hittills i alla fall – har kommit på tanken att kalla WTO för något hot. Det oroar mig litet grand att det kanske är en sådan här typ av svartmålning som måste till för att det skall bli någon samhällsdebatt om handelsfrågor över huvud taget. Om det är så tror jag att vi är illa ute.

MAI och WTO förtjänar att debatteras på sina egna meriter. De behöver inte vara något hot för att vi skall diskutera dem. Vi borde prata mer om hur vi vill att de strukturer och regelsystem för världsekonomin som växer fram skall se ut.

Det har hörts väldigt litet om vilka förbättringar ett MAI-avtal skulle kunna innebära jämfört med den ordning – eller brist på ordning – som vi har i dag. I den debatten har knappast nämnts betydelsen för Sverige av att få garanterade villkor för investeringar i USA och Japan. Det har inte sagts särskilt mycket om hur bra det skulle vara om den tävling som pågår mellan västländerna om att locka till sig utländska investeringar genom underbudskonkurrens på miljö- och arbetsrättsområdet kan upphöra. Det har varit en ensidig koncentration på att MAI inte klarar att åtgärda detta.

Det är bra att ha visioner om en bättre värld, men det är synd om dessa visioner skall stå i vägen för de framsteg som kan göras för att skapa lag och ordning i den internationaliserade ekonomin.

Vi behöver lag och ordning. Vi behöver tydliga regler. Vi behöver dessutom en mängd andra saker för att försäkra oss om att globalisering-

en får alla de positiva konsekvenser som den kan få. Men det ena står inte i motsats till det andra. Vi behöver en bredare svensk diskussion om hur vi kan påverka det regelverk som nu håller på att växa fram – i och med MAI-avtalet och med WTO. Men om vi vänder ryggen till och säger nej till alltihop för att vi inte kan få allt på en gång är risken att vi inte får någonting över huvud taget.

Herr talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på bifogade reservationer.

Anf. 81 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Det är utmärkt att Reynoldh Furustrand välkomnar debatten. Det fördes en rätt häftig debatt om detta i EU-parlamentet, som ju Reynoldh Furustrand en gång tillhörde. På basis av vad bortåt 600 organisationer i världen hade sagt rekommenderade parlamentet medlemsländerna att säga nej till detta. Jag tror att det var åtta personer som tyckte att man skulle stödja det förhandlingsresultat som då fanns – sex fascister och två moderater, tror jag att det var. Detta visar väl om något hur komplicerat det hela är.

Jag nämnde att jag var i Sibirien, där de åtta arktiska länderna diskuterade möjligheterna att befolkningarna i Arktis skulle få någon del av de investeringar som görs av olika länder där uppe för att exploatera gas, olja och mineraltillgångar.

I går var jag på en konferens i Åre där man från svenska kommuners sida diskuterade hur skogslänen skulle kunna få del av den exploatering som sker av de råvaruresurser som finns i vårt land. Som jag läser MAI-avtalet lägger det en rad restriktioner på just sådana möjligheter. Detta måste vi väl också diskutera – eller hur, Reynoldh Furustrand? Det finns något som heter *performance requirements* i avtalet. De skall gälla både inhemska och utländska investerare.

Anf. 82 REYNOLDH FURUSTRAND (s):

Herr talman! Jag tycker att det är bra att den här debatten har förevarit i Europaparlamentet. Jag känner mig inte heller särskilt bekymrad över det utslag som kom där. Det bekräftar och visar ju bara att detta är en fråga som är värd att diskuteras – en svår och komplicerad fråga.

Om vi skall få till stånd investeringar på ett miljömässigt och arbetsrättsligt relaterat sätt som står i linje med mina uppfattningar tror jag att detta avtal är nödvändigt.

Vad händer om vi inte har avtal och regelverk? I de exempel som Bengt Hurtig har pekat på kommer då den starke att i alla fall vara den som tar för sig. Ett litet land som Sverige har sannolikt mycket små möjligheter att sätta emot i en sådan situation. Däremot kan faktiskt ett litet, modernt utvecklat land som Sverige driva på i förhandlingar och få till stånd ett regelverk som gynnar också de mindre länderna.

Anf. 83 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! De demokratiskt valda församlingarna kan i dag fatta beslut som ger t.ex. dem som jag nämnde, nämligen urbefolkningar och befolkningar som bor i vissa delar av landet, fördelar av investeringar. Jag hoppas att Reynoldh Furustrand håller med om att det är en sorts

demokratisk rättighet som vi bör försöka behålla också inom det internationella avtalets ram. Det är ett avtal som jag tror är nödvändigt också.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

FöU9 Lag om behandling av personuppgifter om totalförsvarspiktiga

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KrU15 Litteraturen och läsandet

Mom. 1 (fråga om avslag på propositionen)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

197 för utskottet

62 för res. 1

90 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 19 c, 16 fp, 15 v, 12 mp, 9 kd

För res. 1: 62 m

Frånvarande: 35 s, 18 m, 8 c, 10 fp, 7 v, 6 mp, 6 kd

Mom. 2 (ett utvidgat statligt stöd för utgivning och distribution av litteratur)

1. utskottet

2. res. 3 (kd)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 8 (distributionsnät för kulturtidskrifter)

1. utskottet

2. res. 6 (v)

Votering:

192 för utskottet

16 för res. 6

51 avstod

90 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 127 s, 10 m, 19 c, 16 fp, 11 mp, 9 kd

För res. 6: 15 v, 1 mp

Avstod: 51 m

Frånvarande: 34 s, 19 m, 8 c, 10 fp, 7 v, 6 mp, 6 kd

*Fel! Okänt
växelargument.*

Mom. 10 (förslag om sänkt mervärdesskatt på böcker)

1. utskottet

2. res. 7 (v)

3. res. 8 (mp)

Förberedande votering:

18 för res. 7

12 för res. 8

230 avstod

89 frånvarande

Kammaren biträdde res. 7.

Huvudvotering:

165 för utskottet

26 för res. 7

68 avstod

90 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 3 m, 18 c, 16 fp, 2 kd

För res. 7: 15 v, 11 mp

Avstod: 59 m, 1 c, 1 mp, 7 kd

Frånvarande: 35 s, 18 m, 8 c, 10 fp, 7 v, 6 mp, 6 kd

Fanny Rizell (kd) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

NU13 Vissa utrikeshandelsfrågor

Mom. 1 (Världshandelsorganisationen)

1. utskottet

2. res. 1 (fp, m, kd)

3. res. 2 (v, mp)

Förberedande votering:

87 för res. 1

29 för res. 2

143 avstod

90 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

145 för utskottet

86 för res. 1

29 avstod

89 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 127 s, 17 c, 1 fp

För res. 1: 62 m, 15 fp, 9 kd

Avstod: 2 c, 15 v, 12 mp

Frånvarande: 34 s, 18 m, 8 c, 10 fp, 7 v, 6 mp, 6 kd

Prot. 1997/98:109
15 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Mom. 2 (det multilaterala investeringsavtalet)

1. utskottet
2. res. 3 (v, mp)

Votering:

228 för utskottet

29 för res. 3

2 avstod

90 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 61 m, 16 c, 16 fp, 9 kd

För res. 3: 1 m, 1 c, 15 v, 12 mp

Avstod: 1 s, 1 c

Frånvarande: 34 s, 18 m, 9 c, 10 fp, 7 v, 6 mp, 6 kd

Ulf Kristersson (m) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 4 (utvecklingsländerna och utformningen av handelspolitiken)

1. utskottet
2. res. 5 (v, mp)

Votering:

228 för utskottet

28 för res. 5

2 avstod

91 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 125 s, 62 m, 17 c, 15 fp, 9 kd

För res. 5: 1 s, 15 v, 12 mp

Avstod: 2 c

Frånvarande: 35 s, 18 m, 8 c, 11 fp, 7 v, 6 mp, 6 kd

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

6 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Motioner

med anledning av förs. 1997/98:RFK3 Riksdagens förvaltningskontors förslag om ändringar i lagen (1988:144) om säkerhetskontroll vid sammanträde med riksdagens kammare och utskott 1997/98:K55 av Birgitta Hambraeus (c)

med anledning av prop. 1997/98:156 Kassettersättning

1997/98:L27 av Rolf Dahlberg m.fl. (m)

1997/98:L28 av Tanja Linderborg m.fl. (v)

Utrikesutskottets betänkanden
1997/98:UU11 Sverige i Förenta nationerna
1997/98:UU12 Sveriges utvecklingsamarbete med Central- och Östeuropa

Prot. 1997/98:109
15 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Jordbruksutskottets betänkanden
1997/98:JoU23 Riktlinjer för Sveriges arbete med jordbruks- och livsmedelspolitiken inom Europeiska unionen
1997/98:JoU24 Ändringar i fiskelagen, m.m.

7 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 14 maj

1997/98:747 av *Hanna Zetterberg* (v) till miljöministern
Risk- och miljökonsekvensanalyser av gruvdammar
1997/98:748 av *Fanny Rizell* (kd) till socialministern
Barns psykiska hälsa
1997/98:749 av *Maggi Mikaelsson* (v) till miljöministern
Marksanering och BT Kemi
1997/98:750 av *Maggi Mikaelsson* (v) till jordbruksministern
Fjällnära jordbruk

den 15 maj

1997/98:751 av *Anita Johansson* (s) till kulturministern
Erstaviks fideikommiss
1997/98:752 av *Åke Carnerö* (kd) till inrikesministern
Bostadsbidrag till barnfamiljer
1997/98:753 av *Chatrine Pålsson* (kd) till statsrådet Thomas Östros
Hushållstjänster
1997/98:754 av *Per Lager* (mp) till utrikesministern
Akin Birdal
1997/98:755 av *Mats Odell* (kd) till kommunikationsministern
Vänersjöfarten
1997/98:756 av *Ewa Larsson* (mp) till kulturministern
Nåjdtrummor

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 26 maj.

Prot. 1997/98:109
15 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

8 § Kammaren åtskildes kl. 14.00.

Förhandlingarna leddes
av förste vice talmannen från sammanträdet början t.o.m. 1 § anf. 40
(delvis),
av talmannen därefter t.o.m. 5 § anf. 72 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

1 § Remissdebatt	1
Proposition 1997/98:145 Svenska Miljömål. Miljöpolitik för ett hållbart Sverige	1
Anf. 1 GÖTE JONSSON (m)	1
Anf. 2 LENNART DALÉUS (c)	2
Anf. 3 MAGGI MIKAELSSON (v)	3
Anf. 4 LENNART DALÉUS (c) replik	5
Anf. 5 MAGGI MIKAELSSON (v) replik	5
Anf. 6 LENNART DALÉUS (c) replik	5
Anf. 7 MAGGI MIKAELSSON (v) replik	6
Anf. 8 GUDRUN LINDVALL (mp)	6
Anf. 9 LENNART DALÉUS (c) replik	8
Anf. 10 GUDRUN LINDVALL (mp) replik	9
Anf. 11 LENNART DALÉUS (c) replik	10
Anf. 12 GUDRUN LINDVALL (mp) replik	10
Anf. 13 DAN ERICSSON (kd)	11
Anf. 14 LENNART DALÉUS (c) replik	13
Anf. 15 DAN ERICSSON (kd) replik	13
Anf. 16 LENNART DALÉUS (c) replik	14
Anf. 17 DAN ERICSSON (kd) replik	14
Anf. 18 Miljöminister ANNA LINDH (s)	15
Anf. 19 GÖTE JONSSON (m) replik	17
Anf. 20 Miljöminister ANNA LINDH (s)	18
Anf. 21 GÖTE JONSSON (m) replik	18
Anf. 22 Miljöminister ANNA LINDH (s)	19
Anf. 23 LENNART DALÉUS (c) replik	19
Anf. 24 Miljöminister ANNA LINDH (s)	20
Anf. 25 LENNART DALÉUS (c) replik	21
Anf. 26 Miljöminister ANNA LINDH (s)	21
Anf. 27 DAN ERICSSON (kd) replik	22
Anf. 28 Miljöminister ANNA LINDH (s)	22
Anf. 29 DAN ERICSSON (kd) replik	23
Anf. 30 Miljöminister ANNA LINDH (s)	24
Anf. 31 GUDRUN LINDVALL (mp) replik	24
Anf. 32 Miljöminister ANNA LINDH (s)	25
Anf. 33 GUDRUN LINDVALL (mp) replik	25
Anf. 34 Miljöminister ANNA LINDH (s)	26
Anf. 35 MAGGI MIKAELSSON (v) replik	27
Anf. 36 Miljöminister ANNA LINDH (s)	27
Anf. 37 MAGGI MIKAELSSON (v) replik	28
Anf. 38 Miljöminister ANNA LINDH (s)	28
Anf. 39 EVA ERIKSSON (fp)	28
Anf. 40 Miljöminister ANNA LINDH (s)	30
Anf. 41 EVA ERIKSSON (fp)	30
Anf. 42 Miljöminister ANNA LINDH (s)	31
Anf. 43 GUDRUN LINDVALL (mp)	31

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 44 EVA ERIKSSON (fp).....	31
Anf. 45 GUDRUN LINDVALL (mp).....	31
Anf. 46 EVA ERIKSSON (fp).....	32
2 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 14 maj	32
JuU17 Översyn av förvaltningsprocessen, m.m.....	32
JuU22 Behandlingen av häktade	32
JuU24 Processrättsliga frågor.....	32
LU12 Vårdnad, boende och umgänge	33
LU24 Sveriges tillträde till Brysselkonventionen	37
LU25 Pensionsrättigheter och bodelning	37
UU21 Verksamheten inom OSSE under 1997	37
UU22 Verksamheten i Europarådet 1997.....	37
FöU8 Transport av farligt gods	37
SfU11 Reformerad förtidspension, m.m.....	37
SfU12 Lagändringar med anledning av flyttning av viss verksamhet vid Riksförsäkringsverket till Söderhamn, m.m.	39
Meddelande om samlad votering	40
3 § Lag om behandling av personuppgifter om totalförsvars- pliktiga	40
Försvarsutskottets betänkande 1997/98:FöU9.....	40
Anf. 47 ANNIKA NORDGREN (mp)	40
(Beslut fattades efter 5 §.)	42
4 § Litteraturen och läsandet.....	42
Kulturutskottets betänkande 1997/98:KrU15	42
Anf. 48 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v).....	42
Anf. 49 FANNY RIZELL (kd).....	44
Anf. 50 LENA KLEVENÅS (s).....	45
Anf. 51 FANNY RIZELL (kd) replik.....	46
Anf. 52 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik	46
Anf. 53 LENA KLEVENÅS (s) replik.....	47
Anf. 54 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik	47
Anf. 55 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	47
Anf. 56 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik	48
Anf. 57 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	49
Anf. 58 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik	49
Anf. 59 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	49
Anf. 60 LENNART FRIDÉN (m)	49
Anf. 61 EWA LARSSON (mp).....	51
Anf. 62 CARL-JOHAN WILSON (fp)	52
Anf. 63 LENNART FRIDÉN (m) replik.....	53
Anf. 64 CARL-JOHAN WILSON (fp) replik	53
Anf. 65 LENNART FRIDÉN (m) replik.....	54
Anf. 66 MARGARETA ANDERSSON (c)	54
Anf. 67 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	55
Anf. 68 LENNART FRIDÉN (m)	56
Anf. 69 EWA LARSSON (mp).....	56
Anf. 70 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	57

Anf. 71 EWA LARSSON (mp)	57	Prot. 1997/98:109
(Beslut fattades efter 5 §.)	57	15 maj
5 § Vissa utrikeshandelsfrågor	58	<hr/>
Näringsutskottets betänkande 1997/98:NU13	58	
Anf. 72 STEN TOLGFORS (m).....	58	
Anf. 73 CARL B HAMILTON (fp).....	60	
Anf. 74 BENGT HURTIG (v).....	62	
Anf. 75 EVA GOËS (mp).....	65	
Anf. 76 CARL B HAMILTON (fp) replik	67	
Anf. 77 EVA GOËS (mp) replik	67	
Anf. 78 CARL B HAMILTON (fp) replik	68	
Anf. 79 EVA GOËS (mp) replik	68	
Anf. 80 REYNOLDH FURUSTRAND (s)	68	
Anf. 81 BENGT HURTIG (v).....	71	
Anf. 82 REYNOLDH FURUSTRAND (s)	71	
Anf. 83 BENGT HURTIG (v).....	71	
Beslut	72	
FöU9 Lag om behandling av personuppgifter om totalför- svarspliktiga.....	72	
KrU15 Litteraturen och läsandet	72	
NU13 Vissa utrikeshandelsfrågor	73	
6 § Bordläggning.....	74	
7 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	75	
8 § Kammaren åtskildes kl. 14.00.....	76	

Prot. 1997/98:109
15 maj

Elanders Gotab, Stockholm 1998